SAYI: [illegible]
17 NİSAN 1961

Büyük Röportaj: Başol

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

FEZADA İLK İNSAN
İlmin müşterek zaferi

FİYATI: 1 LİRA

Yeni kalite ambalâjlı Puro Tuvalet Sabunu

İKRAMİYELİDİR!

Çok cazip MODERN BİR AMBALÂJ içinde satışa arzedilen Yeni Kalite PURO, piyasada satın alabileceğiniz en mükemmel Tuvalet Sabunudur. ÜSTELİK, PURO sizlere ikramiye kazanmak imkânını da veriyor! 30 Nisanda Noter huzurunda yapılacak büyük PURO Piyangosuna katılmak için yeni PURO ambalâjlarından 3 adet toplıyarak bir an evvel (İst. P. K. 572) adresine gönderiniz. Zarfın arkasına adınızı, soyadınızı ve açık adresinizi yazmayı unutmayınız. (Her 3 ambalâj için ayrı bir kur'a numarası alırsınız.)

- 1 adet ARÇELİK Buzdolabı
- 2 adet ARÇELİK Çamaşır Makinesi
- 1 adet Havagazı Fırını
- 1 adet Altın Kol Saati
- 5 adet Radyo
- 5 adet Düdüklü Tencere
- 5 adet Altın Bilezik
- 10 adet Otomatik Ütü

- 100 adet İpek Eşarp
- 100 kişiye 1 düzine PURO
- 100 kişiye 1 düzine FAY

ve

1 talebenin (ilk, orta, lise veya yüksek tahsil yapmakta olan) bir senelik BÜTÜN MASRAFLARI karşılığı.

BOL KÖPÜKLÜ - NEFİS KOKULU

PURO

TUVALET SABUNLARI 100 DE 100 SAFTIR

Halkımızın daima ve büyük rağbet gösterdiği

SÜMERBANK ALIM ve SATIM MÜESSESESİ

15 HAZİRAN ÇEKİLİŞİNDE
Tamamı para
1
MİLYON LİRA
ZİRAAT BANKASI
A.Ayhan

A K İ S

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl: 6, Cilt: XX, Sayı: 355

Yazı İşleri
Rüzgârlı Sokak Ovehan Kat 3 Daire 1
Tel: 11 89 92 P. K. 582 - Ankara

*

İdare :
Denizciler Caddesi 23/B
Rüzgârlı Matbaa Tel : 11 52 21

*

Başyazar
Metin Toker

*

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına imtiyaz sahibi ve Müessese Müdürü
Mübin TOKER

*

Yazı İşlerini fiilen idare eden Mesul Yazıişleri Müdürü
Kurtul ALTUĞ

*

Karikatür :
TÜRKAN

*

Fotoğraf :
Hüseyin EZER
Associated Press
Türk Haberler Ajansı

*

Klişe :
Güneş Matbaacılık T. A. O.
Klişe Atölyesi

Bu mecmua Basın Ahlâk yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

Abone şartları :

3 aylık	(12 nüsha)	: 10.00 lira
6 aylık	(25 nüsha)	: 20.00 lira
1 senelik	(52 nüsha)	: 40.00 lira

İlân şartları :
Santimi : 20 lira
3 renkli arka kapak : 2.500 TL.
İlân işleri :
Telefon : 1152 21

TELE - RADYO - REKLAM
Atatürk Bulvarı Büyük Han No. 39
ANKARA — Tel : 12 87 93 - 12 98 77

Dizildiği yer :
Rüzgârlı Matbaa
Basıldığı yer :
Güneş Matbaacılık T.A.Ş.
FİYATI: 1 LİRA
Basıldığı Tarih: 16.4.1961

Kapak resmimiz
Fezada İnsan
Yeni bir çağ başlıyor

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları,

Bitirdiğimiz haftanın ortasında, elinizde tuttuğunuz sayının kapağının değiştirilmesine lüzum hasıl oldu. O sabah, Rus Tass ajansının bir muhabiri AKİS'e geldi ve Sovyetlerin fezaya ilk adamı attıklarını, adamın dünyaya sağ salim döndüğünü bildirdi. Haberin her tarafta ne derece büyük bir alakayla karşılanacağını tahmin etmek güç değildi. Cereyan eden ne haftanın, ne yılın hâdisesiydi. Acılan, insanlık tarihinde yeni bir sayfa, bir devirdi. O gün AKİS'in kurmay heyeti kendi arasında toplandı ve yeni çıkacak sayının kapağının bu hadiseyle ilgili olmasına karar verdi. Feza yolculuğu dünyanın dört köşesinde olduğu gibi Türkiyede de çeşitli akislere yol açınca ve meselenin bizi alakalandıran yanı önem kazanınca FEN sayfalarının mecmuanın başına alınması düşünüldü. "Haftanın İçinden" yazısında da başyazarımız, bu konunun üzerine eğilince elinizde tuttuğunuz sayının hem kapağı, hem de tertibi değiştirildi. Bu yüzdendir ki sayfayı çevirdiğinizde karşınıza "Millet" ve "Haftanın içinden" yazılarını da taşıyan FEN kısmımız çıkacaktır. Bu kısımda, hadisenin gündelik gazetelerin sütunlarında ister istemez dağdan tam hikayesini bulacak ve ayrıca memleketimizde uyanan akislerden haberdar olacaksınız. Hikâyenin esasını AKİS'in Dış Hadiseler yazan hazırlamış, bu bilgiler teknik elemanlar tarafından bir defa gözden geçirilerek değerlendirilmiştir. Ayrıca, çerçeveli yazılarda hâdise karşısında AKİS'in görüşleri belirtilmiştir.

*

KİS'in bu sayısı, haftanın dolgun geçmesi sayesinde zengin bir sayı olarak hazırlanmıştır. AKİS geçen sayısında M.B.K. nin bu sıralarda çok mühim bir toplantı yapacağım ve memleketin şartlarını kurmaylara has usullerle gözden geçirip, bilhassa seçimlerin 'tarihi konusunda bir karara varacağını bildirmişti. AKİS'in bildirdiği başka bir husus, seçimler için Yassıada duruşmalarının tamamlanmasının beklendiğiydi. Nitekim M.B.K. haftanın başında arka arkaya iki gün toplanarak bu meseleleri görüşmüştür. Komitenin resmi görüşü toplantıların sonunda, bizzat Devlet ve Hükümet Başkam Cemal Gürselin imzasını taşıyan bir tebliğle umumi efkâra açıklanmıştır. FEN kısmımızı takip eden YURTTA OLUP BİTENLER sayfalarımızın büyük bir kısmı yurtta merakla üzerine eğilinen bu havadisin tafsilâtına ve hiç bir yerde bulunmayacak teferruatına tahsis edilmiştir. "M.B.K." başlıklı yazı okunduğunda gerçek durum bir defa daha AKİS okuyucularının gözleri önüne serilecektir.

*

Bu sayının alâka uyandıracak bir başka yazısı, Özden Tokerin "Eşlerinin Ağzından Günün Adamları" röportajıdır. AKİS okuyucularına bu hafta Bayan Başol eşi Salim Başolu tanıtmaktadır. Yassıadadaki Divanın başkanlığım işgal etmesinden bu yana Türkiyenin kendisinden en ziyade bahsedilen bir kaç adamından biri haline gelmiş bulunan Salim Başolun şahsiyeti bu yazıda en dikkate şayan çizgileriyle belirmektedir. Büyük bir kütle tarafından dikkatle takip edildiğini tesbit ettiğimiz bu serinin bir hususiyeti, haklarında herkesin bir şeyler anlattığı Günün Adamlarını asıl hüviyetleriyle aksettirmektir. Nitekim okuyucularımız bu haftaki "Bayan Başol Salim Başolu Anlatıyor" başlıklı yazımızda Yüksek Adalet Divanı Başkanım sanki eski bir ahbaplarıymış gibi yakından tanımak fırsatını bulacaklardır.

*

Bir ailenin bütün fertleri tarafından bir hafta boyunca her satırı okunan bir mecmua haline getirmeğe çalıştığımız AKİS, bu sayısında bir yeni yazı serisine daha başlamaktadır. Sunullah Arısoy tarafından hazırlanan ve "Sanatçı ve Dünyası" başlığım taşıyan bu seride sanat âlemimizin en tanınmış simaları kendi dünyaları içinde AKİS okuyucularına takdim olunacaklardır. Sunullah Ansoy ilk olarak bir tiyatro sanatkârıyla görüşmüştür. Cüneyt Gökçerin dünyası, onun anlattıkları, çizdiği levhalar şüphesiz zevkle okunacaktır.

Zaten AKİS'in tiyatrosever okuyucuları bu haftaki mecmuayı pek "zevklerine göre" bulacaklardır. Zira TİYATRO kısmımız da Türkiyeye gelen ve başkentlilere hakiki bir sanat ziyafeti çeken Amerikan tiyatro trupunun Büyük Tiyatrodaki temsillerinin hikâyesine tahsis olunmuştur.

Saygılarımızla AKİS

Cilt: XXI, Sayı: 355

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

17 NİSAN 1961

FEN

Millet

Mübalağa

Bitirdiğimiz haftanın sonlarında gazetelerini açanlar, hemen bütün başyazı ve fıkra sütunlarında kapkaranlık bir Türkiye levhasıyla karşılaştılar. Sanki rus feza adamı Gagarinin dünyamıza tepeden bakarken gördüğü karalar, bizim başyazarlarımızın ve fıkra yazarlarımızın ruhlarını birden bire kaplayan bu karamsarlıktı. İşlenen acıklı tema "Eloğlu fezayı fethediyor, biz nelerle uğraşıyoruz" teması oldu ve bu konuda bol bol mürekkep akıtıldı. Karamsarlık kısa zamanda o sütunlardan anket sütunlarına atladı. Aslına bakılırsa başyazarların ve fıkra yazarlarının aksettirdikleri, halkın gerçek tepkisiydi. Hakikaten, fezaya ilk insanın atıldığı, bunun bir rus olduğu ve adamın yeryüzüne sağ salim döndüğü işitilir işitilmez insan sıfatıyla duyulan memnunluğa. kısa zamanda, bunun bir Amerikalı. hattâ, bir türk olmamasının uyandırdığı hüzün eklendi. Tabii arkadan "Dünya nerede, biz nerede! Efendim, çalışmıyoruz, bir şey yapmıyoruz. Bütün işimiz laklakiyat. Şuraya ba--n, adam, saatte 27 bin kilometrelik süratle fezada uçarken biz bir Anayasamızın daha 27. maddesine gelemedik.. Ooo, daha 27 bin fırın ekmek lâzım bize" edebiyatı piyasayı sarıverdi.

Aslında, cemiyet olarak bir hamle yapmamız, daha çok, pek çok çalışmamız şartsa da rusların gösterdikleri teknik başarı karşısında bizim bir koyu karamsarlığa kapılmamız sâdece yersiz değil, aynı samanda komiktir de.. İlim, bilhassa teknik artık Karunun hazinelerine ihtiyaç gösteren bir sahadır ve bu yüzdendir ki orada sâdece iki dev, Rusya ile Amerika yarışmaktadır. Bizden her konuda mukayese edilemeyecek derecede ileri olan ve bizim gıpta ettiğimiz milletlerden hiç biri fezaya adam gideremediklerinden dolayı bizim bâzı karamsar aydınlarımızın kapıldıkları neviden teessür duymamışlardır. Almanya, İsviçre, İngiltere, Fransa, İsveç, Avusturya.. Bazısı İlim, bâzısı fen, bâzısı medeniyet, bâzısı refah, bâzısı kültür, bâzısı huzur bakımından bizden çok ileri bu memleketlerin hiç birinde "Ah, neden biz gidemedik? Bizim nemiz eksikti?. Daha yüz fırın ekmek yememiz lâzım.." tarzında tepkiler belirmemiştir. Halbuki bitirdiğimiz hafta bizde herkes birbirine nasihat vermekle .meşguldü ve bilhassa 27 Mayıs hareketinden sonra beliren lâfçılık kendisine yeni bir tema bulduğundan dolayı memnun, gürül gürül akıyor, sütunları dolduruyordu.

Gagarinin macerası şüphesiz bize hangi dünyada ve nasıl şartlar için-

Yuri Gagarin fezadan döndükten sonra
1 N*umaralı kâinat vatandaşı*

Haftanın İçinden

Gene de, bizim yaşama tarzımız!.

Metin TOKER

Sovyetler harikulade bir başarı kazanmış bulunuyorlar. Sputnikin kendilerine sakladığı büyük şerefe, bu defa ilk insanı fezaya gönderip onu sağ salim geri getirme mucizesini eklemek suretiyle bütün insanlığın minnet, şükran hislerine hak kesbetmişlerdir. Bu yeni adım sayesinde insan cemiyetleri çeşitli faydalar görecekler, daha cazip bir hayatı gerçekleştirebileceklerdir. Zira medeniyetin ilerlemesi, İlim ve teknik sahalarındaki gelişme kim ne derse desin, en sonda insanın rahat yaşaması neticesini vermektedir. Buharın keşfinden sonraki hayat evvelki hayattan, elektriğin keşfinden sonraki hayat önceki hayattan nasıl daha güzel, cazip ve boşsa Gagarinin insanlık tarihinde çevirdiği sayfanın ötesinde yeni mutluluklar bulacağımız muhakkaktır.

Ama iki bloka ayrılmış dünyamızda bu bloklar arasında bir yarışmanın devan etmekte olması, insanlığın saadeti konusunda karşımıza çok daha âcil bir mesele çıkarmaktadır. Fezanın fethinin insanlığa sağlayacağı faydadan fert olarak nasibimize düşecek payı beklerken, bu noktanın üzerine eğilmekte fayda vardır. Sovyetlerin son harikulade başarısı, şüphe yok ki batık ve doğulu bütün cemiyetlerde Demokrasinin değil Komünizmin asıl "iyi rejim" i teşkil ettiği yolundaki inancı kuvvetlendirmiş, Demir Perdenin o tarafındaki yaşama tarzının lehine, bu tarafındakinin ise aleyhine bir puvan sayılmıştır. Bunu tabii karşılamak lazımdır. Böylesine parlak bir neticenin gözleri kamaştırmasına ve komünist rejimin, şüphesiz mevcut bulunan cazip taraflarını ortaya çıkararak feci cephesini örtmesine şaşmamak icap eder. Moskova bu durumdan istifade edecek, Demokrasinin bir dejeneresans ifade ettiğini, XX. asrın hayat tarzının Komünizm olduğunu söyleyecek, ancak o yoldan ciddi ve mesut neticeler elde edilebildiğini ileri sürecektir. Bu propagandanın az gelişmiş, kısa zamanda çok ilerlemeğe muhtaç, fakir ve kudretsiz cemiyetlerde rağbet bulacağını, tesirli olacağım tahmin için kahin olmak şart değildir. Rusyanın ve Çinin komünist rejim altında kaydettikleri başdöndürüöü terakkinin zâten bir cazibe sebebi teşkil ettiği bilinmektedir. Sputnik veya fezanın fethi gibi gerçekten göz kamaştırıcı başarıların, komünist propagandanın rekabet kabul etmez silâhları olduğu ve kütleleri arzulanan istikamete sürüklemekte eşsiz fayda sağladığı tecrübeyle sabittir. Demokrasi blokunun lideri Amerikanın böyle bir yarışa dahil olman ve hemen her seferinde birinciliği kaptırması iki metoddan başarılısının bolşevik metodu olduğu hususundaki zehabı kuvvetlendirmektedir. Demokrasinin sâdece, gıdaklamak, Komünizmin ise yumurtlamak sayılması gerektiği yolunda bizzat Krutçefin telkin ettiği inanç, Gagarinin harikulade başarısıyla yeni kuvvet kazanmıştır. Sanki, fezanın fethinin kerameti Demir Perdenin o tarafındaki yaşama tarzıdır ve bu tarafında rağbet gören tarz, prensipler, akide ve telâkkiler iflas etmiş, modan geçmiş, tesirlerini kaybetmiş mefhumlardır. Halbuki gerçek bu değildir.

Evvelâ, Sovyetlerin başarısını hiç küçümsememekle beraber bilmek lâzımdır ki fezaya adam fırlatmak bir rejim değil, ilim, teknik ve imkân meselesidir. Alman âlimlerini paylaşmış bulunan Amerika ve Sovyet Rusya ilim sahasında, bir de, modern çatların iki devi olduklarından imkân bakımından atbaşı beraber gitmektedirler. Sovyetlere gözkamaştırıcı galebelerini, teknik üstünlükleri sağlamaktadır. Feza yolculuğu, her şeyden çok yakıt işidir. Sovyetler onu Amerikalılardan önce hallettiklerinden avantaj kazanmışlar, prensipleri iki tarafça da bilinen bir dalda ileriye geçmişlerdir. Ama aradaki mesafe farkının gözde büyütülecek bir tarafı yoktur. Yarış bitmemiştir, devam etmektedir.

Rejim bahsi, teknik mükemmeliyete erişmenin çarelerinden biri olan tecrübe faslında ortaya çıkmaktadır. Gagarinin fezadan dönen ilk insan olduğunda zerrece şüphe yoktur. Ama, bu 27 yaşındaki rus delikanlısının fezaya giden ilk insan olduğu hususunda kim elini ateşe sokabilir? Eğer Gagarin sağ dönmeseydi, böyle bir tecrübenin yapıldığından değil dünya, Gagarinin ailesi dahi haberdar olmayacaktı ve zavallının basit bir kazaya kurban gittiği sanılacaktı. Komünist âleminde İnsan kıymeti budur. Amerika ise, her adımı aleniyet içinde atmakta ve bu yüzden dikkatli, ihtiyatlı, tabii yavaş gitmektedir. Demokrasi mekanizması, Allahın değirmenleri gibidir. Allanın değirmenleri yavaş öğütür. Ama iyi öğütür. Bu, bir kusur da sayılır, fazilet de.. Zaten iki sistem usul meselelerinde değil, her şeyden fazla bu telâkki farkıyla birbirinden ayrılmaktadır. İnsanlar eşya muamelesine tâbi tutulabilirler mi, tutulamazlar mı? Bu sorunun cevabında Demokrasinin mi, Komünizmin mi asıl "iyi rejim" olduğu sorusunun cevabı yatmaktadır.

İnsanlara eşya gözü ile bakmanın hiç bir asil tarafı bulunmadığı içindir ki marksistler bu devreyi bir intikal devresi saymışlar, bir "mutlu gelecek" için fertlerden fedakârlık istemişlerdir. Komünist cennette herkes imkânı nisbetinde verecek, ihtiyacı nisbetinde alacaktır. Leninin yaptığı ihtilâlle kurulan devlet ise, prensip olarak herkesin imkânı nisbetinde vermesini, fakat çalışması nisbetinde almasını kabul etmiştir. Bu yüzdendir ki devletin adı Sovyet Komünist Cumhuriyetleri Birliği değil, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği olmuştur. Sosyalist cemiyet, komünist cennetinin antresi kabul edilmiştir. Suudi, fezaya adam göndermek gibi akıl durduran bir işi beceren Sovyet Rusya, kendi adındaki Sosyalisti Komüniste çevirmeye muvaffak olamamıştır. İnsanlara, kendilerine eşya muamelesi yapılmasına tahammülleri karşılığı vaad edilen o "mutlu gelecek" gelmemiştir. İlk feza insanı Gagarin, o bakımdan, insanide haysiyeti bakımından, kendisinden önce aynı yerlerde dolaşan köpekten veya maymundan farklı durumda değildir. Kaderinden hayatına her şeyi bir efendinin iki dudağı arasındadır ve bugün Moskovada bir milli kahraman gibi şereflere garkedilen adam yarın sebepsiz ve muhakemesiz, bir zindanın ebedi misafiri olabilir. Yarınından emin, korkudan azade, hür ve efendi yaşayabilmek.. İşte, insanlığın gerçek saadeti. Fikrini söyleyebilmek ve düşüncesini savunabilmek.. İşte, insanlığın gerçek haysiyeti.

Varsın, bizim blokun insanı fezaya biraz geç gitsin. -Mutlaka gidecektir de..- Ama hiç gelmeyen bir "mutlu gelecek" in peşinde, kırbaçın ucuna asılmış havucun arkasından koşan at gibi yaşamanın cazip olan tarafı nedir ki?

de yaşadığımızı hatırlatmalıdır. Bu, kurmak istediğimiz cemiyeti bir an önce gerçekleştirmek için bizi ileriye itmeli, teşvik etmeli, kırbaçlamalıdır. Ama bunu karamsarlık değil, Ümit ve cesaret vererek yapmalıdır. Zira böyle bir hâdisenin bizi, bizim gibi milletleri, hatta belki Amerika hariç, yeryüzünde her hangi bir milleti yeise sevkedecek tarafı yoktur. Kasıl bir türkün, bin kişiye bedel olduğu bir tatlı platonik lâfsa, bizim herkesten geri, hiç bir işe yaramaz, sadece vakit, emek, gayret israf eden bir topluluk olduğumuz yolundaki iddialar da bos, kof, kolay bir edebiyattan başka şey değildir. Eğer 1961 Nisanının ortacında bizim, Türk olarak bir aşağılık hissine kapılmamamız için tek, ama tek sebep varsa o mutlaka Gagarinin feza yolculuğudur. Bunun bizim dertlerimizle, meselelerimizle alâkası nedir?

Hesap yapılırken elmalarla armutların birbirine karıştırılmaması gerektiği ilkokullarda öğretiliyor.

Feza

Sonsuza doğru

(Kapaktaki Zafer)

Sovyet peyklerinin yeryüzüne yolladığı sinyalleri tesbit etmekte bugüne kadar büyük bir başarı gösteren iki amatör İtalyan radyocusu, Torinolu Achille ve Giovanni Batista Cordoglia kardeşler, geçen çarşamba sabahı alıcılarınuı başına geçtikleri zaman fezadan o zamana kadar duymağa hiç alışık olmadıkları bir sesin, insan sesinin geldiğini dehşet içinde kalarak duydular. Cordoglia kardeşler bir gün önce etrafta Sovyetlerin atmosfer ötesine ilk yolcuyu yolladıklarına dâir bazı haberler dolaştığını öğrenmişler ve hemen alıcılarının başına çökmüşlerdi, İki kardeşin gecenin geç saatlerine kadar yaptıkları araştırmalar bu haberin doğruluğunu gösterir cinsten olmamıştı. Ancak alıcıdan gelen sesler, iki kardeşe Sovyetlerin kısa bir süre sonra fezaya yeni bir peyk daha atmak üzere olduğunu anlatıyordu. Cordoglia'lar Sovyetlerin peyklerini fırlatmadan önce verdikleri sinyalleri artık iyice ezberlemişlerdi, o gece anotlarından duydukları sesler de bu sinyallerin tıpatıp aynısıydı. Fakat ertesi sabah yeni peykin atılışını tesbit ettikten sonra duymaya başladıkları sesler, şimdiye kadar duyduklarından çok farklı oldu. İki kardeş Önce yanlış sesler işittiklerini sandılar, kulaklarına inanamadılar. Fakat biraz dikkat edince alıcıdan duydukları sesin insan sesi olduğunu ve bu insan sesinin, biraz önce fırlatıldığını tesbit ettikleri. Sovyet peykinden geldiğini anladılar. Peykin içinden gelen ses, yerdekllere:

"— Herşey yolunda, herşey normal" diyordu.

Aradan bir müddet geçtikten sonra Cordoglia kardeşler bu sefer yerdekilerin şu soruyu sorduklarını duydular;

— Bir şey görünüyor mu?"

Peykteki ses bu soruyu:

"— Şu anda hayır" diye cevaplandırdı.

Konuşma bundan sonra biraz daha devam etti, fakat iki amatör radyocu kardeş söylenenleri anlıyamadılar.

Alıc dan gelen insan sesini duyduktan sonra Cordoglia kardeşlerin ilk işi sokağa fırlayıp Torinolulara acı çalan zilleriyle yataklarından fırlıyorlardı. Telefondaki ses gazetecilere hemen radyoyu açmalarını söylüyordu. Bütün Sovyet radyoları, biraz sonra, çok önemli bir haber verecekti. Bu haberi dinlememek, tarihî bir olayı kaçırmak demek olurdu.

Telefondaki sesi duyduktan sonra gazetecilerin büyük çoğunluğu, bir süredir Karadeniz kıyılarında dinlenmekte olan Krutçefin Moskovaya dön düğünü ve radyoda bir konuşma yapacağını sandılar. Sovyet lideri mutlaka ortaya yeni bir teklif atacak, ye da yeni bir soğuk harp taarruzuna girişecekti, Fakat radyolarının başına koşan gazeteciler çok geçmeden bu tahminlerinde ne kadar yanıldıklarını anladılar. Radyodan gelen

Feza pilotu Gagarin ailesiyle birlikte

Gene de cemiyetin temeli: *Aile*

Sovyetlerin fezaya ilk insanı yolladıklarını ilân etmek oldu. Evet, nihayet uzun bir müddettenberi beklenen olay gerçekleşmiş, insanoğlu atmosfer ötesine ilk elçisini yollamıştı. Torinolu kardeşler bu çığır açan olayı tesbit ettikten birkaç dakika sonra bütün dünya, insanlığın büyük başarısından haberdar oluyor, gelecek için yeni ümitler ve korkular duymaya başlıyordu.

" Vostok"un yolculuğu

Torinolu Cordoglia kardeşler alıcılarının başında heyecan içinde atmosfer ötesinden gelen insan sesini dinlerken, Moskovada bulunan yabancı gazeteciler de telefonlarının acı

Krutçefin değil, Moskova Radyosunun müstesna fırsatlarda konuşan spikeri Yuri Levitan'ın sesiydi. Levitan o sabah ilk Sovyet feza adamının başarıyla atmosfer Ötesine gönderildiğini, 108 dakikalık bir yolculuktan sonra, sağ salim, Sovyetler Birliğinin önceden tesbit edilmiş bir kesimine indirildiğini bildiriyordu. Spikerin söylediğine göre, yalnız Sovyetler Birliğinin değil, aynı zamanda bütün dünyanın ilk feza adamı olan pilotun adı, Yuri Aleksiyeviç Gagarindi. Gagarin, yere indileten sonra, Tass Ajansına şöyle demişti:

"— Parti ile hükümete ve şahsen Nikita Sergeyeviç Krutçefe lütfen inisin normal olduğunu haber verin.

Kendimi iyi hissediyorum. Yaram, berem yoktur."

Bu haberi duyan yabancı gazetecilerin ilk işi, hemen Sovyet makamlarıyla temasa geçip yolculuk ve yolcu hakkında geniş bilgi toplamak oldu. Sovyet makamları yolculuk konusunda başlangıçta fazla bilgi vermeye istekli görünmediler. Halbuki gazetecilerin bu konuda öğrenmek istediği pek çok şey vardı. Bir kere ilk atmosfer ötesi yolcusunun feza gemisi içindeki basınç ve sıcaklık değişikliklerinden müteessir olmaması nasıl sağlanmıştı? Sonra feza gemisinin yeryüzünün bu kadar ötesine gönderilmesi için nasıl bir yakıt kullanılmıştı? Nihayet, gemi bir kere atmosfer dışına atılıp mahrekine yerleştirildikten sonra, bu mahrekten çıkarılıp yeniden yeryüzüne dönmesi nasıl temin edilmişti?

Gazetecilerin ısrarla üzerinde durdukları bu teknik sorular Sovyet idarecileri tarafından büyük bir dikkatle savuşturuluyordu. Gazeteciler şimdilik, o sabah radyodan verilen bilgiyle yetinmeliydiler. Radyonun verdiği bilgi ise söyle özetlenebilirdi: İlk feza yolcusunu atmosfer ötesine götüren gemi, o sabah Moskova saat ayarıyla 9.07 de atılmış ve 10.55 de geri dönmüştür. "Vostok" adım taşıyan geminin 108 dakikalık uçuşunun 79 dakikası atmosfer dışında geçmiştir. "Vostok" un hızı saatte 17 bin mil, ağırlığı ise beş tondur. Bu hız, şimdiye kadar uçan bir insanın ulaştığı en büyük hızdan altı defa daha fazladır. 'Vostok" mahrekine yerleştikten sonra 89 dakikada dünya etrafındaki turunu tamamlamış, sonra geri dönmek için hız kesmeye başlamıştır. Dünya etrafındaki turunu yaptığı sırada, "Vostok" dünyaya en çok 110 mil yaklaşmış, dünyadan en çok da 188 mil uzaklaşmıştır.

Sovyet idarecilerinin yaptıkları açıklamalara göre, 'Vostok" atıldıktan 15 dakika sonra Güney Amerika. 68 dakika sonra Afrika üzerinden geçmiş, bundan biraz sonra da yerden idare edilen bir sistem, feza gemisinin hızım keserek Binbaşı Gagarinin sağ salim yere inmesini sağlamak üzere harekete geçirilmiştir. Uçuşun bundan sonraki kısmı için resmi hiçbir açıklamada bulunulmamışsa da, bundan önceki inişler hakkında Sovyet bilginlerinin verdiği bilgilere dayanılarak, geminin parabolik bir yol takibederek yere indiği tahmin edilmektedir. Bu yol, Batılı bilginlerin hesaplarına göre, altı bin mü kadar tutmuş ve yarım saat sürmüştür. Haftanın sonunda bir Moskova haberi, Gagarinin yere paraşütle indiğini bildirdi.

Gene Batılı bir bilgine göre, içinde insan bulunan Sovyet feza gemisini harekete getiren füzenin nükleer bir itme sistemi ile işlemiş olması kuvvetle muhtemeldir. Almanların V- 2 füzelerinin imalinde çalışmış olan ve bugün de Amerikada ünlü füze bilgini Von Braun ile beraber çar lışan Profesör Oberth'e göre, füzenin birinci katı, muhakkak katı bir yakıtla çalıştırılmış, fakat sonuncu kat oksijen ve hidrojen karışımından meydana gelen bir nükleer yakıtla harekete getirilmiştir. Bu iddiaların doğru olup olmadığım tahkik etmek isteyen gazetecilerin hepsi, Moskovada kalın bir sessizlik duvarıyla karşılaştılar.

Kapsülden çıkan adam

Füzenin özellikleri ve işleyiş prensipleri konusunda fazla ketum görünen Sovyet makamları, gazetecilere ilk feza adamı hakkında bilgi, vermekte o kadar çekingen görünmediler. Anlaşılan, bu konuda önceden hazırlıkları bile vardı. İlgili Sovyet memurlarına koşan her gazetecinin eline ilk feza adamı Gagarin hakkında bastırılmış broşürler tutuşturuluyordu. Broşürlerde yazıldığına göre, fezaya giden ilk insan olan Binbaşı Yuri Aleksiyeviç Gagarin 27 yaşındadır. 27 Mart 1934 de Smolenksde doğmuştur. Bir çiftçi ailesinin çocuğu olan Gagarin 1941 yılında okula başlamış, fakat Sovyetler Birliğinin Alman işgaline uğraması üzerine tahsilini bırakmak zorunda kalmıştır. İkinci Dünya Savaşı bittikten sonra Moskova yakınlarındaki Liberetskde bir sanat okuluna girmiş, bir yandan bu okulda, okurken, diğer yandan da işçiler için açılan gece kurslarına devam etmiştir.

Gagarin, okulu ve kursları iyi derece ile bitirdikten sonra, hayata bir dökümcü ustası olarak atılmıştır. Fakat dökümcülük Gagarin! tatmin etmiyor, geleceğin ilk feza yolcusu daha o sıralardan havacılığa merak sarmaya başlıyordu. Bütün emeli bir havacılık okuluna girebilmekti. Nihayet, uzun uğraşmalardan sonra, Gagarin 1957 yılında Orenburg Hava Okuluna kabul edildi ve kısa bir müddet sonra pilot brövesini alarak hava kuvvetlerine katıldı. Sovyetler Birliğinin ilk feza pilotları seçildiği zaman, bunların arasında gözüpek, bünyesi sağlam Gagarin de yer aldı.

İlgili Sovyet memurlarının söylediklerine bakılırsa, atmosfer dışında yaptığı birbuçuk saatlik geziden dönen Gagarin şimdi bu şerefe eriştiği için hayatından çok memnundur. Hele Krutçefin, Gagarinin sağ

Gagarin büyük maceradan sonra kızıyla

İnsanlaşan *makine*

salim geriye döndüğünü öğrenir öğrenmez yolladığı mesaj ilk feza adamını büsbütün memnun etmiştir. Sovyet Başbakanı, Gagarine yolladığı bu mesajda "asırlar boyunca bir cesaret, mertlik ve kahramanlık nümunesi olarak hatırlanacak olan değerli başarınızı bütün Sovyet milleti alkışlamaktadır" demekte ve şöyle devam etmektedir: "Uçuşunuz, evrenin insan tarafından fethi tarihinde yeni bir safha açmış olup, Sovyetler Birliği halkının gönüllerini sevinç ve gururla doldurmaktadır. Feza yolculuğundan dünyaya sağ salim dönmüş olduğunuzdan dolayı sizi tebrik eder, sevgiyle kucaklarım."

Boşluk ve yalnızlık

İlk feza yolcusunun hayattın öğrenen gazeteciler, füzenin özellikleri ve işleyiş prensipleri konusunda daha fazla bilgi almaktan ümidi kesince, bu sefer Gagarinin yolculuk sırasında neler hissettiğini öğrenmeye çalıştılar. Fakat Gagarini bulmak, Krutçeften özel bir randevu almaktan daha zor bir iş gibi görünüyordu.

Tass ajansının bildirdiğine göre, muhabirlerinden biriyle bilinmeyen bir yerde konuşan Gagarin, atmosfer dışında bulunduğu zaman içinde hiçbir rahatsızlık duymadığını, rahatça not alıp su bile içtiğini söylemiştir. Gerçi atmosfer dışında olduğu süre içinde yer çekiminden kurtulduğu için "ağırlıksız" kalmış, kendim boşlukta hisseder gibi olmuştur ama, bu durum ona büyük bir rahatsızlık vermemiştir.

Halbuki Batılı bilginlere bakılırsa, Gagarinin bu sözlerinin doğru olması imkânsızdır. Batılı ilim adamlarına göre, yaptığı beyanata rağmen Gagarinin sıhhatinin gerek uçuş sırasında gerekse uçuştan sonra kendi söylediği kadar mükemmel olması beklenemez. Çünkü atmosfer dışındaki yolculuğu sırasında Gagarin ağırlığını uzun müddet tamamen kaybetmiş, geminin hızı azalırken de birkaç defa olduğundan çok daha ağırlaşmıştır. Atmosfere girip çıkarken ve içinde bulunduğu feza gemisinin hızı azalıp çoğalırken mâruz kaldığı sadmeler yüzünden Gagarin müteaddit şoklar geçirmiş olmalıdır. Bundan başka, fezada bulunduğu müddet içindeki sessizlik ve yalnızlığın verdiği dehşetten de sinirlerinin bozulmamış olması imkânsızdır. Hatta, belki de atmosfer ötesindeki yolculuğunun büyük bir kısmını baygın geçirmiştir. Bunun en büyük isbatı, yeryüzüne sâdece iki defa mesaj göndermiş olmasıdır. Batılı bilginlere göre. Gagarin dünyaya ancak şokların tesirinden kurtulduğu zamanlarda mesaj gönderebilmiştir.

Dünyadaki akisler

Sovyet makamlarıyla Batılı bilginler arasında Gagarinin sıhhati konusunda çıkan anlaşmazlık ne olursa olsun, İlk feza yolcusunun seyahatini başarıyla yapman; daha ilk duyulduğu andan başlıyarak bütün dünyada geniş akisler uyandırdı. Bu haberi ilgiyle öğrenenlerin başında, hiç şüphesiz, Amerikalılar gelmektedir. Feza konusundaki çalışmalarına büyük Bİr gürültü ile başlayan Amerikalılar, Sovyetlere ilk olarak suni peykler meselesinde yenilmişlerdi. Amerikan bilginleri bu konudaki yenilgilerini telâfi etmek için son günlerde bütün ümitlerini fezaya ilk insanı göndermeye bağlamakta, Sovyetleri hiç değilse bu alanda geride bırakacaklarını düşünmekteydiler. Halbuki şimdi fezaya insan gönderme yarışında da Sovyetlere geçildikten sonra, ümit bağlıyacakları pek çok şey, kalmamaktadır. Nitekim bu konuyla ilgili Amerikalılardan hiçbiri hayat kırıklığını saklamamaktadır. Meşhur bilgin Von Braun, Amerikanın Sovyetler Birliğini feza yarışında yakalamak için yeniden iki - üç yıl çalışması gerektiğini söylerken, atmosfer ötesi yolculuk için seçilen üç Amerikalının her üçü de fezaya giden ilk adam olmak hususundaki ümitlerinin boşa gitmesinden duyduk ları üzüntüyü ifade edecek kelime bulamamışlardır. Olayı serinkanlılıkla karşılamasını beceren Amerikalıların başında ise, Başkan Kennedy gelmektedir.

Binbaşı Gagarin
Dünyanın en meşhur adamı .

Rusyada bayram

Moskova Radyosu ilk feza pilotu Binbaşı Yuri Gagarinin, korkunç gezisinden sağ salim döndüğünü haber verince, Rusyayı şimdiye kadar ender rastlanan bir heyecan ve sevinç dalgası kapladı.

Radyo, Gagarinin Moskovaya geleceğini de bildirmişti. Moskova halkı millî kahraman Binbaşı Gagarini karşılamak için sokaklara döküldü ve soğuğa rağmen tıkıp usanmadan beklemeğe başladı. Ancak Binbaşı Yuri Gagarin bu sıralarda ailesinin bile bilmediği bir yerde tıbbi müşahede altında bulunuyordu.

İlk feza yolcusu Moskovada uçaktan indiği zaman yer yarinden oynadı. Hava alanına kurulan bir tribünde Hükümet Erkanı ve Komünist Partisi ileri gelenleri yer almışlardı. Ön sırada Başbakan Krutçefin bulunduğu tribüne doğru ağır ağır ilerliyen feza pilotu, askerce bir selamdan sonra:

"—. Görevim tamamlanmıştır" dedi ve reporunu uzattı.

Genç Kus pilotunun gözleri parıldıyordu. Sıhhatli ve sevinçli görünüyordu. Bu törenden sonra Başbakan Krutçef bilinen gülüşüyle feza pilotuna doğru iki adım attı ve kollarım açarak genç pilotu kucakladı. Bir iki saniye böylece kaldılar. Ayrıldıklarında, genç Rus pilotunun yanında bulunan üç kişinin gözlerinin yaşardığı görüldü. Gagarinin annesi, babası ve eşi feza pilotunu kucakladılar. Anne, gözyaşlarını tutamamıştı. Uzun süren kucaklaşmadan sonra Binbaşı Yuri Gagarin hava alanına ken disini karşılamağa gelmiş halka döndü. Başbakan Krutçef ise, bu sırada Binbaşı Gagarinin ebeveyninin ellerini sıkıyor ve:

"— Kahraman oğlunuz için sizi tebrik ederim" diyordu.

Başbakanın gözlerinde takdir hissi açıkça belli oluyordu. Nitekim dayanamadı ve hemen yanında duran genç Binbaşıya bir kere daha sarılarak uzun bir süre böylece kaldı.

Gagarin bundan sonra gene ağır ağır tribünü terketti, kendisini karşılamağa gelenlerin arasına karıştı. İşte ne olduysa o tirada oldu. Genç Binbaşının atmosferi aşarken başına gelenler, buradakinin yanında solda sıfır kalırdı. Kalabalık Gagarini sarmış, hele ecnebi gazeteciler feza fatihini bir aaniye rahat bırakmaz olmuşlardı. Parıldayan flaşların haddi hesabı yoktu. Cendereden Gagarini gene Başbakan Krutçef kurtardı. Açık bir otomobile binen Başbakan ve feza fatihi şehre doğru yola koyuldular.

Sovyetler bayram yapmakta elbetteki haklıydılar.

YURTTA OTUP BİTENLER

Devlet Başkanlığı

Sürpriz seyahat

Geçtiğimiz haftanın ikinci yarısında, perşembe ve cuma günleri İstanbüldaki muhabirler hop kalkıp, hop oturdular. Zira, Devlet ve Hükümet Başkanı Gülselin, ertesi gün İstanbulda olacağını çarşamba akşamı haber almışlardı. Hattâ İstanbul gazetelerinin Ankara bürolarının ver» diği malûmata bakılırsa, İhtilâlin başının hizmetkârlarından bir grup, çarşamba akşamı trenle Ankaradan İstanbula müteveccihen yola çıkmıştı. Böyle kuvvetli bir emare, muhabirlerin, yanlarına foto muhabirlerini de alarak Devlet Başkanın) karşılamak üzere sabahın erken saatlerinde Yeşilköy Hava Alanına koşuşmasına sebep oldu. Fakat perşembe günü, Gürsel yerine Denizci Yaveri Üsteğmen çıkageldi. O da, Yesilköydeki sivil değil de askerî Hava. Alanına inen bir kurye uçağından çıktığından, hiç kimse kendisiyle temas imkânım bulamadı.

Asıl eğlenceli hadiseler, muhabirlerin talihsizliklerinin devam ettiği ertesi gün patlak verdi. Perşembeden ağızlarının tadını almış olan muhabirler, daha temkinli davrandılar. Resmen teyid ettirememekle beraber, Gürselin o gün geleceğinden artık hiç kimsenin şüphesi yoktu. Çünkü hizmetkârlar ve Denizel Üsteğmen Yaver kolları sıvamışlar, Floryadaki sakin Belediye Başkanlığı köşkünü hazırlamağa koyulmuşlardı. Düşük Kemal Aygün, 27 Mayıstan az önce muhteşem köşkü cepler dolusu para harcıyarak yeniden tanzim ve tefriş ettirmiş, fakat kader, kendisini Yassıadaya lâyık görmüştü. Aygünün diğerkâm gayreti, köşkü, yaz aylarında akşam ziyafetleri için sık sık gelen sabık ve sakıt ideal arkadaşı Başbakan Adnan Menderese lâyık bir hale getirmekti.

Cuma günü Allahlık olmaktan bir türlü kurtulamayan A-A. nın İstanbul Bürosundaki teleksin saat tam 12 de verdiği bir mesaj etrafı karıştıran işaret yerine geçti. M.B.K, Başkanının uçakla Etimesgut Hava Alanından hareket ettiği, Ankaradaki Genel Merkezden bildiriliyordu. Lütfen, muvasalatı derhal Ankaraya ulaştırılsındı. Tablatile A.A., iki kişilik bir ekibini tozkoparan sür'atle Yeşilköy Hava Alanına koşturdu. Mesaj, birkaç dakikalık farklarla diğer gazetelerin bürolarınca da teyid edildi. Yarım saat içinde Yeşilköy Hava Alanına yirmi kadar muhabir ve fotoğrafçı yığıldı. Gazeteçiler. İstanbul Emniyet Müdürü Nevzat Em» realpi de orada görünce ferahladılar. Fakat zaman geçiyor, ses seda çıkmıyordu. Etraf arandı, tarandı, gene de sağlam bir bilgi verebilene rastlanmadı. Bu arada, bir zamanlar düşük Menderesin cezbe içinde yıkım sahalarını dolaştığı 0073 plâka sayılı Cadillac ta, emektar şoförünün idaresinde arz-ı endam etti. Emrealp, geciktiklerini görünce Vali ve Belediye Başkanı General Refik Tulga ile Örfi İdare Kumandam General Cemal Turalı aradı, ama hayret, onların gelişten hiçbir malûmatı yokta. Anlaşılan Emniyet Genel Müdürlüğünün istihbaratı doğru değildi.

Başkan Gürsel

Düşünce zamanı

Az sonra sahneye, Yeşilköy Hava Alanının askerî Müdürü Kurmay Yarbay Zafer Erbay da' çıktı ve Emrealpi görür' görmez:

" — Vallahi, biz- de içinde çıkamıyoruz" seklinde konuştu.

Ankara - İstanbul arasındaki bütün Hava Alanlarıyla muhabere edildi. Hayır, hiç kimse Gürselin içinde bulunduğu bir uçağa rastlamamıştı. Hava Trafik ve Kontrol istasyonu da kapı duvardı.

Nihayet İki saat geçtikten sonra Ankara ile konuşmak akıl edildi. Öğrenildi ki basiretli Orgeneralin bineceği C -130 tipindeki askerî uçak henüz havalanmamıştır ve Etimesgut Hava Alanında sefere hazır beklemektedir Başkentte de Gürselin nerede olduğunu bilen tek kul mevcut değildir. Böylece, sabırsızlık içinde beklenilmeğe devam edildi.

Allahtan. Türk Hava Yollarının saat 16.40 ta Yeşilköy Hava Alanına inen uçağından aktüel bir halef selef, Maliye Bakanı ve Sanayi Bakan Vakili Kemal Kurdaş ile sabık Sanayi Bakanı Şahap Kocatopçu çıktı da, gazeteciler idarehanelerine dağarcıkları tamamiyle boş dönmediler.

Beri yandan Tural, Gürselin otomobille gelmekte olduğunu duymuş ve Harbiyedeki Örfi İdare Kumandanlığında yapılan bir toplantıyı terkederek, istikbal maksadıyla İzmite kadar gitmişti. Ne var ki sonradan, işittiğinin yanlış olduğu kendisine bildirildiğinde, İzmitten dönmek mecburiyetinde kaldı.

Halbuki tek doğru haber, Turaiın aldığıydı. Gerçekten Gürsel, yanına Karacı Kur. Alb. Başyaveri Agasi Şe ni ve Yüzbaşı Yaverini alarak Cumhurbaşkanlığının plâkasız siyah Cadillac'ı ile sabahleyin yola çıkmış, 17.15 te Üsküdara ulaşmış, Kartal araba vapuru ile Kabataşa geçtikten sonra, saat tam 18.45 te Floryada Belediye Başkanlığı köşküne vararak sürpriz yapmıştı. Derhal bir sıcak banyo alıp, hafif bir yemek yemiş ve istirahate çekilmişti. Ama istisnasız herkes, nekahet devresini henüz tamamlıyan 65 yaşındaki Gürselin, yıpratıcı kara yolculuğuna tahammül edemiyecegine inanarak, otomobille gelebileceğini aklının ucundan dahi geçirmemişti.

Gürselin Floryaya gitmek üzere İstanbul caddelerini katettiği sıralar» da, Tuiga ve Emrealp, Malta Köşkünde bir kokteyl partide hazır bulunuyorlardı. Gelir peşinde koşan kasası boş İstanbul Belediyesi, Yıldızdaki Malta Köşkünün bahçesini gazino haline getirmişti ve açılışı münasebetiyle bir kokteyl parti düzenlemişti. Saat 19.45 sularında Devlet ve Hükümet Başkanının Yaverlerinden biri Floryadaki telefonun başından Tolgayı Malta Köşkünde bulup durumu anlatınca, Tulganın hali görülmeğe değerdi. Etrafındakilere, şaşkınlıkla:

"— Yahu, bizi de atlattı. Gürsel Paşa hakikaten gelmiş,.." diye mırıldandı.

Hususi Kalem Müdürüne hemen 00001 numaralı makam arabasını hazırlatmasını söyledi, "floryaya gidiyoruz" dedi. Etrafındakiler, Orgeneralin neden önceden ikaz etmeden, aniden ve çıt çıkarmadan geldiğini sordukları zaman Tulganın cevabı:

"— Öyle emretmiş" oldu.

Cuma günü Tulgadan başka ziya-

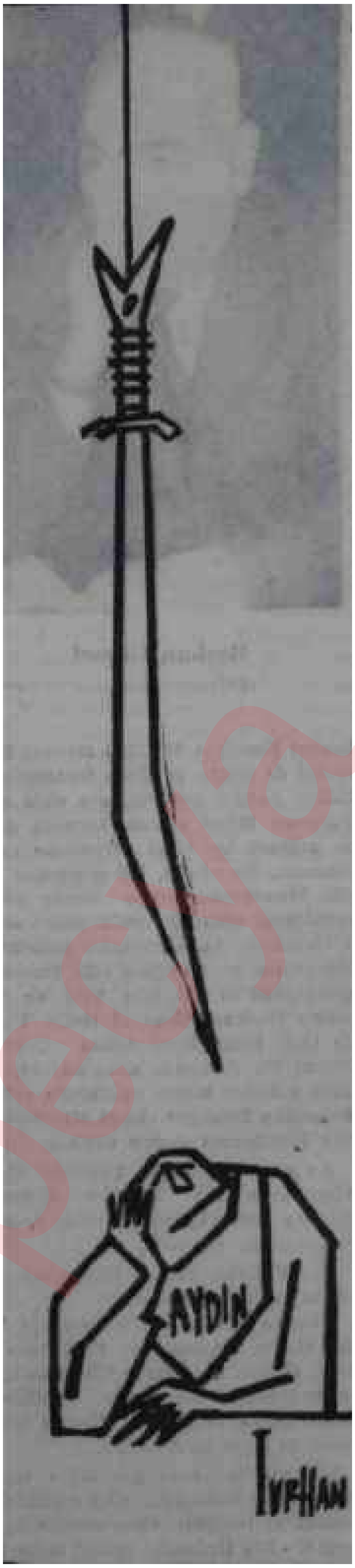
retçi kabul etmiyen Gürsel, hastalığından bu yana İlk defa geldiği İstanbulda, son günlerin kesif ve yıpratıcı, üstelik zaman zaman üzücü çalışmalarından sonra kısa bir süre istirahat edecektir. Gürselin İstanbuldaki temasları sonunda memlekete hâkim şartlar üzerinde daha da aydınlanmış halde başkente döneceği ve bunları **M.B.K.** ndeki genç arkadaşlarına bir defa daha anlatacağı şüphesizdir.

M.B.K.

Ses veren kapılar

B itirdiğimiz haftanın ortalarında iki gün Temsilciler Meclisinin salonlarında, koridorlarında M.B.K. üyelerinin aşina yüzlerini veya üniformalarını arayanlar pek göremediler. Şalı ve çarşamba günleri ihtilâlci subaylar büyük binanın kendilerine ayrılmış bulunan ve ortadaki elips masayla hemen hemen tamamile dolan odasında bir araya geldiler, oradan adeta hiç çıkmadılar. Değişiklik bundan ibaret kalmadı. Çalışmalara Devlet ve Hükümet Başkanlığıyla birlikte M.B.K. Başkanlığını da uhdesinde bulunduran Cemal Gürsel zaman zaman katıldı. Daha doğrusu, başkanlık etti. Fakat görüşmelerin tamamında bulunmadı. Çarşamba akşamı olup ta M.B.K. odasının maroken kaplı kapıları açıldığında dışarı çıkanlar yorgun ve düşünceliydiler. İki günlük müzakereler tamamlanmış, bazı kararlar alınmıştı. Kararlara, mevcut temayüllerin bazen uzlaştırılması, bazen de bunlardan birinin ötekine nazaran ekseriyet sağlaması neticesi varılmıştı. Fakat o gece basına bir şey duyurulmadı. **Zira** Komite üyeleri tesbit edilen görüşlerin umumi efkâra bir tebliğle açıklanmasını faydalı bulmuşlardı. Hazırlanan tebliğ müzakerelerin neticesini ihtiva ediyordu. Çarşamba akşamı varılan karar neticesi hazırlanan tebliği, Komite Başkanı Cemal Gürsel Ancak perşembe günü imzaladı ve tebliğ derhal gazetecilere verildi. Ertesi gün de Devlet ve Hükümet Başkam, hemen hiç kimseye duyurulmaksızın, rahatsızlandığından beri ilk defa olarak İstanbula hareket etti.

Tebliğ, Gagarinin feza yolculuğunun-İlk akisleriyle aynı güne tesadüf ettiğinden bazı gazetelerde fazla gösterişli yer bulamadı ama, okuyanlar üzerinde . "çok önemli" intibarını uyandırmaktan da geri kalmadı. Bilhassa başkentin siyasi çevreleri ve hâdiseleri yakından takip edenler kelimelerin altındaki mânayı kolaylıkla sezdiler. Bu yüzdendir ki tebliğin bazı-kısımları daha ziyade memnunluk, bazı kısımları rahatsızlık yarattı. Fakat herkes, böyle bir açıklamanın tam zamanı olduğu noktasında ittifak etti.

RAGIP PAŞANIN PALAS1

Üç mühim madde

Tebliğ- üç madde halinde hazırlandı ve öyle yayınlandı. Birinci madde en ziyade alaka uyandıran konuya, seçimlere taallûk ediyordu. Seçimlerin tarihi bahsinde M.B.K. üyeleri arasında değişik fikirlerin bulunduğu biliniyordu. Ancak -ve tabii- bu değişiklikler çizilen 29 Ekim 1961 sınırının içinde kalan değişikliklerdi. Yoksa, o tarihin uzatılması diye bir düşünce hiç kimse tarafından ifade edilmemekteydi. Nitekim görüşmeler sırasında buna iltifat eden tek, ama tek üye çıkmadı. Mesele şuydu: Seçimler Yassıada duruşmalarının sonu alınmadan yapılabilir mi? Komite, buna haklı olarak imkân görmedi. Demek ki bir' kilometre taşı Yüksek Adalet Divanının çalışma süresiydi. Bir başka kilometre taşı 29 Ekim 1961 olduğuna göre seçimler sureti katiyyede bu arada yapılacaktı. Görüşmelerde bu neticeye varıldıktan sonra, tebliğin o maddesi kaleme alınırken seçimlerin mutlaka son dakikaya bırakılmasının Komitenin arzusu ve umumi temayülü olmadığının belirtilmesinde fayda görüldü. O yüzdendir ki maddede seçimlerin "çok erken" bir tarihte yapılacağına dair yetkisiz kaynakların çıkardıkları çeşitli söylentiler bahis konusu edildi, bu husus düzeltildi. "Çok erken" seçim kabil değildi. Yüksek Adalet Divanının çalışmalarının sonu beklenecekti. Ama bu. Erken Seçimin mahkûmiyeti mânâsına gelmiyordu. "Çok" eki, tebliğe bunu belirtme arzusunun işareti olarak girdi.

Madde, muğlâk tek cihet taşıyordu. Yassıada duruşmaları 29 Ekime kadar bitmezse veya meselâ 20 Ekimde biter de araya bir seçim sıkıştırılacak kadar zaman kalmazsa ne olacaktır? Bu husus üzerinde durulmasına lüzum görülmedi. Ama Türk Silâhlı Kuvvetlerinin asıl taahhüdü 29 Ekim olduğuna ve ikinci şart sâdece bir "elbette daha iyi olur" fikrinin neticesi bulunduğuna göre bir tercih bahis konusu değildir. Komitede de bugün hâkim olan görüş budur. Bu yüzdendir ki Yüksek Adalet Divanının elini çabuk tutması daha da önem kazanmıştır.

Ancak, durum buyken Yassıadaya yeniden bazı dosyaların, gönderilmesi, çalışmaları uzatacağı düşüncesiyle ve bir takım tadsız ihtilâtlara yol açacağı endişesiyle merak konusu oldu. Bu hususta bir AKİS muhabirinin sorusuna muhatap olan bir Ko-

Duruşmaların Anatomisi

«Sürat Saadettir!»

Türk milletinin gözü, bir defa daha Yassıadaya ve oranın hâkimlerine çevrilmiş bulunuyor. M.B.K. tebliğinde, seçimler için duruşmaların bitmesinin beklendiği hatırlatıldığına göre Yüksek Adalet Divanı çalışmaları bir ikinci bakımdan önem kazanmıştır. Seçimlerin nasıl tehalükle özlendiği, artık pek az kimsenin meçhulüdür. Cemiyette mevcudiyeti aşikâr dolgunluğun tek tabii deşarj yolu olan seçimler ne kadar önce yapılabilir ve normal demokratik idare ne kadar erken kurulabilirse İkinci Cumhuriyet aynı nisbette sağlam temeller üzerine oturacaktır. Fakat "ne kadar önce" nin ve "ne kadar evvel" in duruşmaların sonundan Önceyi ve evveli ifade etmediği muhakkaktır. M.B. K. eski rejimin tasfiyesi işini kendi omuzuna almakla memleket menfaatinin nerede bulunduğunu isabetle teşhis etmiştir. Bu, aynı zamanda bir feragatin ve fedakârlığın da delilidir. Geçici İdare böylece, başladığı temizliği bitirecek ve İkinci Cumhuriyetin kitabı bir temiz sayfadan açılacaktır. Elbette ki o sayfayı devralanlar da bunun gereğini yapacaklar ve görevlerine bütün eski hesapların görüldüğünü, artık vatandaşlar arasında, mazileri ne olursa olsun bir fark kalmadığını resmen bildirmekle başlayacaklardır. Fakat bugün, herşey Yassıadadaki Yüksek Divanın tutumuna bağlı bulunmaktadır.

Düşüklerin ve avukatlarının, bir taktik olarak işleri uzatmaya çalıştıkları öğrenilmiştir, görülmektedir. Suçlulukları ortaya çıkmış bulunan eski iktidar mesulleri kaderlerini beşer hafızasının nisyan ile malul olması, bir de fazla uzatılan, yeknesak bale gelen meselelerin en sonda gına getirmesi faktörlerine bağlamışlardır. İntikal devrinin güçlükleri ve tabii huzursuzluğu ne kadar sürerse, bunların hesaplarınca, kendilerine karşı bir sempati, ya da acuna hissinin uyanması o derece muhtemel hale gelecektir. Hattâ Yassıada sakullerinin bir kısmının bir "mukabil darbe" hayal ettiklerini, beklediklerini sanmak fazla şüphecilik değildir. Böyle bir ihtimal var mıdır? Yok olduğu muhakkaktır. Memleketin sağlam kuvvetleri İhtilâle olan bağlılıklarını muhafaza etmektedirler ve her sapık kıpırdanışı bastıracak durumdadırlar. Zâten Menderes ve hempası İçin küçük parmağını kıpırdatacak kaç kişi bu memlekette mevcuttur, o husus meçhuldür." Ancak, lüzumsuz tereddütler ve fazla titizlikle İşleri uzatmanın da bir faydası olmadığı muhakkaktır. Hepimiz M.B.K. nin görevini kolaylaştırmağa mecbur bulunduğumuzu ve M.B.K. de seçimler için duruşmaların sonunu beklediğini açıkladığına göre tasfiye muamelesi ne kadar çabuk biterse millet o derece rahat nefes alacakta*.

Yeknesaklığın Yassıada için ne büyük bir handikap teşkil ettiğini anlamak için akşamları saat sekizde radyolu evlere veya umumi mahallere gitmek kâfidir. Kış aylarının, hele geçen sonbaharın o unutulmaz Yassıada Saati artık vatandaşların hayatını tanzim eden bir yayın olmaktan çıkmıştır. Kış ayları, hele geçen sonbahar hep hatırlardadır: Randevular Yassıada saatinden sonra veriliyor, 20 ile 21 arası sokağa çıkılmıyor, aileler tam kadrolarıyla radyoların başında toplanıyorlardı. Bu neviden manzaralar yerlerini nisbi bir kayıtsızlığa terketmişlerdir. Şimdi bir çok el, saat 20 oldu mu radyonun düğmesini çeviriveriyor. Bilhassa İstanbul ve Ankara Hâdiseleri dâvası gibi dâvalarda tanık dinleme işinde mübalâğaya kaçılmış bulunmamı, duruşmaların heyecanını, dolayısıyla lezzetini zedelemiştir. Kim ne derse desin, Yüksek Adalet Divanını bir Ağır Ceza mahkemesiyle karıştırmak imkânı yoktur. Bir defa işin hukuki temeli değişik olduğuna, ve yeni bir noktadan hareket edildiğine göre Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun inceliklerinin Yassıadada harfiyen riayet görmesi fuzulidir. Hâdiseler aydınlandıktan sonra da, bunlar hakkında herkesin bildiğinden fazla bilgiye sahip olmayan kimseler geçit resmine devam edince, alâka ister istemez azalmakta, hattâ kaybolmaktadır.

Vaziyet zâten bu olduğuna göre, Yassıadada Anayasanın ihlaliyle alâkalı dosyanın bir an evvel açılması her bakımdan faydalı olacaktır. Bir takım "fasafiso davalar" la zaman kaybedilmiş olmasının mahzurları bugün ortaya çıkmıştır. Başka mülâhazalarla ele alınan bu sınıf dosyalar kendilerinden beklenen fayda derecesinde zarar da doğurmuşlardır. Bilhassa yabancı basının alâkası bu yüzden dağılmış, hattâ gerçeğin dışında ve bizim aleyhimizde fikirlerin belirmesine yol açmıştır. Acaba Yassıadada sâdece bir kaç "görülmemiş kepazelik dâvası" nın görüşülmesinden sonra hemen İstanbul ve Ankara Hâdiselerine geçilmesi, onu takiben de Anayasanın ihlâli dosyasının açılmasıyla Türk milleti ve düşükler arasındaki hesabın görülmesi daha mı iyi olurdu, bu bir tereddüt konusudur. Tereddüt konusu olmayan husus yeni yeni ve fazla bir şey getirmesine imkân olmayan dâvalarla Yassıada Divanının oyalanmaması ve İhtilâlin sebeb-i hikmetini teşkil eden Anayasanın tağyiri suçunun cezalarının dağıtılması lüzumudur. 27 Mayıstan bu yana hemen hemen bir koca yıl geçtiğine göre bir takın, hareketlerin vuku buldukları anda yarattıkları derin ıstırabın kaybolması ve onun yerini bir müsamaha hissinin alması tabii görülmelidir. O tarihlerde hepimizi çileden çıkaran bazı davranışlar hakkında bugün en aklı başında kimselerin "Canım, ne olmuş.." diye omuz silktiklerini görmek, üzücü de olsa, bir realitedir ve basiretli politika realiteleri gözönünde tutan politikadır.

Bin defa tekrarında fayda olan husus şudur: Kar nasıl izleri örterse, zaman zulmün ıstırabını kökleştirir. İhtilâllerden sonra cezaların hemen dağıtılması âdeti hiç şüphesiz doğmuş değildir. Zulmün ıstırabının o anda en yüksek hadde bulunması zalime verilen cezanın, ne kadar ağır olursa olsun, büyüt kütleler tarafından tasvibini sağlar. Böylece, tasfiye muamelesi sızıltıya meydan verilmeksizin yapılır ve yaprak çevrilir. Bizim için vaziyet şüphesiz değişiktir. Kansız ihtilâlimizin asaletine, suçluları tamamile tarafsız bir Divan huzuruna çekmek çok şey kazandırmıştır. Ama bu hesaplaşmada ıvır zıvırla zaman öldürmek, fazla teferruata dalmak faydadan çok zarar verir. Vermektedir de.. Her şey gösteriyor ki Yassıada hikâyesine bir son yazılması saati gelmiştir. M.B.K. nin tebliği bu hususu bir defa daha gözler önüne sermekte ve seçimleri de dâvaların bitmesine bağladığına göre lüzuma bir yeni lüzum eklemektedir.

Hamal Kâhyalığı

İstanbulda çok hatalı bir hareket yapıldı: Hamal Kâhyalıklarına emek». li subaylar tâyin olundu! Bugünkü İdareye zarar Verecek bir, ama bir tek hareket düşünülseydi bundan alâsını bulmak güçtü. Emekli subaylardan hamal kâhyası! İşin gülünç tarafı, mahzurlu kısmının yanında hiç mesabesindedir.

Hamal kâhyalığı, itibarı bulunan bir iş değildir. İtibarsızlık işin mahiyetinin neticesi olmaktan azalttır. Çalışma daima makbuldür ve hamal kahyalığı da bir zaruret icabı doğmuştan Hamalların durumu, onların khnyasız çalışmalarına imkân vermemektedir. Bir kâhyaya gerçekten lüzum vardır. Ama seneler senesi bu vazife, partizan idarelerin yem kapılarından birini, belki de en ziyade göze çarpanını teşkil etmiştir. İktidarda bulunan parti, kendi adamına bir gelir kaynağı sağlamak istedi mi, onu hamal kâhyası yapmış ve her ay hayli külliyetli bir miktar parayı havadan cebe indirmesini temin etmiştir. Bu iş, her sahada olduğu gibi D.P. devrinde şahikasına ulaştırılmış ve adetâ vurgunculuk haline getirilmiştir. Bir takım D.P, ve V.C. mensupları Menderese, yahut Menderesçiklere bağlılıklarının neticesi olarak o kapılara yamanmışlar ve tam bir fütursuzlukla yağma Hasanın bu yağlı böreğini paylaşmışlardır.

Bu duruma bir son verilmesi elbette ki şarttı. Hamal kâhyalığı müessesesi ıslah edilmeli, hakikaten meslek haline sokulmalı, geçim vasıtası olmaktan çıkarılmalıydı. Halbuki, görülen nedir? D.P. li ve V.C. li partizanların yerlerine emekli subaylar yerleştirilmiştir! Memleket bir askeri rejimle idare edilirken böyle yerlere eski askerlerin yerleştirilmesi kadar kötü tesir, fena zan, söylenti ve sızlanma doğuracak nasıl bir tavır takmılabilirdi, tahmin etmek güçtür. Halk arasında bir fısıltı gazetesinin, ne gibi yayınlar yaptığı, millet ile ordusunun arasını açmak için hasıl gayretler sarfettiği Mısırdaki Sağır Sultan tarafından dahi duyulmuşken bu yayınlara temel olabilecek, ağızlarda sakız edilecek. en oydurma haberler karşısında bile "Acaba? Baksana, hamal kâhyalığına bile kendi adamlarını getirdiklerine göre..." dedirtecek böyle tâyinler nasıl düşünülebilir, nasıl yapılabilir, niçin önlenmez? İnsanın aklının durmaması hakikaten imkânsızdır. Bundan büyük bir takt hatası, böylesine muazzam bir gaf, bu kadar göze batan bir basiretsizlik örneği pek güç yaratılabilir. Bu vesilelerdir ki, bu çeşit davranışlardır ki D.P. den ve onun sistemlerinden en ziyade şikâyetçi olmuş kütlelere yeni bir dolgunluk vermekte, onları hayal sukutuna uğratmakta, İdareyi sevimli halden çıkarmaktadır. Aslında, idarenin bunda zerrece kusura olmayabilir. Hattâ tâyinler, bir iyi niyetin neticesi de bulunabilir. Bu, hiç bir şey farkettirmez. Bugünkü şartlar altında hamal kâhyalıklarını tutup da bu işle en ufak alâkaları bulunmayan emekli subaylara vermek, İdarenin zimmet hanesine bir kalem daha düşürür.

Bari EMİNSU derneğinin haklı, sitem dolu İkazı bir tesir yapsa da, üstelik herkesi güldüren mucip sebeplerle savunmasına girişilen durum tamir edilse! Tamir edilse Ve Allah rızası için bu neviden durumlar artık yaratılmasa.. Yani, binilen dalı kesmek bir büyük marifet midir ki?

mite üyesi bunun Başkan Salim Başolun arzusu bulunduğunu açıkladı. Zâten Komitenin bir çok Üyesi, tebliğin, birinci maddesi üzerinde karara varırken duruşmaların sonu olarak Haziran ortasını düşünmekteydi. Divan bu tarihe kadar işini bitirebildiği takdirde Ağustos sonuyla Eylül başi ideal seçim zamanı olarak belirmektedir. Açıklanan diğer bir husus, gönderilen veya gönderilecek yeni dosyalardan sadece Anayasayla alâkalı olanının Divan gündemine alınacağı ve onun da 1 numaralı dosyanın duruşman başladığında adetâ delil gibi kullanılacağıdır.

Tebliğin o kısmı bu yüzden memnunluk uyandırdı ve bazı bulutları dağıttı. Zâten, seçim tarihinin Kurucu Meclis tarafından -bu şartlar al» tında- tesbit edileceğinin bildirilmesi ve Geçici Mekanizmanın normal isleyeceğinin bir başka teminatını teşkil etti,

Bir görüş farkı

Tebliğin ikinci maddesi, bir temayülün bir başka temayül üzerinde galibiyet kazanman neticesi kararlaştırıldı. Cemal Gürsel. 147 lerin durumuna bir çâre bulunması yolundaki arzusunu hiç. bir zaman sâklamamıştı. Fakat Komitenin ekseriyeti, aksi tezi savunuyordu. Bu, tamamile demokratik - görüş ayrılığında Komitenin Osman Köksal gibi bazı üyeleri dahi meselenin bittiği fikrini destekliyorlardı. Halbuki bulunması istenilen çâre 114 ve 115 sayılı kanunların kalkması değildi. Hattâ meşhur 5. madde üzerinde dahi artık büyült ısrar yoktu. Ama, meselâ 147 lerin 'idam tarihi" olan 28 Nisanı geriye atmak suretiyle Komite bir iyi niyet gösterisinde bulunamaz mıydı? Bu fikir dahi fazla taraftar bulmadı. Gergi o kapı tebliğde kapatılmadı ama, meselenin Bir daha bahis konusu edilmemesinin çâresini kati vaziyet almadan görenlerin görüsü ekseriyet kazandı ve bir çatık kaşlı ikinci madde tebliğin içinde yer aldı.

Tebliğin muğlâk maddesi ise üçüncü madde oldu. İki günlük görüşmelerde gerçekten Cumhuriyet Meclisinin yetkileri, Başkumandanlık ve Silâhlı Kuvvetler Kumandanlığı müesseselerinin durumu ve seçmenlik ehliyeti hususları ele alındı ama bu konularda bazı fikirler ekseriyet topladığı halde neticeler açıklanmadı. Zâten bu gibi meselelerde fikir ekseriyeti sağlanan hususlar bundan ibaret değildi. Meselâ Komite, Devlet Başkanlarının Meclis tarafından seçilmesi tezini de benimsemiş ve diğer tarzın mahzurlarım mükemmelen görmüştü. Ancak, doğru bir görüşle, bunların perdeypey değil, Anayasa tasarısı Temsilciler Meclisinden Komiteye geldiğinde ban kararlar halinde açıklanması uygun görüldü. Sonradan öğrenilen, Komite üyelerinin Başkumandanlık ve Silâhlı Kuvvetlr Kumandanlığı müesseselerini kurulacak demokratik cumhuriyeti - mizde asıl mesuliyet sahibi olacak Başbakana emanet etmeyi tercih ettikleri oldu. Kurbaylar bunu pek iyi incelemişler ve Hükümet Başkanının harp halinde hakiki Başkumandan olduğuna kanaat getirmişlerdi. Churchill gibi". Gerçi Anayasa tasarısında Başkumandanın Cumhurbaşkanı olduğu belirtiliyordu. Ama bu Vazifeyi tatbik sahasına Başbakanın koyduğu malumdu. Bu sebeple her iki fikri birleştiren bir formül bulmak imkâni araştırıldı. Bir karâra varılamadıysa da, meselenin halli için gerekli formülün iskeleti ortaya çıkarıldı. Genel Kurmay, Başbakanlığa bağlı olacaktı. Genelkurmay Başkanının seçilmesine gelince, bunu Cumhurbaşkanı yapacak, ancak bu seçim için Başbakanı görevlendirecekti. Genel Kurmay Başkanının Başbakan tarafından seçilmesi ise birkaç türlü ' olabilirdi: Bu hususta karar verilmedi.

Anayasa çalışmalarını zaman zaman Genel Kurulda takip eden M.B.K. üyeleri bir husus üzerinde daha durdular: Anayasaya konulan gazete

kapatma yetkisi!.. Komiteciler bunun oldukça büyük zararlar tevlit edeceği fikrindeydiler. Üstelik, kendilerince en basit hukuk kaidesi ihlâl ediliyor ve bir veya birkaç şahıs yüzünden birçok kişiler cezalandırılıyordu. Öyle ya bir gazete, içindeki herhangi bir yazıdan dolayı kapatılırsa o gazetede çalışan herkes cezalandırılmış oluyordu, Bu konuda düşünmeyi ve bir hal çaresi bulmayı M.B.K. üyelerinin büyük bir kısmı kararlaştırdı. Devlet Başkanlığı meselesine gelince, Komitede iki fikir mevcuttu. Cumhurbaşkanının tek dereceli olarak seçilmesini isteyenler sivil idareye geçilirken çıkacak bir takım engellerin ortadan kaldırılması bakımından "tarafsızlık" fikrinden hareket ediyorlardı. Diğer taraf ise bu yolun türlü güçlüklere sebep olacağını, daha vahim tehlikelere gebe bulunduğunu, Meclis içinden seçilecek bir Cumhurbaşkanının da pekâlâ tarafsız olabileceğini ileri sürüyorlardı. Komitede genel kanaat haftanın sonunda ikinci fikir etrafında kümeleşti. Bu fikir şöyle ifade ediliyordu:

"— Canım, aklıselim diye bir şey vardır. Toplanacak Meclisin seçtiği adam pekâlâ tarafsız davranabilir. Kaldı ki, mesele prensip meselesidir ve seçilecek adamın tarafsız kalabilme gücüne bağlıdır".

Garanti!

Görüşmelerin alâka uyandırıcı bir kısmı, işte tebliğin bu maddesine "İnkılâp idaresine ait hukuki tasarrufların yeni Anayasadaki teminatı" formülüyle girdi. Maddede, bu hususta varılan karar açıklanıyordu. Aslında, iki günlük görüşmelerde Kurmaylar uzun zamandır kafalarını kurcalayan bir meselenin üzerinde durdular. Bu, İhtilâl Hükümetinin hukuki tasarruflarının durumuydu. Sivil idareye devir muamelesi tamamlandıktan sonra, M.B.K. tarafından çıkarılan bazı kanunlar ne olacaktı? Bunların Anayasaya aykırılığı iddia edilebilir, hattâ Anayasa Mahkemelerinde açılacak dâvalar, şikâyetçilerin lehinde bile tecelli edebilirdi. Bu türlü hareketler İkinci Cumhuriyet Hükümetlerine pek zararlı olabilirdi. Bir adam seneler sonra Mecburi İskân Kanununun kendisine verdiği zararları ileri sürüp, bunun Anayasaya aykırı olduğunu ortaya atabilir, hak iddia edebilirdi. Yarın, emekliye ayrılan subayların da böyle müracaatlarile karşılaşmak mümkündü. Hele ortada, Üniversitede yapılan bir ayıklama da varken.

Bütün bunlar kurmayları düşündürüyor ve endişelendiriyordu. Hazırlanan Anayasaya konulacak geçici **bir madde bütün bu pürüzleri ortadan kaldırabilir ve ilerde zuhuru muhtemel ihtilâtların önüne böylece geçilebilir diye düşündüler. Komite üyelerinin bir çoğu bu fikirdeydi. En az hata prensibiyle hareket edilerek, yapılmış hataların daha da kötü sonuçlar vermesinin önüne geçilmesi gerektiğini savunuyorlardı. Gerekçeleri ise, "bir ihtilâlde bu kadar hata olabilir" fikriydi.**

Tebliğin üçüncü maddesine yerleştirilen bir deyimle bu mesele de haftanın sonunda halk oyuna, biraz ima yoluyla olmakla beraber, anlatıldı. Kendilerine meselenin mahiyeti sorulduğunda Komite üyeleri pek fazla malûmat vermekten kaçmıyor ve "işte bu, oldukça zor bir sual" diyorlardı.

Halbuki Anayasada, bahis konusu edilen tasarrufların başa dert olmasını önleyecek Bir madde vardır. Evet, İskân kanunuyla zarar gördüğünü iddia eden bir kimse, M.B.K. tarafından emekliye ayrılan bir subay veya 147 lerden biri her vatandaş gibi Anayasa mahkemesine başvurabilecektir. Ama bu iptal hükmü makable şâmil olmayacaktır. Yani o kanunla bir daha bir başka adam tehcir edilemeyecek, bir başka subay emekliye ayrılamayacak, bir başka öğretim Üyesi görevinden affedilemeyecektir. Ama haklarında kanun zâten tatbik edilmiş bulunan kimselerin durumunda bir değişiklik yapılamayacaktır!

Şahap Kocatopçu Yeşilköyde
Bir maceranın son durağı

Hükümet

Tebdil-i mekândaki ferahlık

Bitirdiğimiz haftanın sonlarında bir gün, saatlerin 16.40 ı gösterdiği sıralarda Yeşilköy Hava Alanına inen T.H.Y. na ait Toz isimli, dört motorlu Friendship'ten çıkan bir çift halef - selef, karşılarında 20 kişilik bir yazı ve foto muhabiri kadrosunu görünce doğrusu pek şaşırdılar. Bu ne alâkaydı? Gelenler uç saatlik müstafi Sanayi Bakanı Şahap Kocatopçu ile ona vekâlet eden Maliye Bakanı Kemal Kurdaştı. Basın mensupları, çok evvelden karargâh kurdukları Yeşilköy Hava Alanında dört yıldızlı babacan bir generali beklerken, karşılarında her dem taze iki Bakanı görünce hemen mevzi aldılar ve flâş salvosuna başladılar.

Papyon kravatı dillere destan Kocatopçu gene şıktı. Kaliteli bir lâcivert kumaştan dikilmiş ince yakalı, tek düğmeli bir kruvaze elbise giymişti. Yanında uzun boylu, zarif eşi bulunmaktaydı. Basın mensupları hemen Bakanın etrafım aldılar ve sual yağmuruna başladılar. İlk sual:

"— Beyfendi, istifanızın hakiki sebebi nedir?" oldu.

Bakan, bu suale gülerek cevap yetiştirdi:

"— Sıhhî sebepler".

Fakat suali soran muhabir bu cevaptan pek memnun olmamış olmalı ki, ikinci defa hamle yaptı:

"— Efendim, bu sıhhi sebepler mazereti münfesih D.P. devrinde klişeleşen mazeretin ta kendisi. Sonra, siz tığ gibisiniz".

Müstafi Bakan bunun üzerine cevabım tevil etmek lüzumunu hissetti:

"— Hastalık değil de, daha doğrusu yorgunluk". .

Bu sırada bir başka gazeteci atıldı:

"— Aman efendim, yapmayın. Sizin gibi gençler de yorulursa, kim çalışacak? Buna kimse inanmaz".

Fakat Bakanın, istifasını mutlaka bu tip bir sebebe bağlamak istediği anlaşılıyordu. Nitekim Ankaralı gazetecilere söylediklerini burada da tekrar etti:

"— Görevimi benden ehil olanlara bırakmak niyetiyle hareket ettim. Sonra bu iş, bayrak yarışı gibidir. Bi risi 100 veya 400 metre koşar, bayrağı bir başkasına devreder."

Gazeteciler gene de tatmin olmamışlardı. Sportmen Bakana sitemde bulunuldu. Bir gazeteci:

"— Gene olmadı beyfendi. Siz Maşallah 100, 400, hattâ 4000 metre koşacak takattesiniz" dedi.

Kocatopçunun bu siteme verecek

cevabı olmamalıydı ki konuyu değiştirmek İstedi ve Galatasaray Lisesinden sınıf arkadaşı Selahattin Gize yaklaştı. Lâfi kıvrak bir çalımla değiştirerek:

"— Selâhçıgım, yarın Beykoz maçındayız değil mi? Beykoz maçı yabana atılmaz, çok mühimdir" dedi ve sonra gülerek esinin koluna girdi, terminale doğru yürüdüler.

Bu sırada gözüne Yeşilköy Hava Alanının İri cüsseli ve dirayetli askeri Müdürü Hava Kurmay Yarbayı Zafer Erbay ilişti. Takılmadan edemedi.

"~ Gel Kumandan, gel. Ne öyle uzaktan bakıyorsun? Sanayi Bakanlığından düştüysek, kötü kişi mi olduk? Biz daha çok gelip geçeceğiz. Temennimiz, İltifatınızın hiç bir zaman azalmamasıdır"

Kocatopçunun bütün gayreti konuyu değiştirmekti. Fakat her türlü manevraya rağmen gazeteciler mutlaka suallerine cevap almak istiyorlardı. Müstafi Bakanın istikbal için düşünceleri nelerdi? Gerçi Sanayi Bakanlığından düşmüştü ama, ne de olsa elde Temsilciler Meclîsi üyeliği vardı.

Apronda başlayan bu ayaküstü sohbet, terminal binasının iç seferler bölümünün koridoruna kadar devam etti. Foto muhabirleri son durakta halef ve selefin poz poz resimlerini çektiler. Kürdaş ve Topçuoğlu foto muhabirlerine karşı pek nâziktiler. Bundan sonra terminal binası dışında halef ve selef vedalaştılar. Koca topçu eşini koluna takarak bir taksiye atladı. ve Nişantaşındaki evinin yolunu tuttu.

Niyet ve kısmet

Aslında Kocatopçu için her şey, bitirdiğimiz haftanın ortalarında, perşembe günü başladı. O gün yakışıklı Bakan, saatlerin 9'u gösterdiği sıralarda, ılık bir bahar rüzgârım ciğerlerine çekerek Sanayi bakanlığının Önünde otomobilinden indi ve aceleci adımlarla camlı kapıyı geçip, vişne rengi halıların süslediği mermer merdivenleri çıkmağa başladı. Bakanı ikinci katta Hususi Kalem Müdürü Sebahattin Tunç karşıladı. Birlikte Bakanlık odasına geçildi ve kapalı kapılar arkasında Hususi Müdürüne son emirler dikte edildi. Bakan, bütün daire müdürlerinin, odasında süratle toplanmalarını istiyordu. Emir ilgililere ulaştırılırken. papyon kravatlı Bakan odasında son hazırlığını ikmalle meşgüldü. Kitapler ve lüzumlu evrak çantaya yerleştirildi. Bundan sonra iş, Başbakanlığa kadar uzanmağa kalıyordu. Yakışıklı Bakan da öyle

Kulağa Küpe

Ha Şunu Bileydin !

"— Bu, kanaatimce klâsik bir politika taktiğidir. Yani, zayıfın kuvvetliye saldırarak kuvvet lenmeye çalışması.."

Kim bunu söyleyen? A. P. nin taktisyeni Cevdet Perin!

Ne *güzel itiraf, A. P. den Y. T. P. ye, C. K. M. P. den M. P. ye bütün o, politika diye C. H. P. ye sataşmayı bellemiş minüskül partilerin tutumunun ne mükemmel izahı, değil mit Gerçit Cevdet Perinin "zayıf" Alicanin Partisi, "kuvvetli" si de tabii kendinin A. P, sidir ve taktisyen, bu sözleri Alicanın A. P. yi yermesi üzerine söylemektedir ama..*

Eskilerin intak-ı hak dedikleri de bundan başka bir şey ol masa gerek!

rar kırmızı plâkalı otomobiline binmisti.

Kocatopçunun Başbakanlıktaki meşguliyeti pek uzun sürmedi. 10.16 sıralarında tekrar bakanlıkta bulunuyordu. Müstafi Bakan mektubunu Başbakan Cemal Gürsele vermişti. Bundan sonra İş, hâdisenin basma intikaline kalıyordu ki, zaten gazeteciler Sanayi bakanlığında arz-ı endam etmeğe başlamışlardı bile; Fa» kat ihtiyatlı Bakan istifa mektubunun acele bir suretini çıkarttırmayı unutmadı ve basın mensuplarını kabul etmezden Önce mektubun metninin muhabirlere ulaşmasını sağladı. Bunu, Hususi Kalem Müdürü Sebahattin Tunç vasıtasıyla yaptı.

Şimdi sıra, basın mensuplarının sorularını cevaplandırmağa gelmişti. Ankaralı gazetecilerle müstafi Bakan arasında cereyan eden konulma pek uzun sürmedi. Zira müstafi Bakan pek telâşlıydı ve bu İşin çabuk bitmesini arzu ediyordu. Basın mensuplarının ilk suali:

"~ Neden istifa ettiniz?' oldu,

Bakan bu suale:

"— Vazifeyi daha ehil ellere devrediyorum" seklinde cevap verdi.

Bundan sonra sual sorulmasına pek meydan vermeden basın mensuplarından müsaade istedi ve Müsteşarlık odasına yöneldi. Kendisini içerde Bakanlığın idâri elemanları **kan hepsi ile ayrı ayrı vedalaştı ve yardımlarından dolayı kendilerine teşekkürlerini bildirdi. İşin dramatik safhası böylece kapanmış oluyordu. Bundan sonra Kocatopçu yüzüne bir tebessüm maskesi geçirerek telefona sarıldı ve eşine hazırlanmasını, İstanbula gideceklerini bildirdi. Fa kat müjdeyi sonraya sakladı.**

Son safha, devr-i teslim, ameliyesiyle geçti. Maliye Bakanı Kemal Kurdaşa Bakanlığın işleri devredildi. Bu çalışma 12'ye kadar sürdü. Müstafi Bakan, bir daha gelmemek üzere Bakanlığı bu saatte terketti.

Saatin 14'e yaklaştığı sıralarda Kocatopçuyu yeni bir yolculuk bekliyordu. 15.15 de Esenboğadan kalkacak olan Toz uçağına yetişmek üzere yola çıkıldı. Müstafi Bakanı eski bir okul arkadaşı hususi arabasıyla Alana götürüyordu. Papyon' kravatlı müstafi Bakan otomobilin rahat koltuğuna gömülür gömülmez eşine haberi verdi ve:

"— Sana bir müjdem var. istifa ettim" dedi.

Bir İstifa ve ötesi

Kabinedeki bu yeni istifa bir ciddi sebep gösterilmeksizin, yâni eski devirlerin çok şikâyet edilen usullerine uygun seklide vuku bulduğundan derhal bir sürü tahmin gazete sütunlarını işgal etti. Bunlardan en yaygını "otomobil meselesi" oldu. Bakan. otomobil sanayii kurulması işini ciddi tutmamış, bu hayale önem vermemiş. ısrar karşısında kalınca da istifasını vermişti, Bir başka iddia, Kocatopcunun 20 bin lira aylıklı Ereğli Kömür-Çelik İşletmesi Umum Müdürlüğüne getirilmek üzere Sanayi Bakanlığından ayrılımı olmasıydı. Bu rivayet, haftanın sonunda bir münasebetle M. B. K. üyesi Cemal Madanoğluna nakledildiğinde kırsaçlı General şaşmaktan kendini alamadı. Bir haber yanlış olabilirdi ama böylesi de görülmemişti. Başkentte yayılan bir başka şayia Kocatopçunun istifasını başka istifaların takip edeceği oldu. Bunların Üçünün de aslı yoktu.

İşin doğrusu şudur ki Sanayi Bakanının Kabineden ayrılması, bilinen tanda bir istifa değildir. Kocatopçu istifasını vemediği takdirde affedilecekti, Müstafi Bakana karşı Komitede bir soğukluk belirmiş bir kaç meselede çatışma olmuştur! Doğrusu istenilirse bu meselelerin hepsinde Kocatopçuyu kusurlu saymak mümkün değildir. Sanayi Bakanı İktisadı Devlet Teşekküllerinin bâzı mamullerine zam yapılması lüzumunu savunmuştur. Ama zam yeni imal edilen ve kaliteler daha yüksek malların fiyatlarını alakalandırmaktadır.

Kocatopçu bunun zam değil, maliyetin. gözönünde tutulması suretiyle yapılacak bir fiyat tesbiti olduğunu, başka türlü normal ticaret yapmanın imkânsızlığım söylemiştir. Buna rağmen İktidarın umumî temayülü, psikolojik tesirleri bakımından böyle bir "ayarlama" nın zamansız olacağı seklinde tezahür etmiştir.

İkinci bir çatışma, Sanayi bakanlığına, bağlı bazı Genel Müdürler üzerinde M.B.K. nin tasarruflarda bulunma arzusundan doğmuştur. Kocatopçu bu müdahale teşebbüsünü reddetmiş ve beraber çalışmaktan memnun kaldığı mesai arkadaşlarını değiştirmeye yanaşmamıştır. Kocatopçunun haklı bulunduğu nokta budur. Hakikaten M.B.K. nin bu nevi islerle uğraşmaması şayanı temennidir. Zira bu, idare mekanizmasının yüksek kademelerinde daimî bir huzursuzluk, emniyetsizlik yaratmakta, yarından emin olmama çalışma verimini azaltmaktadır. Nitekim, Koca topçunun istifası haberiyle birlikte gazetelerde bazı Genel Müdürlerin değiştireleceği yolunda şayialar da çıkmıs, hattâ bunları adedi olarak 14 gibi çok yüksek bir rakam ortaya atılmıştır. Tasavvur, tabiî.hiç iyi karşılanmamıştır. Üstelik, talepler - den hepsinin yerinde bulunduğunu ileri sürmek de kolay değildir. Teknik mevkileri işgal eden zevatı kendi Bakanlarının takdirine terketmek, şüphesiz daha uygun bir tutumdur. Kocatopçu bu konuda bazı ısrarlar karşısında kalınca vazifesinden ayrılmayı tercih etmiştir. Yoksa "otomobil meselesi" veya "20 bin lira aylık" diye bir mesele olmamıştır. Ama Bakanın son "Turistik Avrupa Gezisi" nin kendisine sempati sağlamadığı doğrudur.

Sanayi Bakanının istifasını başka istifaların takip edeceği de doğru değildir,. Bu arada adından bahsedilen Ticaret Bakanı Mehmet Baydur bir ara itaba maruz kalmışsa da sonradan arzulanan işi yapmış ve mesele kapanmıştır. Hükümetten ayrılma arzusunu ciddî olarak taşıyan Bakan, Adalet Bakanı Ekrem Tüzemendir. Tüzemen istifasını tamamile şahsî sebeplerden ve Bakanlığa alışmadığından vermiş, fakat bu kabul olunmamıştır. Buna rağmen Tüzemen ağır yükü devredeceği günü hâlâ iştiyakla beklemektedir. Ancak vazifesini sonuna kadar yapmaktan kaçacak tipte bir insan olmadığından onün da istifası bahis konusu değildir.

Zâten şartların bir Hükümet meselesinin ortaya çıkmasına müsait bulunduğu herkes tarafından kabul edilmektedir ve böyle bir meselenin doğmasına yol açmaktan da cekinilmektedir.

Üniversite

Şu dağın ardında

Kısa boylu, gri elbiseli, saçları dökülmüş adam gözlüğünü masanın üzerinden alıp gözlerine yerleştirikten sonra., kirpiklerini kırpıştırdı. Elindeki Yeni Harman sigarasından derin bir nefes çekti ve zevkle dumanını üfledi. Sonra kelimelerin üzerine basa basa:

"— Hatanın düzeleceğine katiyetle inanıyorum. Çünkü bir hukuk profesörü olarak hukuka inanıyorum" dedi.

Hâdise, geçen haftanın sonlarında bir gün, saatlerin 14.55 i gösterdiği sıralarda Ayten sokaktaki 39 numaralı evin zevkle döşenmiş bir odasında cereyan ediyordu. Odadaki masanın üzerinde bir yığın gazete bulunmakta ve gazetelerin birinci sayfalarında iri puntolarla "M.B.K. nin tebliği" başlığı okunmaktaydı. Tebliğin metnine gelince, metin, kısa boylu adamın söylediklerini teyid eder görünmüyordu. Zira tebliğde 114 ve 115 sayılı kanunların gereği gibi uygulanacağı belirtilmişti.

Kısa boylu adamın adı Fadıl Hakkı Surdu. Hukuk Fakültesi Maliye kürsüsünü bir zamanlar büyük bir haşmetle işgal eden zat, şimdi 28 Nisan tarihini bekliyor ve sözlerinden de anlaşıldığına göre, birşeyler olacağını hâlâ ümit ediyordu .

Devam etti:

"— 114 sayılı kanun gibi bir kanunun düzeltileceğine tam bir itimâdım *vardır.* Cünkü bu kanun yasama kuvvetiyle yürütme kuvveti arasındaki iş bölümüne aylandır. Kanun umumî ve objektif kaideler koyar. 114 sayılı kanun özü bakımından bu mânada bir kanun değildir. Sonra, 147 öğretim üyesine ve yardımcılarına tatbik edilen bu muamele emekliye ayırma değil, meslekten tard ve mesleğin icrasından memnuiyet cezasıdır. Ceza Hukukundaki kanunsuz suç olmaz, kanunsuz ceza olmaz prensibi bütün bir memlekette kabul edilen ana hukuk prensibidir. Bu prensibe göre meslekten tard ve mesleğin icrasından memnuiyet cezaları, mer'i kanunlarda yazılı sebeplere dayanılarak ve o kanunlarda yazılı hukuki yollardan verilebilir."

Fadıl Hakkı Sur
Pembe gözlükler

Kısa boylu adam bunları söyledikten sonra ilâve etti:

"— İşte bunun içindir ki, hatanın düzeltileceğinden emmim."

Ancak, gözü masanın üzerindeki gazetelere takılmış olan muhatabının,, yüzündeki endişeyi farkedince gülümsedi ve başını salladı.

Profesör Fadıl Hakki Surun bu son derece nikbin düşüncelerine haftanın sonunda iştirak etmek cidden güçtü. Zâten daha haftanın başında emektar Ankara Palas salonlarında, dolaşan bazı adamların yüzlerindeki ifadeyi görenler, Prof. Sur kadar nikbin olamadılar. Ankara Palastaki bu adamlar birer öğretim üyesiydiler ve o gün başkentte bir görüşmeden henüz çıkmış bulunuyorlardı. Salonun' kâh şurasında, kâh burasında oturan, oturdukları yerde pek fazla kalamayıp dolaşmayı tercih eden bu zatlar, aylardır ağızlara sakız olan bir meselenin iyi niyet elçileriydiler. 147 ler meselesi olarak adlandırılan ve Üniversite camiası içinde, nasıl bir sonuca ereceği bir türlü kestirilemiyen olay artık son günlerini yaşıyor saydırdı. Nisan ayını gösteren takvimlerden kopan her yaprak 147 ler olayını sonuca doğru bir gün daha yaklaştırıyordu. Zira 147 öğretim üyesi. Nisan ayının 28 inde emekliye sevkedilecekti. gayet o tarihe kadar bir değişiklik olmazsa, dağın ardındaki ümit de boşa çıkacak ve trajedinin son perdesi birçok üzüntülü insanı ortada bırakarak kapanacakta.

Haftanın basındaki pazartesi günü çeşitli sebeplerle başkentte bir araya gelen bu adamlar, hazır Ankarada toplanmışken bir ziyaret yapmayı ve Başkan Gürselle mesele hakkında bir kere daha görüşmeyi arzulamalardı. Yoksa, önceden verilmiş bir kararları yoktu.

Prof. Dr. Tevfik Sağlam Ankarada bulunuyordu. Prof. Dr. Reşat Garan başkente gelmiş ve Ankara Ba

Mecmua hakkında

Yassıada duruşmaları ile birlikte mecmuanız haftada iki defa neşrediliyordu. Bilâhare tekrar haftada bire avdet edildi. Hâlen ise mecmuanızda bu duruşmalar hakkında hiç malûmat verilmemektedir.

Yassıada duruşmaları, başladığı zamanki öneminden bir miktar kaybetmiş olsa dahi, hâlen memlekette cereyan eden hâdiselerin en önemlilerinden biri olduğu muhakkaktır ve bu önem neticeye doğru gittikçe artmaktadır.

Memleket dışından bizim radyoları dinlemek hemen hemen mümkün olmadığına ve günlük gazetelerin takibi'ise ayrıca bir külfeti mucip bulunduğuna göre bilhassa yurt dışındaki okuyucularınız için mecmuanızda Yassıada duruşmalarına tekrar lüzumu kadar bir yer ayrılmasının faydalı olacağına kaniim.

Sussex/İngiltere - Fuad Öge

*

Ötedenberi AKİS'i büyük bir zevk içinde okurum.. Memleketimizde AKÎS'in gazetecilik mevzuunda yaptığı inkılâbı kabul etmemek mümkün değildir. Son zamanlarda yayınlanmaya başlanan ve AKÎS'i kopya etmekten ileri geçemiyen bazı yayın organlarının. ise mecmuanızın yerini tutması kabil değildir.

Ancak 'KİS'in ilk sayılarına nazaran son sayılarında bazı alt saklıklar bulunduğu gözden kaçmamaktadır. İlk sayılardaki rahatlık, son sayılarda yok gibi. Meselâ çok az resim yayınlıyorsunuz. Bunun sebebi, şüphesiz, söyliyecek şeylerinizin çok olmasıdır. Fakat bu arada AKÎS'i daha cazip kılmak için bol resimli ve magazin tarafı zengin sayfalar yaparsanız benim gibi düşünen okuyucularınızı sevindirmiş olursunuz.

Antalya - Mustafa Çelikçi

lasa yerleşmişti. Prof. Dr. Mustafa İnan, Prof. Dr. Giyas Korkut, Prof. Dr. Fahir İz, Prof. Dr. Hamit Nafiz Pamir de bir vesileyle başkente gelmişlerdi. Bunların hepsinin kulaklarına eriştirilmiş bir söylenti vardı: Güya Üniversite, 147 lerin kürsülerine dönmesine muhalifti! Kudret sahiplerine bu yolda haberler uçurulmuştu. Halbuki, işte bunun aslı yoktu.

O gün saat 10 da bu kerli ferli ve muteber ilim adamları Ankara Palasta toplanıp Başkandan bir randevu istemeyi kararlaştırdılar. Durum Başbakanlığa telefonla anlatıldı. Neticede, Başkanın kendilerini saat 11 de Başbakanlıkta kabul edeceği bildirildi. Böylece, 147 lerle ilgili ikinci bir görüşmenin adımı atılmış oldu.

Saat 11 sıralarında Başbakanlığın, artık umumi efkârca pek meşhur olmuş bordo halı kaplı beyaz mermer merdivenlerinin -zira bu merdivenler, geçmiş devrin aksine, gazetecilerin uğrak yeri haline gelmiştir ve Gürsel her defasında basın mensuplarıyla burada bir iki dakika sohbet etmeden geçmemeyi adet edinmiştir- önünden geçenler, hallerinden akademisyen oldukları belli olan adamları sıkılgan adımlarla merdivenleri tırmanırken gördüler. Prof. Tevfik Sağlamın başkanlık ettiği heyet, Başbakanın iki Mehmetçikle tutulu kapısından içeri süzüldü. Başkan kendilerini bekliyordu. Özel Kalem Müdürlüğünde bekletilmeden içeri alındılar. Başkan, ilim adamlarını ayakta karşıladı. Üzerinde koyu gri bir elbise bulunuyordu ve neşeli olduğu halinden belliydi. Üyelerin teker teker ellerini sıktıktan sonra, oturacak yer gösterdi. Profesörler ve doçentler oturdular. İik sözü Tevfik Sağlam aldı. Sağlam, oldukça sıkılgandı. Şöylece bir tereddüt geçirdikten sonra meramım anlatmağa koyuldu. Sağlamın üzerinde hassasiyetle durduğu nokta, Üniversite camiasının 147 teri tekrar aralarında görmek isteğiyle dolu olduğuydu. Gerçi bazı kimseler bunun aksini söylemiyor değillerdi. Üniversitede yapılan tasfiyenin pek yerinde olduğunu iddia eden Üniversite öğretim üyeleri de mevcuttu. Bazıları çekimserdi. Ama doğrusunu söylemek lâzım gelirse, bunlar azınlıkta kalıyordu. Genel arzu, yapılan yanlışlığın düzeltilmesi yönündeydi.

Sağlamın konuşmasının yarısında diğer arkadaşları da kendisine yardımcı oldular. Bu arada Gürsel, kesik kesik konuşan ve kelimelerin arasına uzun birer "eeeee"' katan bir sinir doktorunun sözlerini can kulağıyla dinledi. Heyet mensuplarının sözleri bitince, babacan General kaşlarını şöyle bir yukarı kaldırdı. Başını ağır ağır sallıyordu. Uzunca sayılacak bir müddet sessiz kaldı. Sonra:

"—. Sizleri anlıyorum. Sözlerinizin samimiyetinden şüphem yok. Ben de bu meseleyi en iyi şekilde halletmek için çâreler arıyorum" dedi.

Gürsel bundan sonra meselenin öyle kolay halledilecek bir iş olmadığını da itiraf etti. Bir kere ok yaydan çıkmıştı. Yapılan hatânın-evvelâ buraya parmak" basmak" ve hatâ olduğunu kabul, etmek gerekiyordu-düzeltilmesi için, bazı fedakârlıklar yapılması lüzumluydu. İş, girift bir işti. Bunun için bir formül aranıyordu. Aranıyordu ama, doğrusu ya, şimdiya kadar bunu bulmak imkânı elde edilememişti. YTine de Başkan Gürsel, bir çâre bulunacağını belirtti. Ama bütün bunların yanında, vakit de kalmamıştı. Asıl güçlük buydu. Bütün mesele, işin formülünü bulmaktan ibaretti. Formülü bulmak ise zaman istiyordu.

Saatlerin 11.40'ı gösterdiği sıralarda Başbakanlığın merdivenlerini ağır ağır inen adamlar üzülmekle ezülmemek arası bir ruh haleti içinde Ankara Palasın yolunu tuttular. Bir bakıma memnundular. Başkan Gürsel bir formül bulunacağını vaad etmişti. Bir bakıma endişedeydiler: Formül aranmağa başlanalı aylar geçmişi, ama bir türlü bulunamamıştı.

Nitekim haftanın sonlarındaki gün M.B.K. nin yayınlanan tebliği Fadıl' Hakkı Sur gibi iyimserlere rağmen bu formülün bulunmadığını, hattâ aranılmasından vazgeçildiğini ortaya ya koydu. Tebliğde 114 ve 115 sayılı Kanundan bahisle ". . . kanunların uygulanması hususunda basında ve muhtelif çevrelerde, halk efkârında tereddüt uyandıracak mahiyette yorumlara rastlanmaktadır' deniliyor ve devam ediliyordu: "Sözü geçen kanunların aynen uygulanacağı hususunun ilgililere duyurulması zaruri görülmüştür"

Bu ifade, her yerde derin bir üzüntü. uyandırdı ve bu üzüntü başyazarlar, yazarlar, talebe cemiyetleri başkanları tarafından açıkça belirtildi. M. B. K. nin niçin bu yolu tuttuğu anlasılamadı. Haftanın sonunda bir tek açık kapı kalıyordu ki temenni, hiç olmazsa o kapının aralık tutulmasının sağlanmasıydı. 28 Nisan tarihi geriye atılabilir, statüko devam ettirilebilirdi. Belki Komite o tutumun faziletini "yaranın işlemesine yol açacağı" zehabıyla görmeyecekti ve o ümit de sönünce her şeyin biteceğini sanacaktı. Aslında kapanmamış bir yaranın açıkta işlemesi içten işlemesinden bin kat faydalıdır ve yaranın bu şekilde kapanabileceğini sanmak realiteden uzak bir teşhistir.

C.H.P.

Gençler elele

Çizgili gri elbiseli, pamuk saçlı, dinç görünüşlü adam başını gençlerden yana çevirerek:

"— Ooo, hoş geldiniz" dedi..

Zevkle döşenmiş, misafir kabul salonunu ağır, fakat dinç adımlarla ge-

çip, heyecanla bekleşen gençlerin ellerini, teker teker sıkmağa başladı. Bu sırada salonda bulunan bir başka grup, hummalı bir faaliyete girişmişti. Bunlar foto muhabirleriydiler. Flâşlar yanıp söndü ve pamuk saçlı sevimli adamla gençlerin mesut pozları tespit edildi.

Hâdise, geride bıraktığımız haftama ortalarında bir gün cereyan etti. C.H.P. Genel Başkanı İnönü, partisinin müstakbel idarecileri olan Gençlik Kollarıyla Merkez İdare Kurulu üyelerine mütevazi evinde bir çay ziyafeti veriyordu.

O gün Ayten sokaktaki meşhur 20 numaralı pembe evin önü saat 17 ve aralarında müşaverede bulundular. sonra ağır ve heyecanlı adımlarla Genel Başkanlarının evine yollandılar. '

Gruba, becerikli politikacı Suphi Baykam başkanlık ediyordu. Nitekim önden yürüyen de o oldu. Bay-' kamı gençlerin temsilcileri -Erol Ünal, Alev Coşkun. Yavuz- Soysal, Hikmet Çetin, Nedim Tekin, Sezen Türkmen, Çağlar Kırçak, Sertaç Tuzun, Orhan Erdivanlı, Cahit Vural ve Muzaffer Selçuk- takip ettiler. Bunlar, siyasî faaliyetin kademeli olarak serbest bırakılmasıyla teşekkül eden. yeni Merkez İdare Kurulu müntesip-. leriydiler.

ciler dahâ bir müddet içerde kaldılar. Bu sırada gençler, aralarında bulunan zarîf hanım arkadaşlarını Paşaya takdim ettiler:

— Paşam, bu sene aramızda bir de hanım arkadaş var!"

Bu, Fen Fakültesinden, mahcup tavırlı Sezen Türkmendi. İnönü kendisiyle ilgilendi, sualler sordu. Müteakiben basın mensuplarıyla bir iki kelime daha konuştu. Gazeteciler partilileri başbaşa bırakma umanının geldiğini anlayarak veda ettiler.

Çayın bundan sonraki faslı tamamen, tecrübeli bir particinin yeni ve genç partililere ögütleriyle geçti. İnönü gençlere, partili olmaktan evvel

Genel Başkan İnönü C.H.P. Gençlik Kolu idarecileriyle
Kontrpiyede bıraktı

den itibaren dolmağa başladı. İlk gelenler foto muhabirleri ve meraklı gaz cilerdi. Muhabirler not defterlerini hazırlarlarken, foto muhabirleri de flâşlarını ayarladılar Ve Paşanın gençlerle yapacağı mülakatı tespit etmek üzere vaziyet aldılar. Nihayet saatlerin 17.30'u gösterdiği sıralarda Ayten sokağın başında bir otomobil kafilesi göründü. Muhabirler bekleyiş safhasının bittiğine kanaat getirdiler. Paşanın misafirleri geliyordu. Üç otomobil, 20 numaralı evin önünde park etti ve içlerinden gene bîr takım genç adamlar indiler. 12 kişilik gençler grubu otomobillerini terkeder etmez, hemen bahçe kapısının önünde toplandılar

İnönü odaya girdiğinde gençler âyağa kalkarak Türkiyenin 1 numaralı politikacısını saygıyla selâmladılar. Bu sırada fotoğrafçılar flâşlarını parlatmaktaydılar. Muhabirler ise harıl harıl not alıyorlardı. C.H.P. Genel Başkanı bu ikincileri bir müddet hayretle seyretti. sonra tatlı' tatlı gülümseyerek:

"— Siz, yazı yazanlar! Ne yazıyorsunuz, böyle ? Bir şey konuşmadık ki. daha.." dedi.

Bir gazeteci izah etti :

"— Paşam, onlar siyasi mecmuaların- muhabirleri. Hareketleri tesbit ediyorlar"

İnönü hafifçe gülümsedi ve kartı cephedeki kanapeye yerleşti. Gazeteinsan ve genç olduklarını söyledi. Gençlerden istediği tek şey, Gençlik Kollarının mâna ve mahiyetini kavramalarıydı. Gençlik kollarının en önemli vazifesi, herkesin bu yurtta emniyet içinde yaşamasını Bağlıyacak vasatın hazırlanmasında yardımcı olmaktı. Gençlik kollan her şeyden önce birer kültür ve ideal ocağı olmalıydı. Başka fikir sahiplerine karşı düşmanlık beslenmeyecekti. Politikada başarma yolu buydu. Paşanın o gün gençlere son sözleri:

"— Memleketi yarın sizler idare edeceksiniz" oldu.

... ve teşkilât!

İnönünün siyasî faaliyet başladığı günden bu yana yapmakta devam ettiği ve sımsıkı tuttuğu bu telkinler haftanın sonlarında C.H..P. nin Karanfil Sokaktaki heybetli Genel Merkezinde yapılan çalışmalara da hakim oldu. Teşkilâtın en üst kademesi yeni havayı tamamile benimsemişti. Nitekim yetkili Bir Partilinin ağzından, başka partilerin ateşli ve dehşetli sözcülerine karşı tek mukabele sö:.ü çıkmadı. C.H.P. liler Paşanın, memleketin özlediği ve muhtaç bulunduğu havaya bir defa daha tam isabetle teşhis koyduğunu anladılar. Zira Partinin tutumu her çevrede son derece müsbet karşılandı. Futbol tabiriyle "kontrpiye" de kalanlar A.P. nin ve bilhassa Y.T.P. nin Öfkeli Politikacılarıydı. Belki de bu yüzdendir ki haftanın başında Ekrem Alican hızını alamayarak A.P. ye yüklendi ve A.P. nin eski Demokrat sözcülerinin yıldırımlarına, şimşeklerine mâruz kaldı. C.H.P. deki çalışmalar, bitirdiğimiz hafta iki cepheli oldu. Haftanın başından itibaren üstüste yapılan toplantılarla C.H.P. evvelâ teşkilât işine el attı. İlk merhale Gençlik ve Kadın kollarına bir çeki düzen verilmekle aşılmış oldu. Genel Sekreter Aksalın bizzat meşgul olduğu bu kollar tâli birer kol olmaktan çıkarılarak, partinin faydalı birer uzvu haline getirildi. Aksal bu toplantılarda Gençlik Kolu temsilcilerine hitaben:

"— Sizin teşkilâtınızı, rey toplamada yardıma olasınız diye kurmuş değiliz. Gençleri sosyal eğitime hazırlamaktan ve gelişebilmelerini sağlamaktan başka hiç bir muradımız yoktur" dedi.

Kadın kolu temsilcilerine de:

"— Biz bu teşkilâtı Türk kadınını sosyal hayata alıştırabilmek için kurduk ve çalıştırıyoruz" şeklinde hitap etti. Bu sözler de yurtta iyi karşılandı. C.H.P. kendisinden ne beklendiğini anlamışa benziyordu.

Bu sırada Karanfil sokakta, bir taraftan da partinin yüksek politikası tanzim ediliyordu. Genel Merkez, teşkilâta yolladığı bir tamimle politikanın ana hatlarını çizdi. Bu ana hatlar, "itidal + basiret + iyiniyet = Başarı" formülüne İrca ediliyordu. Partinin bütün kademeleri bu mühim intikal devresinde bir "sen - ben" kavgasına girmekten katiyen kaçınacaklardı. Dışardan gelen hücumlara mukabelede bulunulmıyacak, küfürlere dahi sükûtla cevap verilecekti. Buna mukabil "Merkez Ekipleri" teşkil edilecek, bu ekipler yurdu tarayacaklar, her sınıftan vatandaşla temas edecekler ve C.H.P. nin fikirlerini, görüşlerini, plan ve tasavvurlarını anlatacaklardı. İnönünün belirttiği gibi, en iyi cevap buydu ve bunun ötesine gidilmeyecekti. Eski D.P. lilere gelince, bunlara kar» şı C H P de hiç bir düşmanlık gösterilmeyecekti. Ama "Kapımız temiz kalmış D.P. lilere açıktır" tarzında, bir kardeşlik politikasının dışında kalan davetlere de C.H.P. lüzum görmüyordu. Zâten bu laf, İnönünün D. P. lileri bu vatanın evlâtları telâkki ettiğini bildiren sözlerinin mübalâğa edilmesi suretiyle bazı ağızlardan fırlayıvermişti. C.H.P. nin nazarında vatandaş tefriki yoktu. Mesele bundan ibaretti.

C.K.M.P.

Hayalatın sonu

Ilık bahar havasının başkent sokaklarını sardığı geçen haftanın içinde bir gün, Sakarya caddesindeki bir kübik .binanın yan kapısı genç bir adamın yumruğuyla bir iki defa döğüldü. Genç adam bir müddet içeriden cevap bekledi. Sonra, bir İki defa daha hızlı hızlı vurdu. Ses seda yoktu. Binayı dolaşıp, cephesini boydan boya kaplayan pencereden içeri baktı. Güneşin müsaade ettiği nisbette görebildiği birkaç koltuk, bir masaydı. İçeride in cin top oynuyordu. Genç adam başını ümitsizce salladı. Birileri gelir diye bir iki dakika daha bekledi, sonra çekip gitti.

Bahis konusu bina C.K.M.P. nin Sakarya caddesindeki meşhur Genel Merkeziydi. Genel Merkezde, C.K.M. P. ileri gelenleri bir yana, kapıcı, hademe kabilinden de kimseler yoktu.

C.K.M.P. Genel Merkez binası

... Anahtar nerede ? Suya düştü!

Parti merkezinin meşnur hademe Hasanı belki gene Genel Başkanın özel işleri için bir yere gitmişti. Ama bu defa kapıya bir not bırakmamıştı! Son aylarda Hasan da Genel Başkam kadar tedbirli hareket ediyor, bir kere daha gazetecilerin alayına uğramaktan ürküyordu.

Aslında bir süredir, günün belirli birkaç saati hariç, C.K.MP. Genel Merkezinde birisini bulmak, Spor - Totoda 13 tutturmak kadar şans işidir. İhtilalin hemen akabinde DP. nin yerine konmak gibi hayallere dalan bu, minyatür partilerin en irisi, siyasî faaliyete izin verildiği şu günlerde bir türbe kadar sessiz ve hareketsizdir. Bir sıra ne olursa olsun D.P. oylarının büyük bir kısmının çantada keklik olduğunu söyliyerek haftanın sonunda Karanfil Sokaktaki bina bir başka toplantıya sahne oldu. Ama o, partinin iç işinden ziyade Temsilciler Meclisinin çalışmalarıyla alâkalıydı. Zira o akşam Karanfil Sokaktaki binaya girip, ancak sabaha karşı çıkanlar Temsilciler Meclisinde bulunan C.H.P. lilerdi. C. H.P. 11 Temsilciler Anayasa çalışmalarının hızlandırılması İçin o akşam aralarında görüş birliğine vardılar. Zira lâklakiyatı millet hiddetli gözlerle seyre başlamıştı bile..

Kudret Gazetesinin levhası

Baki kalan bu kubbede

kendi aralarında kuvvet şırıngası yapan ve hattâ bazı yüreklere endişe dahi salmaya muvaffak olan C.K. M.P. ileri gelenleri, bir müddet var ki, yapılacak genel seçimlerde 60-70 kişilik bir milletvekili grubunun Meclise girmesine "razı olmuş" görünmektedirler. Başlangıçta istikbalin de, ikbalin de ayaklarının dibinde olduğunu iddia edenler, şimdi şöyle eti budu yerinde bir muhalefet partisi olarak Mecliste görünebilmeyi kurmaktadırlar. Eh, Allanın izniyle nisbi temsil sistemi kendilerine bunu sağlıyabilecektir. İşte bundan ötürüdür'ki C.K.M.P. nin Sakarya caddesindeki sevimli Genel Merkezinde birilerini bulmak biraz güç olmaktadır. Anlaşılan, iltifat gibi tehacüm de marifete tabidir.

Teşkilâta, kongrelerin süratle yapılması için gerekli tamim yollanmıştır. Şimdi yavaş yavaş, kongre için gerekli formalitelerin İkmali için uğraşılmaktadır. Bu arada, C. K.M.P. nin Temsilciler Meclisinde bile konuşmamayı tercih eden lideri birkaç geziye çıkacak ve içini oralarda, monolog halinde bol bol dökecektir.

Şapa oturan gemi

Minyatür partilerin en irisinde İlk hayalleri de, son hayal sukutunu da "Bölükbaşının resmi organı Kudret gazetesi" hazırladı. İhtilâli takip eden günlerde C.K.M.P. Büyük Parti, Bölükbaşı Büyük Lider pozlarına bürünmüşken böyle bir Büyük Partinin ve böyle bir Büyük Liderin resmi organsız olamayacakları tesbit edildi. Mutlaka bir gazete çıkarmak lâzımdı. Partinin parası vardı, İş, parası bulunmayan bir tesis sahibi avlamaya kalıyordu. C.K.M.P. liler bir değil, üç sahip buldular. Bunlar, Ankaranın Bâbıâlisi Rüzgârlı Sokağın meşhur üç ortağıydı. Ellerinde bir tesis vardı, satmasa da resmi ilân alan bir gazete çıkarıyorlardı ve Ulusu basıyorlardı. Fakat Ulus başka matbaaya aktarma edince tesis boş kalmıştı. Eh, C.K.M.P. büyük **istikbal** vaad ediyordu. Ortaklar, aralarından en akıllı geçineninin teşvikiyle Kudret işine büyük hayallerle giriştiler.

Gazetenin ilk çıkışında hayallerin hakikat olduğu ümidi iki tarafta da doğdu, Tevziatını hususî kamyonlarla yapan Kudret alâka ve rağbet gördü. Bir ara 100 bine yakın tiraj yaptı. Bölükbaşının keyfi tamdı. Eh, milletin **C.K.M.P.** hasretiyle yandığının bundan iyi delili mi olurdu? Ancak evdeki hesap çarşıya uymadı ve tiraj düşe düşe politikacı ortakları Meclise sokmayı hayal ettikleri 00-60 milletvekili ümidi, üç ortağı ise tamtakır bir kasayla başbaşa bıraktı. Güvenilen dağlara kar yağmıştı. Gittikçe çığlaşacağı umulan kar topu, küçüle küçüle yumruk kadar kalmış, C.K.M.P. **nin** büyük kudreti birkaç ay içinde bütün hüviyetiyle ortaya çıkıvermişti. İhtilâlin başlangıcında "İkbali ayağının altında" gören lider de susmuş, kendilerini "İstikbalin Adamı" diye satan bazı kişiler de ortadan kaybolmuş, üstelik bu küçücük muhalefet partisi D.P. devrindeki fonksiyonunu da kaybetmişti. Ne sesi, ne sedası çıkıyor, ne kimseyi ilgilendiriyor, ne de kimse"in dikkatini, çekiyordu.

Durum buyken, geçenlerde bir gün muteber Kudreti ellerine alanlar gazetenin sahibinin adının da, basıldığı müessesenin firmasının da değiştiğini farkettiler. Sahip artık Nevzat Ergüleç adlı bir zattır. Matbaa ise, Ali Yılmaz matbaasıdır. Aslında değişen, isimden başka şey değildir. Zira gazete hep aynı yerde basılmaktadır. Fakat alakasızlık nasıl C.K.M. P. liderlerini "siyasî ayarlama" ya mecbur kıldıysa, iş adamlarını da "mali ayarlama" zorunda bırakmıştır. Kudretin kaderi C.K.MP. nin kaderiyle paralel hale gelince herkes arpacı kumrusu gibi düşünmeye başlamıştır.

Kudreti çıkaran ortaklık birkaç güne kadar tekrar tadilâta uğrıyacaktır. Yeni bir şirket kurulmak üzeredir. Limited şirketin ortaklarından üçü gene eski üçlerdir. Diğer üç ortak ise C.K.M.P. yi temsilen mevcut Kızılırmak adlı şirketin ortaklarından olacaktır. Partinin yeni şirkete hissedar olması için gene bir miktar para vermesi gerekmektedir. Altı kişilik şirket, yeniden bir düzene sokulacak gazeteyi idare edecektir. Gazetenin imtiyaz sahibi bu altıdan biri olacak, idare müdürlüğünü de gene altı kişiden birisi deruhte edecektir. Kudretin yazı işleri kadrosunda herhangi bir değişiklik yapılması düşünülmemektedir. Kadrodan C.K.M.P.li liderler, bilhassa Bölükbaşı pek memnundur. Eski Zafercilerin alışageldikleri sistem, kendilerini C.K.M.P. ileri gelenleri indinde muteber gazeteciler haline getirmiştir.

Eşlerinin ağzından
GÜNÜN ADAMLARI

Bayan Başol

Kızılırmak Caddesinde, Sema Apartmanını üçüncü katında oturan anne, baba ve oğuldan müteşekkil, küçük aile için o gün, diğer günlerden farksız başlamıştı. Evin reisi, her zamanki gibi erkenden, 6.30 da uyanmış, açık pencere karsısında yarım saatlik jimnastiğini yapmıştı. Soğuk bir duştan, sonra neşeyle kahvaltısına oturmuş, karıyla, yetişmiş oğluyla şakalaşarak çayını içmişti. İşine gitmek üzere yola çıktığında vakit hâlâ erkendi. Ama niyeti yürümekti. Sonbahar sabahının temiz havasını derin derin içine çekerek, Kızılırmak tepesinden aşağı doğru inmeğe başladı. Sokaktaki çocuklara âşinâ olduğu anlaşılıyordu. Kiminin başını okşuyor, kimisine gülüyordu. Zaten yedi senedir bütün mahalleli "Reis bey" diye tanıdıkları bu güler yüzlü, esmer, ortadan uzun boylu adama alışmış, onu benimsemişlerdi. Ancak kendisinde o tarihte, öyle bir fevkalâdelik bulan yoktu. Komşu apartmanlarda ki hanımlar ne favorilerinin» ne de kaim kaşlarının arasındaki benin farkındaydılar. Doğrusu yakışıklılığını da balkondan arkasından bakan karısından başka açıktan söyleyen mevcut değildi. Hanım, oğlunu da işine uğurladıktan sonra evinin çeşitli meşgalelerine daldı. Salim Başol ailesi için bir yeni gün başlamıştı.

Temyiz Mahkemesinde Birinci Ceza Dairesi reisi olan Salim Başol öğleyin eve döndüğünde halinde bir fevkalâdelik hissediliyordu. Ama hanımı bir şey sormadı. Kocasının huyunu bilirdi. Nasıl olsa birazdan o her şeyi kendiliğinden anlatacaktı. Salim bey işinden eve dönünce somurtup bir köşeye çekilen, karısının "bugün nasıl oldu, kimi gördün, ne yaptın" nevinden sual yağmuruna ' tutulmadan ağzından tek kelime, çıkmayan kocalardan değildi. En büyük zevki Temyizden ailesinin yanına gelince, o günkü islerinden, dâvalarından bahsetmekti. Hattâ mühim bir şey oldu mu, sofra başına geçinceye kadar bile sabredemez, daha banyoda elini yıkarken, sesini işittirebilmek için bağırarak hâdiseleri anlatırdı. O gün de öyle oldu. Başol bir kaç kelime ile karısını vaziyetten haberdar etti.

O sabah Adliye Bakanı Amil Artüs Salim Başola Yüksek Adalet Divanı Başkanlığını teklif etmişti. Meliha hanım şaşırdı. O anda hatırından, verilen vazifenin büyüklüğü, şerefi ile beraber ağırlığı, mesuliyeti ve yorgunluğu geçti. Endişe ile kocasına, ne cevap verdiğini sordu. Başol kabul etmemişti. Bunun Üzerine, düşünmesi için kendisine mühlet verilmişti. Karı kocayı bir düşüncedir aldı. Ne yapacaklardı? Sonra, Başol ismi kimin, nereden hatırına gelmişti? Siyasetle yakından uzaktan hiç bir alâkası yoktu. Şüphesiz ki, Temyizin Birinci Ceza Dairasi Reisi olarak son yedi senede elinden bir çok siyasi dâva geçmişti. Hattâ bu dâvaların en meşhurlarının, altında hep onun imzası vardı. Ama bunlar adli meselelerdi. Kanunlara ve kendi vicdanına göre hüküm vermişti, sempati veya tarafgirlik bu mevzularda hiç rol oynamamıştı. Mahkemede olsun, dışarda olsun, onun şu veya bu parti lehinde konuştuğunu, şu veya bu iş hakkında fikir beyân ettiğini duyan olmamıştı, İnkılâptan evvelki sıkıntılı günlerde olduğu gibi, sonraki heyecanlı günlerde de aynı ketumiyeti muhafaza etmesini bilmişti. Siyasî hiç bir dostu yoktu. Milli Birlik Komitesinden kimseyi tanımıyordu. Peki, nasıl olmuştu da bu mühim vazife için onu düşünmüşlerdi ?

Bu sualin cevabını, Bayan Başolla konuşmamızın hemen başında, kendi ağzından öğrendim.

Güngör Ve Salim Başol
Babasına, bak, oğlunu al!

Bir tarafsız hâkim

Ailenin küçük apartman dairesindeyiz. Üç odası, bir holü var. Hol ile bu odanın arasındaki kapıyı kaldırmışlar, ev olduğundan geniş görünüyor. Günlük oturma, çalışma odası ortada. Ben, yanda, misafir odasında, Meliha Başol ve bir .komşusu ile oturuyorum. Sade. rahat döşenmiş bir ev. Etrafta koltuklar, karşıda bir divan, hepsi o kadar. Duvarlar boş. Bir masanın üzerinde Salim Başola şaşılacak de recede benzeyen bir gencin resmi duruyor. Sağ taraftan geniş bir balkona çıkılıyor. Bayan Başol siyah

Salim Başolu Anlatıyor

gözlü, uzun kaşlı, keskin hatlı, tatlı bir hanım. Üzerinde çiçekli bir elbise var. Tabii söze kocasının sıhhatini sorarak başlıyorum. Meliha hanım da büyük bir nezaketle eşinin iyi olduğunu ve ona benim geleceğimden bahsettiğini söylüyor. Salim Başol röportaj için "Lüzum var mı? Ben hakimim!" demiş. Zaten onu konuşturmağa çalışan gazetecilere hep bu cevabı veriyor.

Meliha Başolla sohbetimiz aynı konu üzerinde devam ediyor. Başol, Temyiz Mahkemesinde ciddiyeti ve aksiliği ile şöhret yapmış bir hakim. Bütün meslek hayatı boyunca onu Adliye, binasında gülerken veya bir arkadaşıyla şakalaşırken gören yok. Avukatları paylar, sırasında salondan dışarı çıkarır.

İlk olarak Temyiz Birinci Daire Reisi iken ismi meslek çevresi dışında duyulmaya başlıyor. Hüseyin Cahit Yalçın, Aldoğan, Gülek dâvalarındaki kararları, o devrin İktidarı ile Muhalefeti arasında günlerce münakaşa mevzuu oluyor. Bilhassa Gülek meselesinden sonra Başolun görülen lüzum üzerine vazifeden uzaklaştırılması bir gün meselesi gibi görünüyor. Bakkallarda, taksilerde bile hep bu konuşuluyor. Meliha hanım endişe içindedir. Kocası hakimlikten başka birşey yapamaz ki... Bütün hayatı, istikbâli mevzuubahis. Fakat hayrettir, hiç bir şey olmuyor. Karardan evvel nasıl ona tesir etmeye kalkışmıyorlarsa, karardan sonra da onu cezalandırmaya çalışmıyorlar. Muhakkak ki Salim Başol, hakim olarak en büyük imtihanım o zaman vermiştir. Eğer iktidar onda tesir altında kalmaya bir temayül görseydi ve eğer. Başol bitaraf hakimliğini unutup, bir an için heyecana kapılmış olsaydı, hakimlik mesleğinin sonu gelmiş demekti, Bunlar olmadığından, ona dokunamıyorlar. Tabii Salim bey bu sıkıntılı günlerde de ağzını açıp, bir şey söylemiyor. İstikbâli hakkında her kafadan bir ses çıkarken, o gene hakimlik sıfatına bürünüp, susuyor.

Geçen sene Başollar yazı Erdekte geçirmişlerdir. O sıralarda dört beş kişi bir araya toplanınca laf dönüp dolaşıp Sonbaharda başlayacak mahkemelere geliyor. Herkes bir tahminde bulunuyor, yalnız Başolun sesi çıkmıyor. "Beis bey, siz ne düşünüyorsunuz?" dedikleri zaman hep lâfı değiştiriyor. O kadar ki şimdi aynı ahbaplar sitem ediyorlar. "Yüksek Adalet Divanı Başkam olacağınızı demek o zamandan biliyordunuz da, söylemiyordunuz. İnsan bir çıtlatıverir" diye. Halbuki Salim Başolun sırrı, işte bu: Hakimliği, beşeri hislerinden ağır basıyor.

En büyük aşkı

Çaylarımızı içerken, Meliha hanım kocasının resmî hayatı ile husususi hayatı arasındaki büyük farkı belirtiyor. Onu mahkemeden tanıyanlar evde görünce şaşarlarmış. İş başında ne kadar çalık kaşlı, gülmez, söylemez bir insansa ailesinin arasında o kadar güler yüzlü konuşkanmış. Ev halkı ile şakalaşır, onları hep güldürürmüş. Hele oğlu Güngürle olunca,.

Güngör ismi ortaya atılınca Meliha hanımla genç komşusu birbirlerine bakıp, gülüyorlar. Yüksek Adalet Divanı Başkanının yegâ**ne zaafına temas ettiğimiz belli. Salim Başolun her gördüğüne ilk suali şu: "Oğlum kime benziyor?" Haklı olarak tıpkı babasının modeli olduğu söylenince dünyalar onun oluyor. Daha Niksarda, Güngör bir haç aylık bebek iken Salim bey evine koşar, oğlunu uykuda seyredermiş. Biraz büyüdükten sonra çocuğun dersleri ile, eğlencesi ile meşgul olmak en büyük şevki olmuş. Vazife icabı ondan uzak kaldığı zamanlar ağzından ismi hiç düşmezmiş. Hep Güngörü anlatırmış. Arkadaşları takılırlarmış. "Nazar değecek, şımaracak" diye. Fakat, anne baba talihli. Meliha hanım tevazuundan öyle diyor ama, aslında talihten değil. Şüphesiz iyi terbiyeden. Gürgör hiç bir zaman büyüklerinin yüzünü kızartmamıştır. Yüksek tahsil çağı gelince, Başol oğlunu kendisi gibi hakim yapmak istemiş, fakat o razı olmamıştır. Belki çocuk babasının maddi balamdan hiç te tatminkâr olmayan yorucu hayatini göze alamamıştır, belki de annesinin tesiri altında kalmıştır. Meliha hanım Güngörün ya mühendis, veya doktor olmasını istemiştir. Sonra, Teknik Üniversitede karar kılınmıştır. Fakat**

Salim Başol ve eşi Meliha Başol
Saadetin sırrı: Anlaşma

Güngör mezun olamadan Başolu Ankaraya tayin etmişlerdir. Aile için büyük fedakarlık olmasına rağmen anne oğlu ile İstanbulda kalmıştır. Salim bey ise, vazifesinin başına gelmiştir. O devirde bir otelde kalıyor, öğle yemeklerini ekseriyetle Orduevinde yiyordu.

Meliha hanım ancak dört sene sonra kocasının yanına gelebildi. Kızılırmak Caddesindeki daireye yerleştiler. Başol bu eve çok ısındı. Küçük, fakat ferah bir ev. Hele geniş balkonundan çok istifade ediyor. Hava biraz ısınır ısınmaz ömrü orada geçmektedir. Etrafında dosyalar, açık havada saatlerce çalışıyor. Zaten Başol mahkemeden eve ekseriyetle eli dolu gelir, gece yarısına kadar okur. Simdi Bayan Başol kocasının fazla yorulmasından endişe edince arkadaşları "Sanki eskiden yorulmuyor muydu ? Temyizdeyken de hiç nefes almaz, odasına kapanır, hepimizden fazla çalışırdı" diye onu teselli ediyorlar.

Teknik Üniversiteden mezun olduktan sonra oğullarını Almanya* ya yollamak her bakımdan fedakârlık icabettirmiştir. Ama Başol için oğlu, her şeye layıktır. Hatta orada dört sene kaldıktan sonra Ameri - kayı görmesini de istedi. Fakat Güngör Türkiyeye dönmekte ısrar etti. Ailenin bir araya gelmesi ne yazık ki memleketin sıkıntılı günlerine rastladı. Tam bir sene evveldi. Talebe nümayişleri başlamak üzereydi. Zavallı Meliha hanım, o sırada her anne gibi, oğlunun yolunu gözlüyor, biraz gecikecek olsa aklına, bin türlü şey geliyordu. Keşki biran daha yurt dışında kalmış olsaydı* Güngör Kızılaydaki bütün talebe nümayişlerini Bulvar üzerindeki Mühendisler Birliğinin balkonundan seyretti. Akşamları da ailesine hadiseleri, teferruatıyla anlatıyordu. İstanbul Üniversitesinde Rektör dövüldüğü günün gecesi Başolların evinde kimsenin gözüne uyku girmedi.

27 Mayıs sabahı, saat üç civarında, baba oğul silah sesleri ile uyandılar. "Allah, Allah, bu saatte ava çıkan kimdi ?" Çok geçmeden, bunun başka türlü bir av olduğunu anladılar. Balkonlar insanlarla doluydu, İstanbul radyosunu açmak hatalarına geldi. İnkılâp olmuştu. Kanun adamı olarak radyonun ihtarını dinlediler ve o gün, akşama kadar evlerinde oturdular

Başolun Yüksek Adalet Divanı Başkanlığını kabul etmesinde de oğlunun büyük rolü oldu. İlk tereddüt anlarında, bütün dostlarından ve yakınlarından fazla Güngör babasının bu tarihi vazifeyi kabul etmesini istedi. Onu iyi tanıyordu. Bu şerefli işi ondan iyi yapacak insan zor bulunurdu.

Mesut bir aile

Meliha hanımın kocasıyla çok yakından alakalandığı belli. Salim beyin Heybelladada rahat edip etmediğini sorunca Bayan Başol "O Kendine bakmasını çok iyi bilir" diyor.

Belki lise çağlarındayken üç yetişmiş kardeşini kaybettiği için, belki de yaradılıştan Salim Başol sıhhatine çok düşkün bir insan. Her sabalı muhakkak jimnastik yapar. Geçen yaz tuhaf bir hadise olmuş. Erdekte, plajın bir köşesine çekilmiş, günlük hareketlerini yapıyormuş. Genç bir hanım yaklaşmış. "Affedersiniz, siz jimnastik öğretmeni misiniz"? diye sormuş. Tabii Başol kahkahayı atmış.

Bundan on sene evvel çok şişmanlamış, yüz kiloya yaklaşmış. Bunun üzerine kendi kendini perhize sokmuş. Sabah ve Öğleler kuvvetli , akşamları yalnız yoğurt ve meyva yiyormuş. Çok sevmesine rağmen tatlıyı, hamur işlerini bile listeden tamamile kaldırmış.

Kahvesini az şekerli, çok kahveli, bol köpüklü İstiyor. Sigarayı eskiden tek tük içermiş ama, Yassıada başladığından beri onu da bırakmış. içki, oyun ile hiç alâkası yok.

Meliha hanımı kocasıyla akraba oluyor. Babasıyla Salim bey teyze çocukları. Bayan Başol arada oğluna "Biz seninle kardeş torunlarıyız" diye takılır. Annesi ve dolayısıyla kocasının ailesi Karslı, Kadıoğlu adıyla biliniyorlar. Rus işgalinden kaçarak Yozgata yerleşmişler. Ailenin iki kızı var. Büyüğü, Meliha hanımın babası ile evli. Küçüğü ise Yozgatta Şevket Efendi isminde bir memura vermişler.

Şevket efendinin bahçe içinde iki katlı bir evi var. Oğlu Salim 1905 de işte burada doğdu. Üç kardeşiyle bu evde, daha doğrusu civardaki çamlıkta büyüdü. En çok sevdiği şey, kapılarının önündeki çeşmede suyla oynamak. O kadar çok elini yüzünü yıkamaktadır ki, mahallenin diğer çocukları, sıra kendilerine gelmiyor diye şikayet etmektedirler. Açıklık ve su sevgisi o zamandan kendini belli etmiş. İlk ve lise tahsilini Yozgatta yaptı. O sıralarda yakında oturan teyzezadesinin bazı Meliha da sık sık evlerine gelmektedir. Liseyi bitirince bir buçuk sene kadar ilk mektep öğretmenliği yaptı. Ama, bütün arzusu tahsiline devam etmektir. Ankarada Hukuk Mektebinin açıldığını duyunca, onu tutamadılar. Mezun olunca Meliha Hanımla nişanlandı ve Samsunun Vezirköprü kazasına, yedek aza hakim olarak gitti. Bir müddet sonra gelip nişanlısını aldı, Düğünleri, 1929 da Cumhuriyet Bayramı gecesi yapıldı. Genç kız Vezirköprüye gelin gitti. Tokatın Niksar kazasına hâkim olarak tayinlerinden sonra 7 Mayıs' 1931 de Güngör dünyaya geldi. Burada dört sene kaldılar. Fa kat arada Salim bey askerliğini yaptı. Bir ikinci çocukları oldu. Bebekken kaybettiler. Balıkesirde bir buçuk sene Asliye Ceza hakimliği yaptıktan sonra İstanbula gittiler. Orada 18 sene kaldılar. 3 sene Ağır Ceza azalığından sonra Başol reis oldu. 11 Sene evvel de Ankaraya geldi, 3 sene Temyiz Azalığı yaptı, arkadan Birinci Daire Reisi oldu.

Yazları bir buçuk aylık tatilini, tabii elindeki dosyalar tamamlanıncaya kadar bir kaç günü harcanırdeniz kenarında geçirirler. İstanbuldayken Floryaya, Ankaraya yerleşince de Akakocaya gitmeyi âdet edinmişlerdir. Geçen sene Erdeki keşfettiler ve çok memnun kaldılar. Başol Memleket içi seyahatleri sevmesine rağmen uzun yola dayanamaz. Avrupaya gitmeye de hiç hevesi yoktur. "Orada, buradaki rahatımı bulamadıktan sonra neye yarar?." der. Trende uyuyamaz. Tabii tayyare de bir hayli pahalı, şimdi Yassıadadan buraya gelişlerinde aynı mesele mevcut.

Tiyatro ve operaya çok meraklı. Ankaradayken hiç bir temsili kaçılmazlar. Zâten en büyük zevkleri bu. Sinemayı da sever ama, havasız diye gitmez. Gece hayatları hiç yok. Kırk yılda bir meslek arkadaşlarıyla dışarda yemek yer. Akşamlan aile ziyaretleri yaparlar. Misafiri çok sever. Gelenlere nasıl ikram edeceğini bilemez. Hep az bulur, arkalarından üzülür, "Keşki şunu da verseydik, acaba yerler miydi?" der durur.

Çocuklara çok düşkün. Gördüğüm komşusu hanımın dokuz yaşlarında, çeltik gözlü bir kızı var. İsmi İrem. İrem kendi ailesinden çok Başolların evinde büyümüştür. Meliha hanıma Tete diyor. Salim bey de eniştesi. Başol saatlerce küçük kızla meşgul olur. Onunla oynar, derslerine çalıştırır, şiirler ezberletir, yanına alıp gezdirir. İrem yirmi yaşında olunca evlenecek, kocaman bir pasta yapıp, yarısını da eniştesine getirecek. Bu ikram vâ-

Salim Başol Yüksek Adalet Divanına riyaset ediyor
"Sanıklar getirildiler. Bağlı olmaksızın.."

adi eniştesinin pek hoşuna gitmiş olacak ki, hâdiseyi bütün dostlarına anlatmıştır. Küçük kız, Salim Başolu çok özlemiş.. "Gelsin artık" diyor..

Salim bey 3 Ekim 1960 ta Ankaradan ayrılmış. Cumhuriyet Bayramında Meliha hanım, diğer hâkira eşleriyle beraber Gölcüğe gitmiş. Bayramı orada, kocalarıyla geçirmişler. Meliha Hanım ancak o zaman Yassında Duruşmalarına gidebilmiş. Şansına! O gün de Bebek Dâvası varmış!

Salim Başol şimdi her zamandan çok kendine bakıyor. Tabii, her zamankinden de fazla çalışarak!. Heybeliadada rahatı yerinde. Akşamları radyoda Yassıada Saatini dinledikten sonra, diğer arkadaşlarının oyunlarına, sohbetlerine iştirak etmeden, dosyalarını oup odasına kapanıyor. Meliha hanımın endişesi de, fazla çalışıp, kendisini yormasından. "Burada iken eve gelince hiç olmazsa bir az dinlenebiliyordu. Şimdi hiç nefes almadan çalışıyor" diyor. Salim bey eve dönemiyor ama, hiç olmazsa her akşam telefon ediyor. Hanımı ile, oğlu ile ayrı ayrı konuşuyor, herkesin hatırını soruyor. Tabii İremi de unutmuyor, onun da sesini duymak istiyor.

Duruşmalar başladığından beri Başkan dört defa Ankaraya geldi. Her seferinde üç gün kalıyor, bütün vaktini evde geçiriyor. Fırsat bulsa gene Çankayanın tepesine ka dar yürüyecek ama, bırakmıyorlar. Tabii misafir çok oluyor. Hele telefona cevap vermekten evde kimsede hal kalmıyor. Başollara gelen mektupların haddi hesabı yok. Kocasının hayranları, Meliha hanımdan resim istiyorlar. O da bunu kendisine iş edinip Salim beyi eline geçirince, masanın başma oturtuyor, resimleri imzalatıyor. Genç komşusuna varıncaya kadar bütün arkadaşları ona şaşıyorlar. "Kızmıyor musun?" diyorlar. Meliha Hanım omuz silkiyor. Kızacak ne var?

Dışarda halk arasında kocasına gelen mektupları bir. dosya halinde sakladığına dair bir rivayet olduğunu söyleyince gülüyor. Böyle bir şeyin aslı yok. Yalnız Salim Başol kendisine gelen mektupları toplayıp her gelişinde evine getiriyor. Hanımına, oğluna okuyor. Bazılarına gülüyorlar, bazılarında da göz yaşlarını zor tutuyorlar. İstanbula dönerken Başol mektupları gene yanına alıyor. Niyeti ilerde onları derlemek.

Yassıada duruşmalarını dinleyenlerin hepsinin merak ettikleri diğer bir suali soruyorum. Son on senelik hâdiseleri, kocası nasıl bu kadar yakından takip etmiş?

Meliha hanıma göre kocasının alâkası her okumuş adamnı alâkası kadar. "Ah, nerede?" demekten kendimi alamıyorum. Yalnız hafızası çok kuvvetliymiş. Okuduğunu unutmazmış. Eskidenberi Cumhuriyet okurlarımış. Ankaraya geldikten sonra Ulusla Zaferi de almağa başlamışlar. Yalnız son zamanlarda ikincisini bırakmışlar. İsim unutmazmış, ama simaları karıştırılmış. Sokakta birisi selâm verince, hep hanımına sorarmış; "Kimdi bu?" diye. Tabii artık selâm verenleri hatırlamağa çalışmıyor bile. Meşhur olmanın rahatlığı var.

İlerisi için karı kocanın en büyük gayesi oğullarını evlendirmek. Başol sık sık tekrarlar, "ben mal mülk, apartman istemem, bana Güngör gibi bir evlât yeter" diye. Anne babaya kalsa, oğullarının çok tan çoluk çocuğa karışmış olması lâzım. Başolun bütün ümidi çok torun sahibi olmak. Bir kaçma kendi bakmak istiyor.'

Ailenin şimdilik en mühim derdi ev meselesi. Yedi tenedir oturdukları bu daire satılmış. Mal sahibi kendisi oturacağı için, Başollara çıkmak düşmüş. Haziranda daireyi teslim edecekler. 14 Mayıs Kooperatifinde iki katlı bir evleri var. Onun bir katına çıkmak mümkün ama, Temyiz Mahkemesine uzak olacak diye tereddüt ediyorlar. Salim bey yürüyerek gidebileceği, yemeklere dönebileceği bir yer istiyor. Meliha hanım "Salim bey bu tarafları çok sever" diyor ve hemen ilâve ediyor: "— Aman, sıhhati bozulmadan Yassıada Mahkemeleri bitsin de, evine dönsün. En büyük arzum, duam bu!".

Özden TOKER

NOT : Geçen hafta bir yanlışlık yapmışım. Jale ile İsmail Rüştü Aksalı 1958 Sonbaharında birbirleriyle tanıştırmış, 1988 Şubatında evlendirmişim. Halbuki Aksalların tanışma tarihi 1956 Sonbaharı, evlenme tarihi 1957 Şubatı. Bu kadarlık acemiliği bağışlarsınız, değil mi ?
Ö. T.

G E N Ç L İ K

Teşekküller

Geriye atılan adımlar

Geçen haftanın ikinci yarısında, Cağaloğlunda, CHP, den müdevver devkâri bir binanın ikinci katında bir basın toplantısı yapıldı. Ortadan uzun boylu, esmer, hafif çarpık ve sivri burnu kelebek bıyıklarının üzerine iyice uzanmış bir delikanlı, yeşil çuha kaplı dikdörtgen masanın baş tarafına oturmuş, anlatıyordu. Türk Yüksek Tahsil Gençliğinin tek teşekkülle temsili konusunda genç adamın söyledikleri şunlardı:

"— Birleşmenin şartına ve lüzumuna inanıyoruz. Genel İdare Kurulumuz birleşmeyi temin edecek komiteyi T.M.T.F. Genci Başkanı, İkinci Başkanı ve bağlı birliklerin başkanlarından kurmuş ve vazifelendirmiştir. Teşekkül etmiş olan birleştirme komitemiz. Milli Türk Talebe Birliğinin -M.T.T.B.-. hukukî ve fiilî temsilcileriyle derhal müzakereye oturmağa hazırdır. T.M.T.F. her türlü kolaylığı aramağa ve yapmağa kararlıdır."

Kirli sarı renkli bina T.M.T.F. Merkezi, konuşan genç te, adı geçen müessesenin yeni Genel Başkam Kemal Kumkumoğluydu.

Fazileti aşikâr birleşme ameliyesi, sâdece derli toplu T.M.T.F. ile başlayıp bitseydi, meselede hiçbir fevkalâdelik bulunmıyacaktı. Halbuki, muhatap olması lâzım gelen dağınık M.T.T.B., 45 yıllık mazisinde esine rastlanmadık bir buhrana çakılıp kalmıştı. Durum şudur:

M.T.T.B. nin 45. Genel Kongresi, Türk Yüksek Tahsil Gençliğinin gerçekten ideali haline gelen birleşme kararım ittifakla almış, fakat parası tükendiğinden gündeminin seçim maddesini tamamlıyamadan çalışmalarım tatil mecburiyetinde kalmıştı. Genel kongrenin tekrar toplanmasına kadar müessesenin sorumluluğunu Cemiyetler Kanununun âmir hükümleri gereğince Genel Kongre Başkam Nejat Çerman yüklenmişti. Ankara, İstanbul, İzmir ve Erzurumda teşkilâtı bulunan M.T.T.B. nin tek bir şahıs tarafından idare edilmesine maddeten ve manen imkân olmadığından, on senelik maziye sahip birleşme fikrinin şampiyonu Çerman, Genel Merkezin bulunduğu İstanbulini en büyük mülki âmiri Refik Tulgaya yazık bir müracaat yaparak, içinde bulundukları çıkmaza bir hal çâresi aranmasını istemiş, bunun üzerine Vilâyetçe geçici bir kurul meydana getirilmişti. Geçici kurula. Genel Kongre tarafından alınmış birleşme kararının tahakkuku yolunda çalışma yetkisi de verilmişti. İşin buraya kadar olan kısmında herhangi bir anormallik yoktur. Ancak işler bundan sonra karışmıştır. Zira açıkgöz bir grup, geçici kurula karşı isyan etmiş, kendi arasından bir de idare heyeti seçmiştir. Türlü entrikalar neticesi M.T.T.B. nin bütün fiilî imkânları bu grubun eline geçmiştir. Başlarına da müseccel eski D.P. li Turhan Eyüp Fırıldakı getirmişler, daha sonra onu da devirerek, yerine V.C ne katılmış Selim Senayı oturtmuşlardır. Hattâ, iddialarına göre, Maliye bakanlığının umumi menfaatlere yararlı teşekküller fonundan da 10 bin lira çekmişlerdir. Durum o kadar karışıktır ki, üç kişi hem hukuk! olan geçici kurulda, hem de bu grubun İdare Heyetinde tiyedir. Meselâ Şenay, hem geçici kurul üyesidir, hem de bu İdare Heyetinin Başkanıdır. Meşrebi malûm Son Havadis gazetesi ve aynı kimselerin çıkardıkları bir Allahlık dergi bu İdare Heyetini M.T.T.B. nin gerçek temsilcisi olarak tanımış, İdare Heyeti de bu gazete ve dergide karargâh kurmak suretiyle hüviyetini açığa vurmuştur. Geçici Komite Başkanı Kurtcebe Noyan, Çermamn da yardımıyla açıkgöz grup İdare Heyetiyle onbeş gün kadar önce anlaşmış, taraflar arasında sıkı bir işbirliğinin ana hatları tesbit edilmiştir. Bir, ara sular durulmuş, hattâ "M.T.T.B. içerisindeki tesanüdün tesis edildiğinin **Türk** Yüksek Tahsil Gençliğine ve kamu oyuna ilâm faydalı görüldüğünden", bir de müşterek basın toplantısı düzenlenmiştir. Taraflar adına konuşan Noyan, Şenay tasdik makamında kafasını öne geriye sallarken şunları söylemiştir:

"— Biz, M.T.T.B. nin temsilcileri olarak millî meselelerin ve öğrenci dâvalarının en iyi şekilde tek bir teşekkül altında savunulmasında önemli faydalar görüyoruz."

Kapanan ufuklar

Gene o basın toplantısında Noyan, yarıda kalan genel kongrenin M.T.T.B. topluluğunu temsil edecek İdare Heyetini seçmek üzere 17 Nisanda toplantıya çağrılacağım açıklamıştır. Bu arada üç kişilik bir birleştirme komitesi de seçilmiştir.

Fakat açıkgöz grup İdare Heyeti verdiği sözü yutmakta ve yeniden kendi başına buyruk olmakta gecikmemiştir. Genel kongreyi toplamağa yetkisi olmamasına rağmen, geçici heyete danışmadan gazetelere ilân vermiştir. Gerginlik yeniden artmış, bu sefer Noyan kanuni yollara başvurmak üzere kollan sıvamıştır.

Kemal Kumkumoğlu
El uzatıyor mu?

Aslında, âdeta zorbalıkla M.T.T. B. sin başında kalan gericiler ve eski D.P. lilerin gizlemeğe çalıştıkları plân aşikâr olarak şudur: Yarım kalan genel kongreyi kendi İdare Heyetlerinin toplaması, kendi adaylarının seçimleri kazanmasında inkâr edilemiyecek derecede müessir olacaktır. T.M.T.P. kendileri için kaybedilmiştir, hiç olmazsa M.T.T.B. ndeki yuvaları, her ne pahasına olursa olsun dağıtılmaktan kurtarılmalıdır.

Acı bir gerçek te, içinde bulunduğumuz intikal devresinde başarılıp bir kanunla perçinlenemediği takdirde birleşme meselesinin tahakkukunun büsbütün imkansızlaşacağıdır. Çünkü, yeni siyasî partilerin hepsi de gençlik kolları kurma hazırlıklarına girişmişlerdir. Pek kısa bir zaman sonra, gericiler ile eski D.P. kalıntılarının ve C.H.P. lilerin teşkil ettikleri iki hizibe, daha birçokları ilâve olunacak, Türk Yüksek Tahsil Gençliği bir anarşiye boğulacaktır. Nitekim Şeker Bayramında aktedilen XVI. T.M.T.F. Genel Kongresinde, eski D.P. liler bir grup olarak varlık gösteremeyince, CHP. liler meydanı boş bulmuşlar ve aralarında İki hizip halinde kıyasıya vuruşmuşlardır. Neticede, bu gruplardan diğer azınlıkları da derleyip toplamakta maharet gösteren Kumkumoğlu, öteki grubun lideri Nurettin Sözeni, geceli gündüzlü günlerce sürüp giden maraton seçim mücadelesinin tâ ondokuzuncu turunda yere vurmağa muvaffak olmuştur.

Mamafih şimdi en büyük teselli esas kuvvet olan Yüksek Tahsil Gençliginin aşağı kademelerinin tek teşekküle gönül vermiş bulunması ve muhalefetin sâdece politik ihtiras sahibi ve post kapma sevdasındaki bazı yüksek başlarda müşahede edilmesidir.

İsrail

Gürültüsü bol bir dâva,

İsrail devletinin resmi armasını taşıyan duvarın önüne kurulmuş kürsüde oturan açık başlı, siyah cüpbeli yargıç, dört tarafı kurgun işlemez camla kaplı bir hücrede bulunan, geniş alınlı, kalın gözlüklü koyu renk bir elbise giymiş usun boylu adama ayağa kalkmasını söyledikten sonra:

-Siz Kari Bichmann oğlu Adolf Eichmann mısınız?"-'diye sûrdu.

Hücrenin içindeki adam, askerce bir durum aldıktan sonra -etrafa şöyle bir göz gezdirdi ve ağır bir sesle:

"— Evet" diye cevap verdi.

Uzun bir müddettir gürültüsü göklere yükselen Eichmann dâvası bu cevap üzerine artık başlıyabilirdi.

Aslına bakılırsa, bizzat İsrailde yaşayan museviler içinde bile dünya olaylarını ancak İkinci Dünya Savaşından sonra takibe başlıyanlai arasında. bir yıldır gazetelerin en gözde sütunlarını işgal eden Eichmann'ın adını duyanlar pek azdı. Bu ismi hatırlayabilmek için. İkinci Dünya Savaşının yâlnız Yahudiler için' değil, bütün insanlık İçin çok karanlık olan günlerine kadar inmek gerekiyordu. Bilindiği gibi, Almanian dünyanın en üstün ırkı olarak gören ve bu ırkın kanını emdiklerini sandığı Yahudileri Almanların arasından ayıklamak isteyen Hitler, bu işi gerçekleştirmek için kendine o zamanın SS subaylarından Eiehmann'ı seçmiş, doğrusu istenirse Eichmann da kendisine verilen bu görevi büyük bir başarıyla yerine getirmişti. Kurulan temerküz kampla» unda açlıktan ölen, insanlığın'en korkunç buluşlarından biri olan gaz odalarında can veren, yerinden yurdundan edilen Yahudilerin sayısı ancak milyonlarla ölçülebilirdi. Eichmann, Yahudilere karşı girişilen bu amansız mücadelenin rakipsiz şampiyonu ve yöneticisi olarak, savaş içinde Hitler'in en gözde yardımcılarından biriydi.

İkinci Dünya Savaşı bittikten sonra. Nazi liderleri Nurenberg'de insanlığa karşı cinayet işlemek suçuyla yargılandıkları ve cezalandırıldıkları zaman, bütün gözler suçlu sıralarında Eichmann'ı da aramıştı. Fakat Hitler'in bu yaman cellâdı sanki yer. yarılmış da içine geçmişti, hiçbir tarafta bulunamıyordu. Bazıları Eich mann'ın Öldüğünü ileri sürüyorlar, bazıları da uzak bir ülkeye kaçtığını söylüyorlardı. Eichmann hakkındaki bu çeşitli iddialar tam onaltı yıl devam etti. Tam onaltı yıl dünyanın her tarafındaki Yahudiler ırklarının başına en büyük cellât kesilen bu SS subayını aradılar. Bu amansız arama, nihayet geçen yıl sona erdi. Eich mann'ın peşine düşen İsrail ajanları, Arjaritmin ücre köşelerinden birinde kendi halinde yaşıyan köylü kılıklı bir mültecinin aradıkları adamın ta kendisi olduğunu farkettiler ve bu adamı, hâlâ tam olarak aydınlanamıyan bir düzenle, İsraile kaçırdılar. Doğrusu arama çok uzun sürmüştü ama gayretler boşa gitmemişti. Karanlık bir tarih devresi içinde Beni İsraile kan kusturan adam, nihayet İsrail adaleti Önünde hesap verecekti.

Eichmann İsrail Yüksek Mahkemesi önünde

Maziden gelen ses

Kanunlar ve yargıçlar

Dünyada yaşayan Yahudilerin büyük bir kısmı, bir kere ele geçirildikten sonra Eichmann'ın kolayca yargılanacağını sanmışlardı. Fakat Eichmann'ın yakalanmasından bu yana geçen bir yıl içinde bu işin hiç de kolay olmayacağı açıkça ortaya gıktı. Bir kere, eski SS subayının yakalanmasına ilk itiraz eden Arjantin oldu. Arjantin, kendi topraklarında yaşıyan bir kimsenin kendi haberi olmadan ülkesinden kaçırılmasına çok kızmıştı. Adi Eichmann da olsa bu adamın kendine geri verilmesini istiyor, aksi halde İsraille bütün münasebetlerini keseceğini söylüyordu. İsrail, Arjantinli çıkan bu anlaşmazlığı özür dilemek suretiyle buyük güçlüklerle atlattıktan sonra bu sefer de karşısına dünya halk efkârının çıktığını gördü. Yahudilere karşı bunca kötülük ettiği ileri sürülen bir adam. nasıl ölür da bir İsrail mahkemesinde yargılanabilirdi ? İsrailli yargıçlar böyle bir adam için tarafsız bir karara ulaşabilirler miydi? Fakat İsrail bu iddiaların hiç birine kulak asmıyor, hale Eichmann'ın bir milletlerarası mahkeme tarafından yararlanması teklifini duymak bile istemiyordu, Eichmann bir İsrail mahkemesi önünde ve İsrail kanunlarına göre hesap vermeliydi.

Geride bıraktığımız haftanın ortalarında Eichmann dâvası başladığı zaman, yargıçlar heyetinin başkanlığını İsrail Yüksek Mahkemesi yargıçlarından Moshe Landau yapıyordu. Landau'nun sağma Kudüs Bölge Mahkemesi Başkam Benjamin Halevy, soluna da Telâvivli meslekdaşı İzak Raveh oturmuşlardı.

Başkan Landau'nun bizzat okuduğu iddianameye göre, yargıçlar kürsüsünün sağındaki cam hücrede oturan Eichmann'ın, bir düzine kadarının cezası idam olan onbeş suçtan yargılanması gerekiyordu. Bunların en önemlisi "Yahudi milletine ve insanlığa karsı cinayet'ti. İddianamede, Eichmann'ın, "milyonlarca Yahudinin öldürülmesinden, bir o kadarının da işkenceye ve insanlık dışı muameleye tâbi tutulmasından doğrudan doğruya sorumlu" olduğu ileti sürülüyordu.

Bu suçlar sabit olduğu takdirde, Eichmann'a hangi kanuna göre ceza verilecekti? İddianame bu soruyu da cevaplandırıyor ve Eichmann'ın 1950 tarihli "Nazileri ve onlarla işbirliği yapanları cezalandırma kanunu" hükümleri gereğince cezalandırılmasını istiyordu. İsrail kanunları ölüm cezasını yasak etmişlerdi ama, bu kanuna göre yargılananlar bu yasaktan faydalanamıyorlardı.

Bir bilgiç adam

Başkan Landau 27 sayfa tutan iddianameyi 70 dakikada okuyup bitirdikten sonra Eichmann'a döndü ve:

"— Sanık Eichmann, suçlu olduğunuzu kabul ediyor musunuz?" diye sordu.

Bütün salondakilerin dikkati tam Eichmann üzerine çevrilmişti ki yargıçlar heyetinin karşısına gelen masadan iriyarı, kır saçlı bir adamın kalktığı görüldü. Başkan, sorusunun cevabını beklemeden, eliyle bu adama konuşması için bir işaret yaptı. Kır saçlı adam önce gözlüklerini düzeltti, sonra da:

"— Sayın yargıçlar" diye söze başladı ve devam etti:

"— Sanık bu soruyu cevaplandırmadan önce mahkemenin tarafsızlığı ve yetkisi konularında birkaç söz söylemek istiyorum."

Bir anda bütün salondakilerin sempatisini toplayan kır saçlı adamın adı Dr. Rober'. Servatius'tu. Servatius'un görevi Eichmann'ı savunmaktı. Dr. Servatius bunun için tâ Batı Almanyadan kalkıp İsraile kadar gelmiş, daha doğrusu getirtilmişti. Evet, buna olsa olsa ancak getirtilmek denebilirdi. İsrail makamları Eichmann'ın savunmasını yapmak için İsrail de bir tek avukat bile bulamayınca gözlerini dışarıya çevirmek zorunda kalmışlar, dünyaca tanınmış bir hukukçu olan Dr. Servatius'a baş vurmuşlardı. Dr. Servatius, Hitler devrinde bile koyu bir Nazi aleyhtarı olarak tanınmış .olmakla beraber Nurenberg'de Nazi liderlerinin savunmasını yapmış ve daha o zamandan dikkati üzerine çekmişti. Fakat Kolonyalı avukat, nedense, başlangıçta Eichmann'ın savunmasını almaya pek istekli görünmedi. Anlaşılan, baştan kaybedilmiş bir dâvaya girmek istemiyordu. Fakat İsrail hükümeti dünya halk efkârını tatmin edebilmek için Eichmann'a en İyi avukatı tutmaya karar vermişti ve bunun için kesenin ağzım gerektiği kadar açmaktan kaçınmıyacaktı. Savunma ücreti yükseldikçe Servatius'un direnmesi de azaldı ve Alman hukukçu, eski vatandaşım yirmi bin dolar karşılığında savunmayı kabul etti. Dolarları, meteliksiz Eichman değil, İsrail hükümeti ödeyecekti.

Söze başladıktan sonra, Servatius'un, meydan savaşını suçun mahiyetinden çok, mahkemenin tarafsızlığı ve yetkileri üzerinde vermek istediği anlaşıldı. Gerçekten. Servatius, geride bıraktığımız hafta içinde yaptığı konuşmalardan hiçbirinde sanığın işlediği suçların münakaşasına girmedi ve daha çok, mahkemenin tarafsızlığı ile yetkileri üzerinde durdu. Servatius'a göre, Yahudilere karşı suç işlediği ileri sürülen ve bu yüzden yıllardır Yahudiler tarafından nefretle anılan bir adam karşısında, hiçbir İsrail yargıcı tarafsız kalamazdı. Nitekim, yargıçlar heyetinin, içinde bulunan bazıları, bir zamanlar Eichmann hakkında "şeytanın ta kendisi" diyecek kadar ileri gitmişlerdi. Servatius bunu söylerken hiçbir isim vermiyordu ama, salondakilerin hepsi Kolonyalı avukatın yargıç Halevy'den bahsetmek istediğini hemen anlamışlardı.

Servatius'a göre, Eichmann'ı yargılayacak tek tarafsız ve yetkili mahkeme, suçun işlenme yeri de Almanya olduğuna göre, Alman mahkemeleri olabilirdi. Zaten savaş bittikten sonra Almanyada eski Nazileri yargılamak için mahkemeler kurulmuş ve kanunlar çıkarılmıştı. Bu mahkemeler hâlâ eski Nazileri yargıllamaya devam ediyorlardı. Durum böyle iken Eichmann'ın bir İsrail mahkemesi önünde yargılanması, yetkilerin aşılmasından başka birşey sayılamazdı.

Bundan sonra Servatius, Eichmann'a uygulanmak istenen kanuna da şiddetle itiraz etti. 1950 tarihli "Nazileri ve onlarla işbirliği yapanları cezalandırma kanunu" suçun işlenmesinden sonra çıkarılıp geriye doğru yürürlüğe konulmuş bir kanun du. Hukuk tekniği bakımından kanunlar geriye doğru yürürlüğe konulamıyacağına göre, bu kanun hukuka aykırıydı.

Nihayet Servatius, Eichmann'ın İsrail mahkemesi önüne getirilme tarzım da hukuka aykırı buluyordu. Eichmann, İsraile Arjantinden kaçırılmıştı. Bu kaçırılma, devletler hukukuna indirilmiş bir darbe idi. Yargılamaya başlamadan önce kaçırılma olayının kesin bir hal tarzına bağlanması ve İsrailin buna hakkı olup olmadığına karar verilmesi gerekirdi. Bu kararı verecek tek makam ise, Lahey'deki Milletlerarası Adalet Divanıydı.

Söz savcının

Dr. Servatius konuştukça ünlü avukatın dâvaya çok iyi hazırlanmış olduğu anlaşılıyordu. Fakat doğrusu istenirse, ondan sonra söz alan savcı Gideon Hausner de daha az hazırlanmış sayılmazdı. Hausner, iddialarının büyük bir kısmım Nurenberg Mahkemesinin koyduğu esaslara dayıyordu. Hausner'e göre, Eichman'ın işlediği suç yalnız şu. ya da bu zümreye karşı değil, insanlığa karşı işlenmiş bir suçtu ve bu suçu işleyenler, nerede ve hangi mahkeme önünde olursa olsun mutlaka cezalandırılmalıydılar. Evet, gerçi Dr. Servatius'un söylediği gibi Eichmann suçu İsrailde değil, Almanyada işlemişti ama, onun işlediği suçlardan en çok zarar görenlerin Yahudiler olduğu da unutulmamalıydı. Eichmann'ın İsraile kaçırılarak getirildiği iddiasına gelince, bu mesele İsraille Arjantin arasında çoktan hallolmuştu. Öyle olmasa bile. Eichmann'in İsraile nasıl getirildiğinin dâvanın özü ile zerre kadar ilgisi yoktu.

Şu satırların yazıldığı sırada, Eichmann dâvası hâlâ mahkemenin yetkili olup olmadığı konusundaki tartışmalarla sürüp gitmektedir. Bu tartışmaların bütün hararet ve ilgi çekiciliğine rağmen, İsraillilerin büyük bir çoğunluğu dâvaya karşı kayıtsız, hattâ ilgisiz görünmektedirler. Sanki bunlara göre bu eski defterlerin karıştırılmasına şu sırada hiç lüzum yoktur. Artık tarihe karışmış olan kötü rüyaları bir kere daha canlandırmak, çekilen acıları bir kere daha hatırlatmak neye yarışacaktır? Eğer Eichmann suçluysa bu kadar gürültü patırtı edilmeden yargılanmalı ve daha fazla beklemeden cezasını görmelidir. Aksi halde, tarihe karışmış kötülükler milletlerarasında yeni anlaşmazlıklar yaratmakta gecikmiyecektir.

S A N A T

Haberler

Kitap sergisi

Sanatsevenler Klübü Ankarada ilk olarak bir Kitap Sergisi düzenledi. Sergide, başkentte bulunan kırka yakın sanatçı ve yazarın çıkmış bütün eserleri teşhir edilmektedir. Ayrıca mevcudu bulunan kitapların da satışı yapılmaktadır.

Orijinal bir biçimde sergilenen kitapların yanında her sanatçı ve yazarın büyük boy birer resmi de vardır. Sergide, eser sahipleri okuyucularına kitaplarını imzalıyorlar. Bu suretle okuyucu ile sanatçı arasında daha yakın bir münasebet kurulması amacı güdülmüştür. 22 Nisana kadar bir hafta açık bulundurulacak olan serginin geniş ilgi göreceği umulmaktadır.

Bu toprak başka toprak

Bugünlerde İstanbulun en bedbaht adamı muhakkak ki Güzel Sanatlar Akademisi eski müdürü Burhan Topraktır. Burhan Toprak, zaten bir süredir dertli bulunuyordu. Zira ortaya kendisiyle tıpatıp aynı adı taşıyan ve üstelik seramik gibi bir sanat koluyla uğraşan bir genç çıkmıştı. Bu yüzden zaman zaman Burhan Topraka geliyorlar ve yeni atıldığı sanat faaliyeti konusunda iltifatlarda bulunuyorlardı. Ama son zamanlardaki bir olayla, bu "karıştırma" biraz tadsız hâl aldı. Zira, o Burhan Toprak meşhur Gaskonyalılar rezaletinde rol alınca bu Burhan Topraka bir Menderes âşıkıdır diye ters ters bakanlar türedi. Halbuki Burhan Toprak bütün ömrünce D.P. ye değil C.H.P. ye sevgi. Menderese değil İnönüye saygı duymuştur.

Şiir günleri

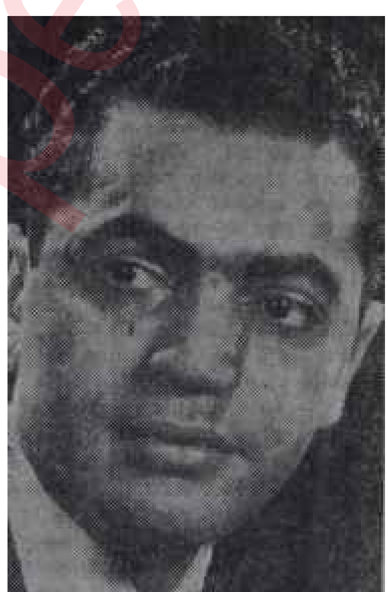
Başkentte okulların ve derneklerin düzenledikleri gür günleri birbiri ardına devam edip gidiyor. Bu günlere çağrılan şairlerin seyyar tiyatro kumpanyalarındaki oyunculardan pek te farkı kalmadı sayılır. Dur durak yok o geceden bu güne koşturup duruyorlar. Şiir gecelerinden biri. geçen haftanın sonuna doğru'Kolejliler Derneği tarafından 'düzenlendi ve Sanatsevenler Klübünde kalabalık bir dinleyici topluluğu önünde yapıldı. Klübün küçük salonu lebalep doluydu. Çokları sandalyasızlıktan ayakta kaldı. Gecede, çoğunlukla Koleji bitirenler, çeşitli şairlerin şiirlini, bu arada Salâh Birsel, M. Sunullah Arısoy, Ali Püsküllüoğlu, Ahmed Oktay, Volkan Vural, Orhan Kayıhan da kendi şiirlerini okudular.

Bu geceden bir gün sonra Ankara Maarif Kolejinde Yeniler Ocağının düzenlediği bir başka şiir-gecesi yapıldı. Bu bir yarışmaydı. Kolejli gençlerden şiirle uğraşan kız - erkek yirmi kadar genç, bir yarışmaya katılmışlardı. Jüri .üyeleri Munis Faik Ozansoy, Salâh Birsel, öğretmen Türkân Çopuroğlu ve Arısoydu. Yazışma sonunda Şener Özşahin birinci, Nuran Emren ikinci, Rıza Akyıldız üçüncü, Cenk Koray dördüncü, Esin Çakıroğlu beşinci oldular. Genç lerin Özellikle ve büyük bir çoğunlukla arı türkçeyi kullanma çabaları jüri üyelerinin dikkatinden kaçmadı. En çok kullanılan kelimeler de "evren" ile "anı"ydı. Yarışmanın sonucu alındıktan sonra jüri üyeleriyle diğer gençler de kendi şiirlerini okudular.

Sergiler

Geçen hafta içinde,Sanat Tenkitçileri Cemiyetinin Türk - Amerikan Derneğinde düzenlediği sergiden baş ka, Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesinde de ressam M. Esad Subaşının bir sergisi açıldı. Bilfiil 27 yıl resim öğretmenliği yaptıktan sonra kendi., dileğiyle 1957 de emekliye ayrılan. sanatçı, resim çalışmalarını devam, ettirmektedir.

Subaşı klâsik ve modern çalışmalarını bir arada sergilemiştir. Türk motiflerinden faydalanmak' suretiyle yaptığı çalışmalar da var. 23 Nisana kadar açık kalacak olan sergi, sanatçının 6. resim sergisidir.

Yolculuk var

Gene geçen hafta İçinde Sanatsevenler Klübünde açılan bir seramik sergisi, taşıdığı özellik bakımından gezenlerin hayret ve dikkatini çekti. Çünkü, Naci Karasu adlı sanatçı gün ışığından mahrum, gözleri görmeyen bir sanatçıdır. Görmeyen gözlerin gören bir çok gözlerden ne kadar ileri olduğunu anlamak için bu serginin gezilmesi şarttır. İçicinde insanı şaşırtacak derecede başarılı eserler var.'Heykellerin, tabakların, vazoların bu derece incelik ve titizlikle görmeyen bir kişi tarafından yapılabildiğine insanın İnanası gelmiyor ama, Naci Karasunun sergisi de bir gerçek olarak ortada duruyor. Bilhassa heykellerindeki başarı üzerinde durulabilir.

Yeni kitaplar

Son günlerde yayın faaliyeti'hızlanmışa benziyor. Varlık Yayınevi her ay olduğu gibi bu ay da yeni kitaplar yayınladı. Bunların içinde İlhan K. Mimaroğlunun "Musiki Tarihi" bilhassa üzerinde durulması gereken bir Önem taşıyor.

Düşün Yayınevi de, son günlerde iki yeni kitap yayınladı. Bunlardan biri Burhan Arpadın daha önce Cumhuriyet gazetesinde tefrika edilen Naşidin hayatı ile ilgili, tiyatro tarihimiz bakımından son derece ilgi çekici kitabı, ikincisi de M. Sunullah Arısoyun "Dışa Vuran Karanlık" adlı şiir kitabı.

Yeditepe Yayınevi ise Salâh Birselin "Kikirikname", Ergin Sanderin "Gözlerinde Gökyüzü", Oktay Tunerin "Deniz Kapısı", Ahmet Hamdi Tanpınarın "Şiirler" adlı şiir kitaplarını yayınladı.

Ordu ve bölge konserleri

Cumhurbaşkanlıgı Senfoni Orkestrası geçen yıl olduğu gibi bu yıl da bir .yurtiçi konser turnesine çıkmak üzere hazırlıklarını tamamlamaya çalışmaktadır. Geçen yıl bu orkestra ilk defa yurtiçi konser turnesine çıkmıştı. Almanyada başarılı bir öğrenim süresinden sonra'yurda, dönen ve döner, dönmez de, batı müziğinin geniş ölçüde yayılması için çalışmaya koyulan genç orkestra şefi Hikmet Şimşek ağır ve yorucu üç turnenin hemen bütün . yükünü gık demeden taşımıştı. Batı, Güney ve Kuzey Anadolu bölgelerinde 19 ile gidilmiş ve buralarda kırka yakın senfonik konser verilmişti. Bu konserler bütün tahminlerin üstünde bir ilgi görmüştü.

Bu yıl da Mayıs ayı içinde gene Şef Hikmet Şimşek yönetiminde Orta ve Doğu Anadolu ile, Trakya ve Marmara bölgelerinde konserler verilecektir. Bu konuda gerekli inceleme ve temaslarda bulunmak üzere orkestradan iki temsilci bu bölgelere hareket etmiştir.

SANATÇI Ve DÜNYASI

CÜNEYT GÖKÇER

M. Sunullah ARISOY

Dedesi paşaymış. Nerdeyse "dede-paşa" sının paşalığı bizi bir Cüneyt Gökçerden edecekmiş. Yıl 1936-37. Başkenti bile tiyatrosuz bir Türkiye. Tiyatroculuk, "aile şerefine nakise getiren", babaların, suratını astıran,, anaların dizlerini dövdürüp, iki gözü iki çeşme ağlattıran, aşağı kattan bir meslek!

Cüneyt Gökçerin dedesi paşa. Babası subay. Kendisinin de baba mesleğine girmesi gerek. Bu beni "aile şerefi"nin korunması, hem de bir geleneğin sürdürülmesi yönünden şart. liseyi bitirmiş, Harp Okulu Cüneyt Gökçeri bekliyor. Oysa, Cüneyt Gökçerin yüreği Cebecideki Devlet Konşervatuvarının kapısından içeri çoktan girmiş, ilk sınıfın sıralarından birinde dört dörtlük oturmuş! Olurdu olmazdı derken bir yandan babasıyla bir yandan annesiyle arası iyiden iyiye şeker renk olmuş. Öyle ki genç tiyatrocu adayı ağabeysi Zafer Gökçerin evine "İltica" zorunda kalmış.

"— Peki, şimdi ne düşünüyor aileniz?" diyorum.

Gülümsüyor;

"—. Şimdi memnunlar.." diyor.

"Aile şerefi" kurtarılmış. Şükür kurtaranla, kurtarttırana !

Konservatuvar giriş sınavına. 300 genç başvurmuş o tarihte. C. Gökçer tam o sıralarda üşütmüş, anjin olmuş, sesi kısılmış. Kısık sesle de olsa sınava girmiş. Jüride Carl Ebert gibi bir tiyatro kurdu var. İnce elenip sık dokunuyor. Sonunda 16 kişi Konservatuara girme hakkını kazanmış. Adaylardan Cüneyt Gökçeri, kazananlar listesine almakta epeyce düşünmüşler. Herşeyi iyi hoş da. gencin sesi yok. Genç aday "Geçiçi diyor uma, der tabii o. Düşünmüşler taşınmışlar, Konservatuvara gireceklerin sonuncusu olarak, yani onaltıncı olarak Cüneyt Gökçeri de kabul etmişler!

"— O onaltı kişi kimlerdi? Kimler kaldı onlardan?" dedim.

"— Konservatuvarı ancak beş kişi bitirebildik" dedi. "Öbürleri çeşitli sebeplerle ayrıldılar.."

"— Bitirenler kimler?"

"— Agah Hün, Ahmet Evintan Meliha Ara, Saim Alpago, bir de ben.."

"— Gene sonuncu mu oldunuz?

Utangaç çocuklar gibi kızarır oldu, başını öne eğdi :

"— Hayır, dedi, sesim açılmıştı da, birinci oldum!"

Zaten son sınıfta Carl Ebert kendisine asistan olarak Cüneyt Gökçeri seçmiş. Okulu bitirdiği yıl da, kendi okuluna öğretmen olarak tâyin edilmiş. Hem oyuncu, hem öğretmen.

"— Hangi dersi okutuyorsunuz ?"

"— Sahne ve mimik.."

"— Tiyatro Enstitüsünde de dersiniz var mı?"

"— Var, evet. Bu yıl başladım Orada, da oyun yazarlığı ve kritik dersi veriyorum."

Gökçerler tam on kardeş ! Beşi kız, beşi erkek. Babaları asker olduğu için her biri bir İlde doğmuş. Cüneyt Gökçerin kısmetine Malatya düşmüş. Yıl 1920. İlkokulu Konya, ortaokulla liseyi Ankarada bitirmiş, sonra Konservatuvara girmiş,

"— Sahneye çıktığınız ilk oyun."

"— İlkin Tatbikat Sahnesinde oynadım. Biliyorsunuz o zamanlar daha Devlet Tiyatrosu kurulmamıştı. 1943 den 1949 a kadar Tatbikat sahnesi olarak temsiller verildi. Ben de İlkin 1943 de Otelci Kadın piyesinde oynadım. Başrolde. Cavalleri rolünde,"

"— Size orta rol kısmet olmamış zâten.." diyorum.

Gene o çocuksu utangaçlığıyla, hatta sesi de biraz kısılarak:

"'— Evet, diyor, öyle oldu.."

Hani nerdeyse "kısmetlim yokmuş" diyecek. Güçlü bir oyuncu olmanın biraz da haklı görülebilecek "övünme" sinden hiç bir iz yok. Üstelik yalnız güçlü bir oyuncu da değil, iyi bir sahneye koyucu da. Dahası var, bir de yaşı kırkı bulmadan Devlet Tiyatroları Umum Müdürü olmuş, E, bunlardan yalnız birini ele geçirse kişi, biraz kasılma, övünme hakkı tanınır elbette. Gerçi biz tanıyoruz bu hakkı ama, Cüneyt Gökçer kullanmıyor.

Cüneyt Gökçer yakışıklı bir adam. Uzun boylu, geniş omuzlu, şöyle bir gördünüz mü, durulayıp bakıyorsunuz. Bir de bu yakışıklılığa ünlü, önde oyunculuğunu katın, O zaman iş biraz çatallaşıyor!

"— Nasıl ? dedim, mektup falan.."

"— Geliyor" dedi.

Gökçer "tecahülü arifane" den geliyor.

"— Tabii gelir, dedim, herkese gelir mektup. Benim dediğim o çeşit mektup değil. Hani o biçim mektup!

Bir duraladı. şöyle bir bakıştık. Güldü,

"— Gençliğimizde daha çok aşk mektupları geliyordu, dedi, şimdilerde ciddî mektuplar geliyor. Tiyatro sanatıyla ilgili."

Konuyu değiştirdik.

"— Şimdiye kadar kaç oyunda oynadınız?"

"— Oynadığım rollerin sayısı otuzu geçiyor sanırım."

"— Oynadıklarınızdan en beğendiğiniz roller hangileridir?".

"— En çok Shakespeare'in Onikinci Gecesinde Malvollo rolünü severim. Sonra Cyrano, Peer Gynt,

Hamlet, Oidipus, Kral Lear, Faust."

"—Bunlar hep klâsiklerden. Modern oyunlardan sevdiğiniz rolleriniz..'»

" —Ruhlar Gelirsedeki koca rolü.."

. "—Şimdiye kadar kaç eser sahneye koydunuz?"

"— Onbeşi buldu."

"— Bunların içinde sizin en güvendiğiniz mizansenler hangi oyunlardadır acaba?"

"— Miras, Cadı Kazam, Anna Frankdaki mizansenlerimi beğeniyorum. En çok bunları beğeniyorum."

"— İlk sahneye koyduğunuz eser.."

"— 1947 de Tatbikat Sahnesinde Alfred de Musset'nin Şamdancısını koydum."

"— Sizi ne zaman sahnede göreceğiz? Seyirci olarak Umum Müdür oluşunuzdan daha önemli bu bizim için."

"— Haklısınız. Benim için de öyle. Ben de her şeyden önce bir sahne sanatçısıyım. Benim için de önemli olan sahnedir, rejisör ve oyuncu alarak. Önümüzdeki mevsimi Shakespeare'in bir oyunuyla açmak istiyoruz. O oyunda oynamak niyetindeyim."

"— Shakespeare'in hangi oyunu konacak sahneye?"

"— Şimdiden bir şey söylemek doğru olmaz. Daha Edebî Heyet bir karara varmadı."

"—- Meselâ?"

"— Macbeth veya Venedik Taciri olabilir.."

Sigaraları yeniledik. Benim gözüm saatte, Gökçerin gözü saatte. Öyle sıkışık bir zaman aralığına sıkıştırdık ki, konuşmayı.

"— Bir şey daha, diyorum, Tiyatronun seyirciye kapalı olan, seyircinin bilmediği bir yanı daha var. Kulis. Seyirci karşısına derli toplu çıkan nice oyunların hazırlama ve oynanışında türlü terslikler olur. Geçtikten sonra gülünür ama o sırada hiç de işin gülünecek yanı yoktur. Böyle bir şey var mı tiyatro hayatınızda?.."

"— Benim başımdan, pek geçmedi böyle bir şey diyebilirim. Yalnız biri var. İlgi çekici bulursanız anlatayım. Geçen yıl Parise gitmiştik, biliyorsunuz. Kral Oidipus'la Orhan Asenanın Hurrem Sultanını oynamıştık. Tiyatro binası, sahne, kulis, odalar bize yabancı tabii.. Oidipusu oynuyoruz. Nevit Kodallı grubuyla kulise yerleşmiş. Ben sahneden çıkıp kıyafet değiştireceğim. Çıktım sahneden, zaman az, koştum kapının birini açtım, baktım yanlış bir oda. Aşağı inen, yukarı çıkan bir sürü merdiven ve odalar. Odayı şaşırmışım. Temsil devam ediyor.. Merdivenlerden indim, bir kapı daha.. O da yanlış. Felâket. Zaman geçiyor. Yok mu burda kimseler diye bağırdım. Odayı bulmanın imkânı da yok. Son bir hamle yaptım. Yeniden merdivenlerden indim, önüme bir kapı çıktı, can havliyle kapıyı açtım ve., sokağa çıktım! Evet ya, sokağa! Kral Oidipus kılığıyla Parisin sokağına.. Ama işime yaradı sokağa çıkmak. Giriş kapısından odanın nerde olduğunu biliyorum. Hemen yöneldim, odayı buldum, Boyundum, giyindim, koşturdum sahneye.."

"— Yetiştiniz mi?"

"— Evet, yetiştim!"

Gökçerle bundan sonra biraz da tiyatronun, bizim tiyatronun genel meseleleri üzerinde konuştuk. Bölge Tiyatroları konusunda kanun hazırlıklarının ilerlediğini söyledi. Bu tiyatroların kadrosunu bulabilmek, başlı başına bir mesele.

"-— Bu konuda ne düşünüyorsunuz?" dedim. Cevap verdi:

" —Haklısınız, Milli Eğitim Plânlama komisyonunda da bu mesele üzerinde titizlikle durduk. Bir kere Ankara Devlet Konservatuarının ıslâhı işi ele alınacak. Genişletilecek. İzmir Devlet Konservatuarı günün ihtiyaçlarına cevap verecek bir hâle getirilecek. İstanbul Konservatuarının devlet eliyle yönetilmesi sağlanacak,. Bu suretle İstanbulda da, geniş çaplı ve imkânlı bir konservatuar kurulmuş olacak. Ayrıca, Bölge Tiyatrolarının elemanlarını kendi bölgelerinden sağlamalarını düşünüyoruz. Bunun için de, her tiyatronun yanında, bir de Tiyatro okulu açacağız. Bunlar takdir edersiniz ki, para, zaman ve eleman işidir. Ama yapacağız."

"— Türk tiyatrosunun bugünkü durumu hakkında ne düşünüyorsunuz?"

"— Tiyatronun bir çok unsurları var. Binası var, seyircisi var, yazan var, oyuncusu var. Bence, Türk tiyatrosu icra yönünden övünülecek bir seviyededir. Geçen yılki Paris turnesi bu bakımdan bizim görüşümüzü haklı çıkardı. Bu benim için bir İdealdi. Yüzyıldan beri batı ülkelerinle- Türk Tiyatrosunun durumu baklanda hiç bir bilgi yoktu. Paris turnemiz İcra yönünden hiç de geri olmadığımızı, hattâ bir çok bakımlardan ileri olduğumuzu ispat edebildi sanıyorum."

"— Peki, tiyatro yazarlığımız?"

"— Biliyorsunuz, bizim klâsik bir tiyatromuz yok. Yani bugünkü anlamıyla. Tiyatro yazarlığımız son yıllarda gelişme içindedir. Her yıl yeni yeni yazarlar çıkıyor ortaya. Yalan bir gelecekte Türk tiyatrosunun eser yönünden temeli olacak yazarlarımız da yetişecektir elbette. Biz elden geldiğince, tiyatro yazarlığının gelişmesi için destek olmaya çalışıyoruz."

"— Evet, özellikle bir iki yıldır, bir destekleme kampanyanız var. Tutum olarak iyi tabii. Yalnız ölçülerde biraz fazla hoşgörür değil misiniz?"

"— Haklı olabilirsiniz. Bizi yerli oyunlara ilgi göstermiyor diye tenkid etmeyin de, fazla hoşgörürlükle tenkid edin, razıyız. Ama ölçülerde biraz değişiklik yapmak, dediğiniz gibi, faydasız olmıyacak sanırım."

"— Gene geçen yıl ve bu yıl oyun culara reji yapma imkânını veriyorsunuz. Bu denemeden aldığınız sonuç nedir?"

"— İyi sonuçlar aldığımızı sanıyoruz. Meselâ bir Ziya Demireli tiyatromuz rejisör alarak kazanmıştır. Bölge tiyatroları, yalnız tecrübeli oyunculara değil, sahne koyucularına da ihtiyaç gösteriyor. Şimdiden arkadaşlarımızın reji yönünden de tecrübe sahibi olmalarına çalışıyoruz. Bu yılki denemelerimizin ikisinden çok iyi sonuçlar aldık,"

"— Kimler meselâ?"

"— Şimdiden ad vermem doğru olmaz. Ama ben sonuçdan memnunum."

Cüneyt Gökçerin Mayıs ayı içkide bir Rusya gezisi olacak. Hem inceleme yapacak, hem de Kral Lear'i oynıyacak. Sonra Batı Almanya Hükümetinin davetlisi olarak Almanyaya gidecek. Saatlerimiz 19.30 olmuştu. O, Amerikan Tiyatrosunun oyununa gidecekti. Hazırlanacak. Sanatsevenlerdeli Kitap Sergisinin hazırlıkları da beni bekliyor.

"— Sizi sevenlere bir diyeceğiniz?" dedim.

"_ sevgiler.." dedi.

TİYATRO

Temsiller

Ankarada amerikalılar

Bitirdiğimiz haftanın sonlarında bir gece Ankaradaki Büyült **Tiyatronun** şık, zarif, cici salonunda sahnenin kırmızı, ağır perdesi kapandığında seyirciler heyecan içinde ellerini çırparak yerlerinden fırladılar. Etraf bir an karanlık kaldı, sonra perde tekrar açıldı. . Sahnede, o gece üç saat boyunca Ankaralılara hakikaten mükemmel bir tiyatro ziyafeti çekmiş bulunan New York Theatre Guild'ın Amerikan Repertuar Grubu artistleri yardı. Alkışlar büsbütün kuvvetlendi. Kırmızı perde defalarla kapandı, defalarla açıldı. Fakat sahnede bir genç kadınla bir ufak kız çocuğu yalnız başlarına belirdiklerinden tezahürata takdir sedaları da karıştı. Bunlar, o gece oynanan "The Miracle Worker =Mucize Yaratıcısı" piyesinin iki harikulade kahramanı, küçük Rona Gale ve genç Barbara Barrie idi.

Amerikan trupunun bitirdiğimiz hafta içinde başkentte verdiği temsiller tam bir başarıyla sonuçlandı. Amerika ile Rusyanın, fezanın fethinden gayrı dünya milletlerini fetih için de aralarında yarıştıkları hiç kimsenin meçhulü değildir. Bu ikinci yarışta kullanılan başlıca silâh **ise,** roket değil sanattır. Gerçi Amerika, Hollywood filmleri sayesinde kendisine geniş bir tesir sahası bulmuştur ama beyaz perdenin aksettirdiği Amerikan havasının Amerikaya ne nisbette fayda, ne nisbette zarar getirdiği kesin olarak belli değildir. Buna mukabil Ruslar bilhassa musiki sanatçıları, baleleri ve dana truplarıyla dünya milletlerine Sovyet Rusyada sâdece **top** yapılmadığını, tereyağın nimetlerinden de faydalanıldığını göstermeye çalışmaktadırlar. İtiraf etmek lâzımdır ki bu yarışın Türkiyede cereyan eden kısmında Ruslar Amerikalıları geçmiş durumdaydılar. Atlantiğin ötesinden gelen tiyatro trupu muvazeneyi Demokrasi blokunun lideri lehinde bozmağa muvaffak oldu.

Temsiller salı akşamı başladı ve cumartesi gecesi nihayet buldu. Gala temsilinde seyirciler arasında Dışişleri Bakam Selim Sarper ile bazı Bakanlar da bulunmaktaydı. Sarper ve ailesi, Amerikanın yeni Ankara Büyük Elçisi, kibar ve asil tavırlı Raymond Hare İle Maslahatgüzar Cowles ve eşinin dâvetlisiydiler. Salonda hemen bütün kordiplomatik ve başkent sosyetesinin ileri gelenleri hâzırdılar. O gece "The Glass Menagerie=Cam Biblolar" oynandı.

Güzel bir repertuvar

New York Guild tiyatrosunun Amerikan Repertuvar Grubu tara Andan State Department'in himayesinde hazırlanan bu turnesinde uç Amerikan piyesi takdim edilmektedir. Bunlardan biri Tonnessee Williams'ın "The Glass Menagerie" si, öteki Thornton Wilder'in "The Skin of our Teeth=Ramak Kaldı" sı, üçüncüsü de William Gibson'un "The Miracle Worker'idir. Ankarada bu üç piyesi de seyredenler ayrı hava taşıyan üç oyun görmek fırsatını buldular. Tennessee Williams'ın piyesi 1930 senelerinde bir amerikan ailesinin hayatından bir levhadır. Bir ana, bir oğul ve bir kızdan müteşekkil bu ailenin hayatından bir parça son derece realist bir hava içinde gözler önüne serilmiştir. Gerçi oyunun hem bir kahramanı, hem de seyirciye nakili olan oğul bunun hayal alemi içinde takdim edilen gerçek olduğunu söylemektedir ama, hayal âleminden kasıt sâdece tiyatro sanatıdır. Yoksa yazar hiç bir suniliğe kaçmamış, hisleri olduğu gibi belirtmiştir.

İkinci olarak temsil edilen "The Skin of our Teeth" de Ankaralı seyirciler karşılarında -Cam Biblolar da öyledir ya..- tanıdıkları bir piyes bulmuşlar ve bunda modern tiyatro sanatının eğlenceli - inceliklerini bularak zevk duymuşlardır. Thornton Wilder bu oyununda insanlığın ebedi çizgilerini başarıyla çekmektedir. Piyeste aynı aile bir Buz devrinde, bir Nuh tufanında, bîr de Dünya Harbinde gösterilmekte ve hem Antrobus ailesi ve hem de -dolayısıyla- bütün insanlık mahvolmaktan "Ramak Kala" kurtulmaktadır. Yirmi yıl önce yazıldığı halde mânasından bir şey kaybetmemiş olan "The Skin of our Teeth" başkentlileri hakikaten cezbetmiştr.

Ama büyük sükseyi, hayatı tasvir edilen kadın halen yaşamasa tipik bir melodram sayılacak "The Miracle Worker" kazanmıştır, Willam Gibson'un bu piyesi meşhur Helen Kellerin çocukluğunu anlatmaktadır. Helen Keller okullarda dahi okutulan psikoloji kitaplarında adi geçen bir kadındır. Bu kadının resmi daha geçenlerde, Başkan Kennedy ile yaptığı görüşme üzerine Amerikan gazetelerinde yayınlanmıştır. Helen Keller ufacıkken geçirdiği bir hastalık sonunda görme ve duyma, konuşma hislerinden mahrum kalmıştır. Fakat sonradan, başka hislerinin şayanı hayret inkişafıyla adeta normal bir insan durumuna geçmiş, okuyup yazma öğrenmiş, kitaplar yazmış, bütün diğer melekelerini inkişaf ettirmiştir. Böylece, fevkalade bir tip olarak adım bütün dünyaya duyurmuştur. Bugün çok yaşlı bir kadın olan Helen Keller ömrünün büyük kısmını, kendisini yetiştiren ve bir zamanlar bizzat kör olan hocası Annie Sullivan ile birlikte oturmuş, iki kadın ebedi bir arkadaşlık kurmuşlardır. Piyeste Helen Keller, babası, annesi , Annie Sullivan hep görünmekte ve küçük kızın hissiz, hayvan gibi yaşadığı ilk yıllan canlandırmaktadırlar. Eserdeki melodram havası, konunun tabii bir icabıdır. Fakat yazar bunu o kadar güzel işlemiştir ki ve Helen Keller'in varlığı seyircide öyle bir tesir yaratmaktadır ki melodram havası hemen dağılmaktadır.

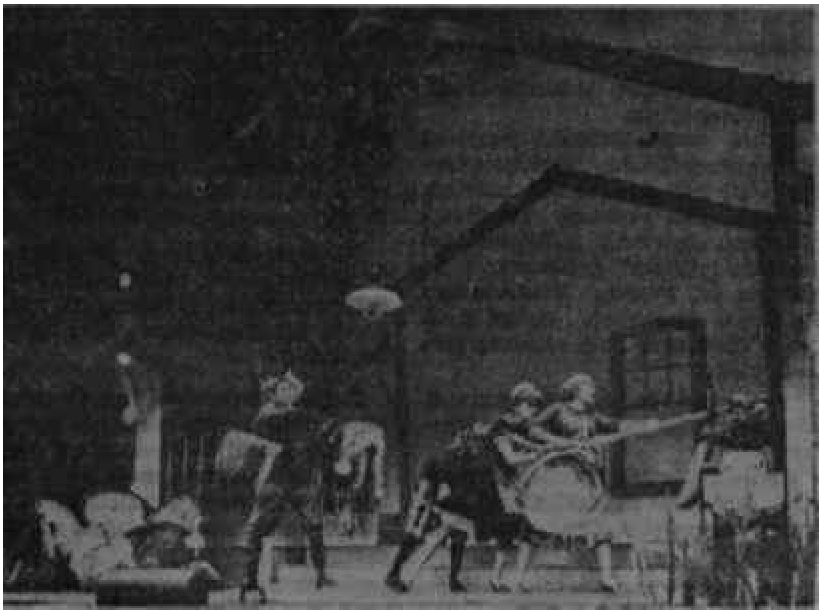

June Havoc

Şöhretlerden bir tanesi

Kuvvetli bir ekip

Trup, isimleri bütün dünya sanatseverleri tarafından bilinen birkaç güçlü sanatçıyı kadrosunda taşıdığından her gittiği yerde daha oraya varışından önce alâka uyandırmıştır. Bu yüzdendir ki Büyük Tiyatronun bütün yerleri günlerce evvel, parterdeki koltukların yüksek fiyatına rağmen tamamen satılmış ye temsiller kapalı kişeyle verilmiştir. Bu sanatçıların başında Amerikan sahnesinin 17 numaralı kadını olarak bilinen Helen Hayes gelmektedir. Tam ellibeş senedir sahneye çıkan ve bir çok filmde de rol aldığından dolayı

Amerikan Tiyatro trupunun "Cam biblolar" ı
Saat gibi

şöhreti Amerika hudutlarının dışına taşmış bulunan Helen Hayes sanatıyla da seyircileri büyülemektedir. Türk sinema meraklıları kendisini an son, başrolünde İngrid Bergman'ın oynadığı Anastasla filminde görmüşlerdir. Aynı zamanda bir da Oscar kazanmış bulunan Helen Hayes Ankaralılara unutulmaz bir hatıra bırakmıştır.

Truptaki başka bir şöhret, bin zamanla" Greta Garboya partnerlik yapan Leif Erickson'dur. Erickson asıl şöhretini beyaz perdede kazanmış, oradan sahneye, geçmiştir. Bu usun boylu, yakışıldı sanatkârı "Joan of Arc = Jandark", "Sorry Wrong Number", "Show Boat", With a Song in my Heart" ve "Tea and Sympathy" filmlerinden hatırlayanlar tavırlarını yadırgamamışlardır. Trupun üçüncü bir şöhreti, Türkiyede az tanınan June Havoc, bir dördüncüsü de Helen Menken'dir. Fakat kadro son derece kalabalıktır. Zira oynanan piyeslerden sâdece "The Glass Menagerie" az kahramanlıdır.

Öteki ikisinde sahneye bir çok kimse çıkmaktadır. Ayrıca teknisyenleri, idarecileri ve tabii rejisörleriyle trup elli kişilik bir kafile teşkil etmektedir.

Ayrı bir oyun tarzı

Fakat Amerikan trubu, bütün bunların üstünde, daha doğrusu, bütün bunların sayesinde türk seyirciyi oyun tarzıyla cezbetti. Her üç piyeste de mükemmel bir mizansen kendini herkese hissettirdi. Gerçi turnenin hazırlıkları piyes yazarlarının bizzat nezaretinde yapılmıştır.

Ama oyunların cereyan tarzı parmakları hakikaten ağızda bırakmıştır. Meselâ "The Miracle Worker'de Annie Sullivan'ın küçük ve asık Helen Keller'e yemek yemesini öğretmeye çalıştığı bir sahne vardır ki iki oyuncu bunu bir otomat intizamı içinde, her hareketleri saniyeyle hesaplanmış tarzda oynamaktadırlar.

Nitekim seyirciler bu kadar mükemmeliyet karşısında bütün oyunların son derece dikkat ve itinayla, adeta kronometre tutularak hazırlandığı, bütün mizansenlerin verildiği hiç kimsenin nazarından kaçmamıştır.

Bu, sâdece sanat gücünün değil, ayrıca ciddi bir çalışmanın, gayretin, yani meslek haysiyeti ve âdabının da bir neticesidir. Bu temsillerin nasıl bir prova devresinden sonra sahneye konduğunu tahmin etmek için kâhin olmaya hiç lüzum yoktur. Ama emekler boşa gitmemiş, mükemmel temsiller hazırlanmıştır.

Türk seyircinin hayran kaldığı başka bir husus, oyunun sürati oldu. Oyuncular çabuk amerikanca değil, anlaşılır ingilizce konuşmaktaydılar. Ama üç temsil boyunca tek kelime uzatılmadı, tek replik aksamadı, tek hareket yayvan ve rahvan hale sokulmadı. Sahnede herkes, hepimizin hayatta konuştuğu gibi konuşuyordu. Türk seyircisi oyun sürati bakımından Muhsin Er» tuğrulun Şehir Tiyatrosu havasından kurtulup Carl Ebert'in Devlet Tiyatrosu havasına geçince geniş bir nefes almıştır. Nitekim ondan sonra bizde de oyunlar biraz hızlandırılmıştır. Ama bu birinci sınıf amerikan trupunun oyununu görmek, bizim rejisörlerimize inşallah bir fikir telkin etmiştir. Sürat ve çabukluk) sağlam prova, laubalilikten uzak artistler ve ciddi çalışma neticesinde nasıl "acelecilik" olmaktan çıkmaktadır, üç temsilde bunu amerikalı sanatkârlar Ankaralı seyircilere göstermişlerdir. Bilhassa "The Skin of our Teeth" de ve "The Miracle Worker"de bu gayretler şahikasına erişmiştir.

Her halde New York Guild tiyatrosunun temsilleri, türk seyircisi tarafından uzun yıllar hatırası muhafaza edilecek ciddî ve büyük bir amerikan başarısı olmuştur.

Basın Şeref Divanı Tebliği

Prof. Dr. Naci Şensoy başkanlığında toplanan Basın Şeref Divanı aşağıdaki tebliğin yayınlanmasını kararlaştırmış - tır:

Son günlerde bazı basın mensupları arasında karşılıklı olarak yapılan yayınların ifade ve üslûpları karşısında, Basın Şeref Divanı, Ahlâk Yasasının 2 nci maddesinin aşağıdaki fıkralarının ehemmiyetle hatırlatılmasını zaruri sormuştur.

"Şahıs, müessese ve zümreleri hedef tutan yazılarda galiz kelimeler kullanılamaz, şeref ve haysiyetlere karşı haksız yayın yapılamaz.

Amme menfaatini ilgilendirmeyen hallerde fertlerin hususi hayattan küçük düşürücü şekilde teşhir edilemez.

Şahıslar, müesseseler veya zümreler aleyhinde iftira ve isnatta bulunulamaz."

Bu hükümlere azami riayet gösterilmesi hususunda basın mensuplarının dikkatlerinin çekilmesine karar verilmiştir.

Sosyal Hayat

Yeni hava

1958 yılında Washington'un büyük otellerinden Mayflower'de büyük bir akşam yemeği veriliyordu. Geniş ve mutantan salon onikişer kişilik, zevkle tanzim edilmiş masalarla doluydu. Bu masalardan birinde, şimdi AKİS'te bu satırları yazan kimse oturmaktaydı. Salonun baş köşesindeki masayı işgal edenler arasındaki bir çift, bütün salonun dikkatini üzerine çekiyordu. Saatler ilerledikçe salonun ilgisi daha da arttı.

Genç ve yakışıklı bir senatörle güzel eşinin teşkil ettiği bu çift Kennedy soyadını taşıyordu. Jacqueline Kennedy o gün de her zaman olduğu gibi çok şık ve zarifti. Üzerinde pembe satenden uzun bir gece tuvaleti vardı. Genç çiftin gerek giyimlerindeki, gerekse hareketlerindeki zerafet, o gece salondaki hayranlık havasını uzun zaman devam ettirmeye yetti.

Kek bile pişiremez.

Yıllar sonra birgün bu zarif çift, Beyaz Saraya aynı hayranlık duyguları arasında girdi. Theodore Roosevelt'in "Prens Alice" diye tanınan kızı Alice Roosevelt'in, "Beyaz Saraya giren her Başkan eşinin, buraya, kendi havasını getirdiği" tarzındaki sözleri genç Bayan Kennedy'nin kendine has tavırları ve marifetleri ile bir defa daha doğrulandı. Zira Teddy Roosevelt'en beri Beyaz Sarayda bir büyük anne havası esiyordu. Bu hava bazan sempatik, bazan neşeli, bazan ciddî olarak esiyordu, fa kat daima orta yaşın üstünde bir hava olmaktan kurtulamıyordu. 31 yaşındaki Jaoqueline Kennedy'nin, küçük çocukları, hoş tavırları ve neşeli hali ile Beyaz Saraya getirdiği yeni hava derhal Washington'a ve hattâ bütün Amerikaya yayılıverdi.

Seçim kampanyası sırasında muhalifleri onun çok genç olduğunu ileri sürmüşler ve alayla karışık "O, kek bile pişiremez!" demişlerdir. Aslında, halen Amerikanın 1 numaralı kadınında aranan vasıf, kek pişirmek değil, son derece güç ve karışık bir iş olan Beyaz Sarayın ev idaresini yürütebilmek, her türlü sosyal krizle uğraşmak ve dışarıya da sızıltı vermemektir. Bu arada, hiç eksilmeyen misafirlerinin dillerini hem kusursuz olarak, hem de onlara lâf yetiştirebilecek, mahçup olmıyacak derecede iyi bilmek meselesi vardır. Siyasî bakımdan mükemmel bir muhit olan Washington'da yetişmiş olması Bayan Kennedy için büyük bir avantaj olmuştur. Fransızcayı, İtalyancayı ve Almancayı kusursuz olarak konuşabilmektedir.

Jackie, -şimdi, Amerika kendisini böyle çağırmaktadır.- "Siyasette herhangi bir zevce kadar çok çalıştım. Kasırga içinde yaşadım. Tecrübesiz olduğumu söylemek, kelimenin tam mânasile yanlıştır" demektedir.

Geçen yıl, Fransız Reisicumhuru De Gaulle Amerikaya yaptığı ziyaretten dönüşünde hava alanında şöyle demiştir:

"— Amerikadan bir şey getirmek isterdim. O da güzel bayan Kennedy'dir."

Azametli General, Fransız' Sefaretinde Jacqueline ile dakikalarca fran sazca konuşmuştur. Orada hazır bulunanlar, takdirle: "Jackie, De Gaulle'ü sevimliliği ile fethettiği gibi herkesi aynı şekilde kazanabilir" demişlerdir.

Jackie bilgilidir. Meşhur Vassar Kolejine girdikten iki sene sonra "Prix de Paris" için yapılan bir yarışmada, yazı ve desen kabiliyetiyle birinci mükâfatı kazanmıştır.

Giyim için senede otuz bin dolar harcadığı hakkındaki söylentilere Jackie sâdece gülmüş ve:

"— Bu kadar para harcasam, samurdan iç çamaşırlar giyerdim" demiştir.

Az parayla iyi giyinmenin ve iyi ev geçindirmenin sırrına ermiş bir hanım olarak ta tanınan genç Jackie, Amerikan kadınları için örnek teşkil etmektedir. Onun, ev işlerindeki becerikliliği ve çalışkanlığı da kendisini yakından tanıyanların takdir nazarlarından kaçmamaktadır. Kocasının Senatörlüğü sırasında hiç eksik olmıyan günlük misafirleri için hazırladığı onikişer kişilik yemek masaları, Amerikan sosyetesinde hâlâ söylenmektedir. Kendisi ise:

"— Hyannis'te iken, günde en az 50 kişilik yemek hazırlardım. Misafirlerimin kimler olduğunu da, ancak kapıyı açtıktan sonra öğrenirdim" demektedir.

İhtiyatta Jacqueline, kızı Caroline'nin üçüncü doğum günü için her şeyini bir hafta önceden, ikinci çocuğunun doğumunu yapmak üzere hastahaneye giderken hazırlamıştır. Çün kü küçük bir ihmal, çocuğun yaş gününü aksatabilir ve Caroline'nin üzülmesine sebep olabilirdi.

Kennedy ailesi birarada

Örnek aile

Bayan Kennedy, zekâsını maharetle kullanmasını bilen bir kadındır. Kendini siyasi bir şahsiyetten ziyade, bütün bir Başkanlık tablosunun tamamlayıcı bir unsuru olarak görmekte ve büyük bir samimiyetle:

"— Kendimi Amerikanın 1 numaralı kadını değil, bir Başkan zevcesi olarak görüyorum. En büyük zevkim, kocamın evini elimden geldiği kadar sakin ve rahat bir hale getirmektir. Böylece o, bütün güç ve dikkatini, milletinin kendisine tevdi ettiği vazife üzerinde toplıyabilir" diye konuşmaktadır.

MUSİKİ

İstanbul

Operada skandal

İstanbul Operası şarkıcıları geçen hafta cumartesi akşamı, Belediyenin koyduğu bir yasakla. "Sevil Berberi" operası temsiline alınmadılar. Hâdise şaşırtıcıdır. Nasıl olur da bir operanın üyeleri, o operanın bir temsiline girmeye izinsiz bırakılırlar? Binilen dalı Kesmek gibi görünen bu hâdise -ki aslında da öyledir- operanın idarecisi Aydın. Günün istifasını takip eden öbür hâdiselerin sıralanışında izahını bulmaktadır.

Aydın Gün, opera bütçesinde Belediye tarafından yapılan 222 bin liralık bir kısıntıyı protesto etmek maksadıyla istifa etmişti. Belediyenin bürokratlarına bir türlü dert anlatamamış, "bırakıma bütçede kendim kısıntılar yapayım. Size daha da büyük tasarruflar sağlarım. Fakat orkestra şefinin, orkestra üyelerinin, koro üyelerinin maaşlarından kesmeyinia" demiş, fakat "bütçe kapanmıştır" cevabıyla karşılaşmıştı, Bunun üzerine istifa taktiğine başvurdu. İstanbul Vali ve Belediye Başkanı Refik Tulgaya istifasını gönderdi. Sanıyordu ki Belediye, istifa gerçeğiyle karsı karşıya kalınca, operanın Aydın Günsüz yürüyemiyeceğini idrâk etmiş olacak, istifayı kabul etmiyecek ve başrejisörün isteklerini yerine getirecektir. Fakat kısa bir müddet sonra yanıldığını anladı Çünkü, kendisi gerçi bu yola şahsî kaprisin dürtüsüyle değil, sırf operayı ve üyelerini anlayışsız bürokratlara karsı korumak maksadile gitmişti ama istifanın karşılanışı ve sonraki olaylar, nihayet bugünkü İstanbul operası buhranı, doğrudan doğruya şahsi kaprisin, fakat bu kere Belediye Başkanı Tulga ve yardımcılarının kaprislerinin neticesiydi.

Falsolar serisi

Aydın Günün İstifası Tulga tarafından derhal kabul edildi. Böylece İstanbul Operası idarecisiz kalmıştı. Mesuliyet Belediyeye yükleniyordu. Belediyenin de opera idare etmekte hiçbir tecrübesi yoktu. Artık, sağduyu sahiplerini çileden çıkartacak falsolar birbirini takip edecekti. İlk iş olarak, operayla hiçbir alakası olmıyan Sabahattin Kudret Aksal, Aydın Günün yerin- opera idareciliğine tayin edildi. Devrilen çamlar bu kadarla kalsa gene iyiydi. Fakat Tulga, Aydın Günün istifasıyla uyanan öfkesini opera üyelerinden çıkartmak istermişçesine, doğrudan doğruya operaya karsı bir harekete girişti. Halbuki işinden ayrılan başrejisördü, opera kadrosu yerinde durmaktaydı. Temsillerin devam etmesine şimdilik hiçbir engel yoktu. Fakat Tulga bunu düşünemedi ve Ankara Devlet Operasından bir kadroyu İstanbulun "Sevil Berberi" temsili kadrosunun yerini almak üzere İstanbula davet etti.

Ankaradan davet edilen heyetin bas yıldızlarının. Ferhan Onat ile Doğan Onatın 27 Mayıs öncesi günlerinde. Vatan Cephesinin Ankara Devlet Operası "ocağının" kurucuları ve en faal üyeleri arasında oluşu, Belediyenin yanlış adımlarının en göze çarpanlarından biridir. Zaten Onatlar. V.C. faaliyetleri dolayısıyla, yakında Devlet Operasındaki 'işlerine son verileceği söylentilerinden habersiz değildiler. Bu yüzden bir çaresini bulup kapağı İstanbul Operasına atmak istiyorlardı. Aydın Günün İstifasıyla yaratılan buhran Onatların ekmeğine yağ sürdü. İstanbulda Vilayet Protokol Müdürlüğünü yapan Feridun Baysan yakın dostlarıydı. Onun aracılığıyla Tulgaya tesir ederek, kendilerinin baş yıldızları olacağı bir kadronun İstanbula "yardımcı kuvvet" olarak çağrılmasını sağladılar.

Onatların önderliğindeki işgal kuvveti İstanbula varınca Belediye bir basın konferansı tertipledi. Toplantıda Tulganın yardımcısı Adnan Çelikoğlu, bu davete gerekçe olarak "İstanbul Operası kadrosunun zaten toplama bir kadro olduğu" fikrini ileri sürdü. Böylece hem bir yandan, İstanbul operasının bugünkü durumuna yükselmesi için canla başla çalışmış, hepsi iyi eğitim görmüş, hepsi iyi niyetli, çalışkan ve yetkili sanatçılar olan üyelerine apaçık hakaret edilmiş oluyor, hem de -kullanılan "toplama" kelimesiyle anlatılmak istenen, Ankara Devlet Konservatuarının şan bölümünün diplomasını taşımamak ise-, kadronun baş yıldızları Onatların Devlet Konservatuarının arka kapısından çıkmış oldukları unutuluyordu.

Yuha sesleri

Olup bitenler, operanın yerli kadrosunun üyeleri arasında büyük infial uyandırdı. Belediye, İstanbullu kadronun menfi heyecanını görmezlikten gelemezdi. Ankara kadrosunun ilk temsilini gecen cumartesi akşamı vermesi gerekiyordu; Temsilde bir hadise çıkmasını önlemek için en iyi tedbir, İstanbul Operası üyelerinin salona alınmasını önlemek olacaktı. Halbuki bir operanın sanatçılarının, o operada verilen bütün temsilleri takip etmeleri, dünyanın bütün opera teşekküllerinde kadro üyelerine tanınan tabii bir hakti. Belediyenin yasağına rağmen temsil gecesi, kapıdan içeri sızmalar oldu. Oyun süresinde duyulan yuha sesleri de bir yolunu bulup içeri girenlerin gösterisiydi. Gerçi "yerli kadro" üyeleri, Ankaralı "misafirlere" karşı herhangi bir "nezaketsizlik" gösterisinde bulunmama hususunda prensip kararına varmışlarda ama, bu görüşe katılmayanlar da yardı. Belediyenin falsolar dizisini protesto etmenin bir yolu da temsili yuhalamak olacaktı. Kendilerine reva görülen kötü muameleye karsı birkaç yuha sesini de pek hafif bir protesto saymamak elde değildir. Çünkü, Belediyenin, bagta Tulga, olmak üzere İstanbul Operasının akıbetiyle doğrudan doğruya ilgili yardımcılenn, Ruhi, Kolçakın, Avni Delaunun, Adnan ,Çelikoğlunun sırf bilgisizlik, şaşkınlık, şahsi kapris ve kötü niyet yüzünden yarattıkları durum, tanı anlamıyla bir skandaldir. Ankara Operasının arada bir İstanbula gelip, hem de İstanbul Operası sahnesinde "misafir" olarak temsiller vermesi,

İstanbul Operası ile Ankara Operası arasında sanat münasebetlerinin gelişmesi ve İstanbul halkının Ankara Operası temsillerinden da faydalanması bakımından çok yerinde olur. Fakat bu yapılan bir ziyaret değil, doğrudan doğruya bir istila hareketidir. .Dünyanın hiçbir yerinde bir opera kadrosunun gidip bir başka operanın sahnesine yerleştiği görülmemiştir. .Bu kere yavuz hırsız düpedüz av sahibini" bastırmıştır, hem de "polisin" yardımıyla...

S P O R

Futbol

Şike mi, değil mi?

Spor - Toto kuponunu yeniden eline alan adam, bir haneyi daha işaretledi. Memnundu. Yanındakilere döndü:

"— Ben size söylememiş miydim, İzmirspor yatar diye.." dedi.

Yanındakiler, arkadaşlarının sözünü onayladılar.

Hâdise, geride bıraktığımız haftanın başlarında bir gün cereyan etti.

İki gün sonra gazetelerde bir haber çıktı. Haberde, İstanbul klüplerinden birkaçının İzmir klüplerini Sike maç yapmakla suçlandırdığı ve federasyonun bundan sonraki maçlarda İzmire müşahit göndereceği bildiriliyordu.

Göztepe küme cetvelinin son sıralarında' bulunuyordu. Kümeden düşmemesi için puana ihtiyacı vardı. İzmirin sarı-kırmızılıları son haftalarda güzel oyunlar çıkarmalarına rağmen yenilgi serisine devam etmişler, tehlikeye biraz daha yaklaşmışlardı. İzmirspor ise İzmirin Millî Ligde en iyi derece alan takımıydı. Fakat hiçbir zaman yenilmiyecek bir takım da denemezdi. Çünkü iyi biliniyordu ki İzmirspor bilhassa İzmir takımlarıyla yaptığı maçlarda puan kaybederdi. Hepsinden önemlisi, İzmirspor formunda değildi.

Geçen hafta pazar günü oynanan karşılaşma 2-1 Göztepenin galibiyetiyle sona erince, çok kimse İzmirsporun Göztepeye iki puan verdiğine kanaat getirdi. Ancak Göztepenin haklı galibiyet aldığına inananların sayısı da hayli kabarıktı. Fakat şike olsun olmasın, iddia çok çirkindi. Şike maçın yapılacağına ihtimal dahi vermek üzücüydü. Teşkilât bugünkü tutumunda devam ettiği müddetçe şike maç dedikoduları da hiçbir zaman eksilmiyeceki. Çünkü, bu iddia bundan önce de defalarca tekrarlanmıştı. Geçen sene Ankara mahalli liginin şampiyonluk maçında bu iddiaların en çirkini karşımıza çıkmıştı. Herşey iki idareciye verilen cezalarla kalmıştı. Daha sonra Adapazarında yapılan terfi maçlarında yine şike maç iddiası ile karşılaşıldı. Yetkililer bu defa olayı tetkike dahi lüzum görmediler. Birkaç klübün idarecileri günlerce feryat ettiler, gazeteler bu idarecilerin beyanlarıyla doldu taştı. En küçük bir tahkikat dahi yapılmadı. Bu hareket tarzıyla şike maç dedikoduları her geçen gün biraz daha arttı.

Bundan sonrakiler

Şimdi birçok klüp şike maç yapılmasından endişe duymakta, bunun için federasyonu uyarmaktadır. Bu iddiaların haklı olup olmadığım yapılacak maçlar ortaya çıkaracaktır. Ama şurası muhakkaktır ki ilgililer derhal gerekli tedbirleri almalıdırlar. Çünkü birçok klüp, bir yıllık emeğinin sonucunu verecek maçların arefesindedir. Meselâ mahalli ligde bulunan takımlar şampiyonluk mücadelesine girişmişlerdir. Hele Ankara mahalli lig şampiyonluğunu bir veya birkaç gol farkı tâyin edeceğine göre, her maçta yeni iddialar ortaya çıkacaktır. Aynı şekilde Milli Ligden düşme mücadelesi de 5-6 takımı bir ölüm - kalım maçına sürüklemektedir. Üç takım birden baraja kalacağı için tehlikede bulunan takımlar tehlikeyi savuşturabilmek için şüphesiz ki herşeyi yapacaklardır. Bu sebeple tedbirlerin şimdiden alınması, dedikodu da olsa, şike iddiasının işitilmemesi gerekmektedir.

Yine Sarvan

Hakem Muzaffer Sarvan, yine günün adamı oldu. Bir zamanların gözde hakemi, son haftalarda verdiği beyanlarla çok güç duruma düştü. Sarvanın basın toplantılarından sonra federasyonun ve İbrahim onukun yaptığı 'açıklamalar, . Sarvanm suçsuzluğuna kimseyi -Fenerbahçeliler hariç- inandıramamıştır.

Muzaffer Sarvan en büyük hatayı, susmamakla yapmıştır. Çünkü Merkez Hakem Komitesi her hata yapan hakem gibi Sarvanı da cezalandırmıştır. Bu iki aylık bir. dinlendirmedir. Ancak Sarvan kendini suçsuz gördüğünden tertiplediği basın toplantılarıyla federasyonu ve Merkez Hakem Komitesini ithama kalkmış, sonuçta herşey aleyhine dönmüştür. Federasyonun açıkladığı raporda görülmüştür ki Sarvan, Fenerbahçe - Gençlerbirliği maçında hatalıdır. Çünkü Sarvanın raporu gerçekten ağır bir rapordur ve oyun içinde raporda yazılanların gerektirdikleri yapılmamıştır. Merkez Hakem Komitesi de Sarvanın dinlendirilmesine bu sebepten lüzum görmüştür. Sonra, üzerine yürüyen ve kendisine küfreden futbolcuları savunması da sporseverleri şaşırtmış* tır. Çünkü bunlardan üçünün cezalandırılmasını, federasyona verdiği raporda bizzat Sarvan istemiştir. Diğer üç futbolcu ise federasyonun üç üyesi ve üç müşahidinin raporuyla ceza aldığına göre, Sarvan Fenerbahçeli futbolcuların avukatlığım yapmakla büyük bir tezada düşmüştür.

Muzaffer Sarvan
Çarşafa dolaşan adam

Şimdi Sarvan kendisini Merkez Ceza Kurulunda savunacaktır. Suçu, teşkilât aleyhinde konuşmak, açıklanmaması gereken bir yazıyı açıklamaktır.

AKİS

her hafta
kapışılıyor

birmecmuayı
5 kişi okursa

AKİS'i
her hafta 150
binden fazla
insan böyle

merakla okuyor

bunlar sizin müstakbel
müşterilerinizdir
reklamlarınızı AKİS'e
vermekte acele ediniz

TÜRKİYE KREDİ BANKASI

Sermayesi 20.000.000 T. L. Merkezi: İstanbul

Şubeleri:

İstanbul	İzmir	Samsun
Beyoğlu	Ankara	Konya
Galata	Yenişehir (Ankara)	İskenderun
Kadıköy	Adana	Mersin
Osmanbey	Çapa	Bursa
Hasköy	Edirne	Bakırköy
Beyazıt		

HERNEVİ BANKACILIK MUAMELÂTI-BÜTÜN YABANCI MEMLEKETLERDE MUHABİRLER

Telgraf adresleri: Umum Müdürlük: Bankorgen- İstanbul Şubeler: Bankor

İSTANBUL BANKASI

SERMAYESİ : 20.000.000.- TL.

TAHTAKALE

ŞUBESİ 20 NİSAN PERŞEMBE GÜNÜ

Muhterem müşterilerinin

ve halkın hizmetine giriyor

BU ŞUBEDE

Tasarruf Hesabı Açtıranlar için

30.000.- Liralık

HUSUSi iKRAMiYE KEŞiDESi

Bir kişiye 15.000.- lira

İSTANBUL BANKASI

OPERATÖR - DOKTOR

MUZAFFER ARGUN

Doğum ve Kadın Hastalıkları Mütehassısı

Muayenehane :
Meşrutiyet caddesi No. 1
ANKARA
Tel : 12 79 43

İstanbul Sosyetesinin

en beğendiği Lokal

CLUP 12

Sıraselviler caddesi No: 91

Tel : 44 44 07

